

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΝΕΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Η οικονομική πολιτική της 21ης Απριλίου: Τα έργα και τα σκάνδαλα,
όπως τα παρουσίασε ο Τύπος

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γιάννης Πισπιρίγκος

Αθήνα, 2020

Τριμελής Επιτροπή

Σταύρος Καπερώνης (Ph.D.), ΕΔΙΠ, Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού
(Επιβλέπων)

Ιωάννα Βώβου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και
Πολιτισμού

Δέσποινα Παπαδημητρίου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήματος Πολιτικής
Επιστήμης και Ιστορίας

Copyright © Γιάννης Πισπιρίγκος, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιον Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Πριν την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω ορισμένους από τους ανθρώπους που γνώρισα, συνεργάστηκα μαζί τους και έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίησή της.

Κατ' αρχάς, οφείλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Σταύρο Καπερώνη, για την υπομονή που έχει δείξει αλλά και για τις πολύτιμες οδηγίες του. Στη συνέχεια, πρέπει να επισημάνω τον σημαντικό ρόλο που διετέλεσαν για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας ο πολιτικός επιστήμονας και συγγραφέας κ. Μελέτης Μελετόπουλος, ο δημοσιογράφος κ. Κωνσταντίνος Κόλμερ και οι οικονομολόγοι κ. Αθανάσιος και Χαράλαμπος Πουλάκης.

Όλοι τους προσέφεραν χρήσιμες πληροφορίες, συμβουλές και σημαντικές γνώσεις, τόσο για την οικονομία όσο και για τη στάση του Τύπου της περιόδου, χωρίς τις οποίες δεν θα ήταν δυνατή η ολοκλήρωση της εργασίας.

Τους ευχαριστώ θερμά.

«Ως χειρουργοί είμεθα υποχρεωμένοι να εξουδετερώσωμε τους τυναγμούς και τους κραδασμούς που κάμνετε -οι δημοσιογράφοι- εις το χειρουργικό μας κρεβάτι, ως απαιτούντες να εκφράσετε ελευθέρως τας αντιλήψεις σας. Εν πάση περιπτώσει έχετε υποχρέωσιν να δεχθήτε την σοβαρότητα της εγχειρήσεως και να μας βοηθήσετε».

Γεώργιος Παπαδόπουλος, υπουργός Προεδρίας. Συνέντευξη Τύπου προς Έλληνες και ξένους δημοσιογράφους, 27 Απριλίου 1967

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	7
-----Α' ΜΕΡΟΣ-----	
2. Η οικονομική στρατηγική της δικτατορίας.....	9
2.1 Μεθοδολογική σημείωση.....	9
2.2 Πολιτικοποιώντας ένα οικονομικό ζήτημα.....	9
2.3 Η οικονομία πριν από το 1967.....	10
2.4 Τι πίστευε η χούντα για την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας.....	12
2.5 Οι πρωταγωνιστές της δικτατορικής οικονομίας.....	15
2.6 Το Πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης 1968-1972.....	17
2.7 Συγκρατημένη αύξηση του εισοδήματος.....	19
2.8 Πλασματική αγροτική πολιτική.....	20
2.9 Η σχέση με τους εφοπλιστές.....	21
2.10 Ο συντεχνιακός χαρακτήρας της χούντας.....	22
2.11 Αποτίμηση.....	23
3. Πορεία προς τη δικτατορία.....	25
3.1 Καταστέλλοντας τις ελευθερίες του Τύπου.....	26
3.2 Το νομικό καθεστώς των εφημερίδων.....	28
3.3 Αντιδικτατορικός Τύπος: Η απάντηση στη λογοκρισία.....	31
3.4 Δείγματα δημοσιογραφικής μεροληψίας.....	32
4. Η «κληρονομιά» της χούντας.....	42
4.1 Τι κέρδισε και τι έχασε ο Τύπος.....	42
4.2 Η σχέση Τύπου και κυβέρνησης.....	43
4.3 Τα ΜΜΕ ως φέουδα της κυβέρνησης.....	44
4.4 Η γέννηση του κίτρινου Τύπου – ο «αυριανισμός».....	44
4.5 Το σκάνδαλο Κοσκωτά.....	44
4.6 Οι επιχειρηματίες στα ΜΜΕ.....	45
4.7 Το infotainment.....	45
4.8 Η κρίση και τα ΜΜΕ.....	46
4.9 Ο Τύπος μετά τα μνημόνια.....	48
-----Β' ΜΕΡΟΣ-----	
5. Ανάλυση δημοσιευμάτων.....	49
5.1 1967 – Λογοκρισία και ανάπτυξη.....	49
5.2 1968 – Το Πενταετές.....	55

5.3 1969 – Τα πρώτα σημάδια πληθωρισμού.....	64
5.4 1970-1974, Φιλελευθεροποίηση και ύφεση.....	71
6. Τα σκάνδαλα της χούντας.....	91
6.1 Το Τάμα του Έθνους.....	91
6.2 Τα αγροτικά χρέη.....	92
6.3 Τα «μαύρα» κρέατα.....	94
7. Αντίθεση ή υπακοή; - Συμπεράσματα.....	96
Βιβλιογραφία.....	100

1. Εισαγωγή

Το θέμα της διπλωματικής μου εργασίας αποτελεί συνέχεια της εξαμηνιαίας εργασίας που ανέλαβα στο μάθημα «Δημοσιογραφία και Νέες Τεχνολογίες» του καθηγητή κ. Σταύρου Καπερώνη, στο πλαίσιο των μεταπτυχιακών σπουδών μου στο Πάντειο. Τότε, ανέλαβα να ερευνήσω και να σχολιάσω τη στάση που κράτησαν οι εφημερίδες τις πρώτες ημέρες του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου 1967, όπου παρατήρησα πως κάποιες από αυτές πανηγύρισαν και χαιρέτισαν το «κίνημα», άλλες απλώς αναμετέδωσαν τα κυβερνητικά δελτία Τύπου χωρίς σχολιασμό, και άλλες σιώπησαν επιλέγοντας να σταματήσουν τη λειτουργία τους για να μην υποστηρίξουν με οποιονδήποτε τρόπο ένα στρατιωτικό καθεστώς.

Για τη διπλωματική μου εργασία ανέλαβα να διερευνήσω το πώς οι εφημερίδες αντιμετώπισαν την οικονομική πολιτική της χουντικής κυβέρνησης, από το 1967 έως το 1974. Αποφάσισα να ασχοληθώ περαιτέρω με τη συγκεκριμένη περίοδο, και ειδικά με την οικονομική πολιτική της, μιας και στα χρόνια της πρόσφατης οικονομικής κρίσης (που ξεκίνησε το 2010 με την υπογραφή της πρώτης δανειακής σύμβασης-μνημονίου) η άποψη πως «επί χούντας περνούσαμε καλά» και πως «με τον Παπαδόπουλο η οικονομία πήγαινε πολύ καλά» κυριαρχούσε σε ιδιωτικές και δημόσιες συζητήσεις. Αυτό το θέμα, μάλιστα, ίσως έδειχνε και το πώς ένα κόμμα ακραίων πολιτικών απόψεων, φασιστικού και ναζιστικού περιεχομένου, η Χρυσή Αυγή, κατάφερε να αποκτήσει ισχυρή λαϊκή υποστήριξη και να εισέλθει στη Βουλή.

Στόχος μου λοιπόν ήταν να διερευνήσω τη στάση που κράτησαν οι εφημερίδες απέναντι στην οικονομική πολιτική της χούντας, κατά τη διάρκεια της επταετίας, και συγκεκριμένα αν υπάκουσαν ή αν αντιτάχθηκαν στο στρατιωτικό καθεστώς. Για αυτόν τον σκοπό, δόμησα την εργασία σε δύο μέρη: στο Α' Μέρος (θεωρητικό) και στο Β' Μέρος (ερευνητικό). Αρχικά, στο θεωρητικό τμήμα, αναλύω την οικονομική φιλοσοφία της δικτατορίας, το Πενταετές Πρόγραμμα ανάπτυξης της χώρας, και τις επιδόσεις της Ελλάδας τη συγκεκριμένη περίοδο, βάσει των επίσημων στατιστικών δεδομένων. Στη συνέχεια, αναφέρομαι στην κατάσταση του Τύπου κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, στο ρυθμιστικό-νομικό πλαίσιο που υφίσταντο οι εφημερίδες, το πόσο περιορισμένες ήταν, πόσο κατευθυνόμενες και πολιτικά ελεγχόμενες. Κατόπιν, θεώρησα σημαντικό να αφιερώσω ένα κεφάλαιο στην «κληρονομιά» της χούντας στα μεταπολιτευτικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, για να παρατηρήσω την εξέλιξη του Τύπου στην Ελλάδα μετά τη μελετώμενη περίοδο.

Στο δεύτερο μέρος, το ερευνητικό, παραθέτω τα δημοσιεύματα των εφημερίδων που συγκέντρωσα από το αρχείο της Βιβλιοθήκης της Βουλής, και παρουσιάζω τον τρόπο που δημοσιεύθηκαν οι ειδήσεις σχολιάζοντας τη μορφή και το περιεχόμενό τους. Επιλέχθηκαν τα δημοσιεύματα και οι εφημερίδες που είχαν τη μεγαλύτερη ενασχόληση και ειδησεογραφική κάλυψη της οικονομικής πολιτικής της δικτατορίας, για να αποφευχθούν αλληλοεπικαλύψεις που θα εμπόδιζαν την

εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Επίσης, τα δημοσιεύματα διακρίθηκαν χρονικά με τρόπο ανάλογο με τις οικονομικές εξελίξεις και το ρυθμιστικό πλαίσιο που χαρακτήριζε τη λειτουργία των εφημερίδων. Έτσι, παρουσιάζονται τα οικονομικά δημοσιεύματα του 1967, από την ανατροπή της Δημοκρατίας έως το τέλος του έτους, μετά τα δημοσιεύματα του 1968, με αφορμή την ανακοίνωση του Πενταετούς Προγράμματος, του 1969, με τα πρώτα δείγματα διεθνούς πληθωρισμού, και της περιόδου 1970-1974, με την υπερθέρμανση της ελληνικής οικονομίας και τη «φιλελευθεροποίηση» του καθεστώτος.

Σε αυτό το τμήμα επέλεξα να εντάξω ένα κεφάλαιο με τα μεγαλύτερα οικονομικά σκάνδαλα της χούντας και υπό ποιες συνθήκες δημοσιεύθηκαν από τις εφημερίδες. Πρόκειται για υποθέσεις που αποδεικνύουν την κατασπατάληση δημόσιου χρήματος από μια κυβέρνηση που ανήλθε στην εξουσία με την υπόσχεση να καταπολεμήσει τη φαυλοκρατία των προηγούμενων. Η έρευνα έγινε, πάλι, βάσει δημοσιευμάτων, σε σύγκριση με το πολιτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο που καθόριζε τη λειτουργία του Τύπου. Σημειωτέον πως περιλαμβάνονται τα οικονομικά σκάνδαλα που κατάφερα να διασταυρώσω βάσει δημοσιευμάτων και της βιβλιογραφίας.

Η έρευνα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των συμπερασμάτων, όπου γίνεται μια προσπάθεια να απαντηθεί το ερώτημα της εργασίας, αν δηλαδή οι εφημερίδες κράτησαν στάση υπακοής ή αντίθεσης, οποιασδήποτε μορφής, κατά τη δημοσίευση και την αναπαραγωγή των οικονομικών μέτρων της κυβέρνησης της 21ης Απριλίου του 1967.

2. Η οικονομική στρατηγική της δικτατορίας

Οποιαδήποτε μελέτη έχει ως στόχο να προχωρήσει στον οικονομικό απολογισμό μιας περιόδου, συνήθως συλλέγει, αναλύει και επεξεργάζεται οικονομικά δεδομένα και δείκτες, όπως το εθνικό εισόδημα, η παραγωγή, το εμπορικό ισοζύγιο κ.ά. Στην περίπτωση της δικτατορίας, όμως, σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να ξεχνούμε το κόστος που προκαλεί ένα τέτοιο πολιτικό περιβάλλον που δημιουργείται από τη βίαιη κατάληψη της εξουσίας και συνοδεύεται με την ανατροπή-καταστολή θεμελιωδών δημοκρατικών δικαιωμάτων.

Τα δικαιώματα, η ιδιωτικότητα, το εκλέγειν και εκλέγεσθαι, η ελευθερία της έκφρασης και της γνώμης είναι αγαθά, όχι με τη οικονομική και υλική έννοια του όρου, αλλά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ανθρώπινου πολιτισμού και της ίδιας της Δημοκρατίας. Τα οικονομικά επιτεύγματα, όσο μεγάλα και αν είναι, δεν έχουν καμία απολύτως αξία όταν συνδυάζονται με την πολιτική καταπίεση και τον απολυταρχισμό, γιατί, αντί να εξυψώνουν τον άνθρωπο, τον αποκτηνώνουν.

Ας έχουμε εξαρχής λοιπόν κατά νου πως η ελευθερία μπορεί να μην καταμετράται σε ποσοτικές μονάδες, όπως ο εσωτερικός δανεισμός της χώρας ή οι επιχειρηματικές συμφωνίες, αλλά η απουσία της εκμηδενίζει οποιαδήποτε οικονομική επιτυχία.

2.1 Μεθοδολογική σημείωση

Για να αναλύσουμε και να κατανοήσουμε την οικονομική πολιτική της χουντικής κυβέρνησης, αλλά και την πορεία της οικονομίας τη συγκεκριμένη περίοδο, προσεγγίσαμε το ζήτημα από τον χαρακτήρα και την ποιότητα των ατόμων που τη σχεδίασαν, από πού προέρχονταν, τι παιδεία και τι κοινωνική ιδεολογία είχαν, μέχρι τα οικονομικά στατιστικά στοιχεία που περιγράφουν την πολιτική που υλοποίησαν τελικά και αποκαλύπτουν τις επιπτώσεις στην ελληνική κοινωνία.

Η προσοχή μας εστιάστηκε στο λεγόμενο Πενταετές Πρόγραμμα, δηλαδή στην επίσημη στρατηγική που δεσμεύθηκαν να εφαρμόσουν οι οικονομικοί ιθύνοντες της δικτατορίας, σε συνδυασμό με τα αντικειμενικά και έγκυρα οικονομικά στοιχεία διεθνών και εγχώριων οργανισμών, όπως ο ΟΟΣΑ (OECD) και η Τράπεζα της Ελλάδος.

2.2 Πολιτικοποιώντας ένα οικονομικό ζήτημα

Αν κάποιος επιχειρήσει να μελετήσει την οικονομική πολιτική της δικτατορίας είναι σίγουρο ότι θα βρεθεί ενώπιον μιας διχονομίας: από τη μια πλευρά υπάρχει ένα απροσδιόριστο ποσοστό της κοινής γνώμης (εκτός των υποστηρικτών της χούντας) που πιστεύει ότι «επί Παπαδόπουλου περνούσαμε καλά», ότι «επί Παπαδόπουλου

η οικονομία ανθούσε». Από την άλλη, όμως, υπάρχει επίσης ένα μεγάλο ποσοστό που εκτιμά πως η χούντα οδήγησε την οικονομία στην καταστροφή. Παρ' όλα αυτά, αυτή ακριβώς η διχογνωμία είναι κάτι αναμενόμενο. Από τη στιγμή που οι δικτάτορες δεν πέτυχαν σε τομείς που μια χούντα θεωρείται πιο... «ειδική», όπως ο τομέας της Εθνικής Άμυνας (βλ. κυπριακή τραγωδία), δεν έμεινε παρά η οικονομία για να δικαιολογήσει και να δικαιώσει την πολιτική εκτροπή των συνταγματαρχών.

Σε αυτή την εργασία, λοιπόν, προτιμήσαμε να στηριχθούμε όσον αφορά τα σχέδια της δικτατορίας στο «Πενταετές σχέδιο οικονομικής αναπτύξεως», και όσον αφορά τα αποτελέσματα στις εκθέσεις του ΟΟΣΑ, που χρησιμοποιούνται και σήμερα ως επίσημος, αντικειμενικός και έγκυρος δείκτης για την πορεία της ελληνικής οικονομίας.

2.3 Η οικονομία πριν από το 1967

Παρά τον αστικό χαρακτήρα της αναγεννησιακής προσπάθειας του Ελευθερίου Βενιζέλου στις αρχές του 20ού αιώνα, η ελληνική οικονομία άρχισε να αποκτά ορισμένα κεφαλαιοκρατικά χαρακτηριστικά μόνο κατά τη διάρκεια του Ελληνικού Μεσοπολέμου (1922-1940), και αυτό λόγω της βεβιασμένης δημιουργίας φθηνού εργατικού δυναμικού, με την προσφυγοποίηση και την προλεταριοποίηση 1,5 εκατομμυρίου Ελλήνων της Μικράς Ασίας (Μουζέλη Ν., 1978).

Πραγματική διαδικασία, όμως, εκβιομηχάνισης η Ελλάδα δεν υπέστη παρά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κι αυτό όχι ενδογενώς, δηλαδή με την ωρίμανση στοιχείων της οικονομίας, αλλά με εξωτερική βοήθεια και δραστική κρατική παρέμβαση. Η χρηματική εισροή του Σχεδίου Μάρσαλ και των γερμανικών Επανορθώσεων δημιούργησαν για πρώτη φορά σοβαρές διαρθρωτικές μεταβολές στην ελληνική οικονομία, αλλά και την κοινωνία (Βεργόπουλος Κ., 1984). Ο συχνά όμως σπασμωδικός, τυχάρπαστος και επιπόλαιος χαρακτήρας χρησιμοποίησης αυτών των εξωτερικών ροών προκάλεσε μια αστικοποίηση με νόθα χαρακτηριστικά, που δεν επέτρεψαν ποτέ στην Ελλάδα να εξελιχθεί σε μια χώρα του «καπιταλιστικού κέντρου», αλλά την υποχρέωσαν να παραμείνει μια εξαρτημένη περιφερειακή οικονομία (Καζάκος Π., 2007).

Κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου αμερικανοκρατίας στην Ελλάδα, που συνέπεσε με τον Εμφύλιο Πόλεμο (1947-1949), οι κυβερνήσεις της Δεξιάς έθεσαν τις πρώτες βάσεις για τη στροφή της Ελλάδας στο καπιταλιστικό κέντρο. Παράλληλα, όμως, διαφάνηκαν και τα πρώτα συμπτώματα διαφθοράς που προκαλούσε αυτός ο πακτωλός χρημάτων, που αντί να διοχετεύεται στη δημιουργία παραγωγικών δομών, φυγαδεύονταν εν πολλοίς στις τράπεζες του εξωτερικού (Βεργόπουλος Κ., 1984).

Η οικονομική πολιτική του Κέντρου (1950-1952) και του Συναγερμού (1952-1955) προώθησαν αυτές τις διαδικασίες ψηφίζοντας ευνοϊκές για το κεφάλαιο διατάξεις και δημιουργώντας κατ' ουσίαν ένα πρόπλασμα αστικής τάξης, χωρίς όμως εκείνα τα χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να της δώσουν επάξια την ονομασία «αστική» (Μελετόπουλος Μ., 1988). Ουσιαστικά, μια μικρή ομάδα ευνοουμένων επωφεληθήκε από αυτήν τη διαδικασία για να πλουτίσει εις βάρος της μακροπρόθεσμης δημιουργίας υγιών οικονομικών δομών. Έτσι δημιουργήθηκε μια «ελληνική βιομηχανία» με σαθρές δομές και χωρίς καμία μέριμνα για τον γενικό κοινωνικό περίγυρο (Kafiris V., 1975).

Επετεύχθη βεβαίως μια θεαματική άνοδος του βιοτικού επιπέδου, που οφειλόταν όμως περισσότερο σε μια υπερθέρμανση της οικονομίας, που ξεκίνησε με την περίφημη υποτίμηση της δραχμής κατά 50% από τον Σπύρο Μαρκεζίνη, Υπουργό Συντονισμού της κυβέρνησης Παπάγου το 1954.

Από το 1953 έως το 1963, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αυξανόταν με μέσο ετήσιο όρο 6,3%. Καταβλήθηκαν οπωσδήποτε προσπάθειες από εμπειρογνώμονες και τεχνοκράτες για να αναπτυχθεί κάποια υποδομή, αλλά προσέκρουσαν σε πολιτιστικές, ηθικές και μορφωτικές ανεπάρκειες της οικονομικής ιθύνουσας τάξης (Kafiris V., 1975). Παράλληλα, αναπτύχθηκαν νέες καλλιέργειες, όπως το βαμβάκι και το ρύζι και οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων διαφοροποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Συμφωνίες με ξένες εταιρείες (όπως η ΠΕΣΙΝΕ) οδήγησαν στη δημιουργία ορισμένων σημαντικών βιομηχανικών μονάδων. Βελτιώθηκε, επίσης, η τουριστική υποδομή και η νομισματική-δημοσιονομική πολιτική απεδείχθησαν ικανοποιητικές. Η δημοσιονομική πολιτική είχε μάλιστα την επιτυχία της δημιουργίας πλεονάσματος το 1963, που χρησιμοποιήθηκε για δημόσιες επενδύσεις (OECD, 1966).

Όπως σημειώνει ο Μ. Μελετόπουλος, κατά τη διάρκεια της οκταετούς πρώτης πρωθυπουργίας του Κωνσταντίνου Καραμανλή (1955-1963), η ελληνική εκβιομηχάνιση έλαβε τα εξής γνωρίσματα: «α) ο βραχυπρόθεσμος χαρακτήρας της, β) η προσπάθεια για προσωπικό πλουτισμό εις βάρος της παραγωγικής προσπάθειας, γ) η έλλειψη εξειδικευμένης τεχνικής κατάρτισης, δ) ο ευνοιοκρατικός χαρακτήρας της επιλογής των δανειοδοτήσεων, ε) η καίρια σημασία του κράτους ως διανομέα των εσωτερικών δανείων και προσφορών, στ) η διαφθορά που χαρακτήριζε όλες αυτές τις διαδικασίες, ζ) η ανεπάρκεια του πολιτικού προσωπικού της κυβερνώσας μεταπολεμικής Δεξιάς» (Μελετόπουλος Μ., 2008).

Συνολικά, όμως, η διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης που δρομολογήθηκε στην Ελλάδα συνεχίσθηκε και μετά τον πόλεμο. Η παραγωγή, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, συνέχισε να αυξάνει σε ποσοστό 7% έως 8% και το 1965, μάλιστα, για πρώτη φορά η συνεισφορά της βιομηχανίας στη διαμόρφωση του εθνικού

προϊόντος υπερκέρασε αυτήν της γεωργίας (OECD, 1966 και Βαϊτίσιος – Γιαννίτισης, 2004).

Ωστόσο σε αυτό το σημείο οφείλουμε να επισημάνουμε πως από αυτήν τη διαδικασία εκβιομηχάνισης της Ελλάδας απουσίαζαν τα αμιγώς αναπτυξιακά προγράμματα, καθώς τα πρώτα δείγματα τέτοιων στρατηγικών που ξεκίνησαν να διαμορφώνονται μετά το 1960 ξεχώριζαν για τον θεωρητικό, και όχι πρακτικό, χαρακτήρα τους. Όπως προκύπτει από τις εκθέσεις του ΟΟΣΑ για τη συγκεκριμένη περίοδο, η δομή της παραγωγής έμεινε χωρίς συσχετισμό με τη δομή της εσωτερικής ζήτησης, ενώ η πολιτική υποστήριξης των αγροτικών προϊόντων δεν συνοδεύτηκε από διαρθρωτικές αλλαγές στον κλάδο της γεωργίας (Kafiris V., 1975).

Το 1966, έναν χρόνο πριν από την επιβολή του δικτατορικού καθεστώτος, η ελληνική οικονομία κατάφερε να υπερκεράσει τις αγκυλώσεις της προηγούμενης περιόδου. Τα δημόσια έσοδα αυξήθηκαν, με τη σειρά τους αυξήθηκαν οι δημόσιες επενδύσεις, το εθνικό εισόδημα κατέγραψε αύξηση περίπου 8%, το δε εσωτερικό έλλειμμα σχεδόν εκμηδενίσθηκε, ενώ το γενικό ισοζύγιο πληρωμών ήταν πλεονασματικό (OECD 1966, Βεργόπουλος Κ., 1984).

Παρά την πρόοδο της προδικτατορικής περιόδου, που καταγράφηκε το 1966, οι έρευνες συγκλίνουν στο ότι η ελληνική οικονομία ήταν αντιμέτωπη με χρόνια προβλήματα, όπως η εξάρτηση της βιομηχανίας από την κρατική παρέμβαση, η ελαττωματική διοχέτευση των κεφαλαίων σε παραγωγικούς τομείς, η καθυστερημένη αύξηση των βιομηχανικών πιστώσεων, η υποτονική χρήση των ειδικών κεφαλαίων της Τράπεζας της Ελλάδος, αλλά και «γενικά στοιχεία που αφορούν όχι μόνο οικονομικά μεγέθη, αλλά και κοινωνικές και πολιτικές ανεπάρκειες» (Kafiris V., 1975 και Βεργόπουλος Κ., 1984).

Όπως χαρακτηριστικά σημειώνουν οι Αθανάσιος και Χαράλαμπος Πουλάκης (στο συνέδριο Νέων Οικονομολόγων που πραγματοποιήθηκε στις 2-3 Δεκεμβρίου του 2017, της Εταιρίας Οικονομολόγων Θεσσαλονίκης με τίτλο: Η Πολιτική Οικονομία 1967-1974): «Η ελληνική οικονομία, λοιπόν, από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 και κατά τη διάρκειά της γνώρισε και αυτή υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης τόσο στις επενδύσεις όσο και στην παραγωγή. Την περίοδο 1963-1975 το ΑΕΠ της Ελλάδας αυξήθηκε περίπου κατά 250% και ο μέσος ετήσιος ρυθμός της βιομηχανικής παραγωγής ξεπέρασε το 9% με το εισόδημα της βιομηχανίας μαζί με τις κατασκευές να αυξάνεται κατά 350%. Είναι εμφανές λοιπόν ότι ο βιομηχανικός τομέας αρχίζει να διαδραματίζει όλο και πιο σημαντικό ρόλο».

2.4 Τι πίστευε η χούντα για την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας

Εκτός από το Πενταετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης, δηλαδή την οικονομική στρατηγική του απριλιανού καθεστώτος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η άποψη των

πραξικοπηματιών για την οικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία διατυπώνεται στο επίσημο φυλλάδιο με τίτλο «Διατί έγινε η Επανάσταση της 21ης Απριλίου». Όσα περιέχονται σε αυτό μας ενδιαφέρουν τόσο για τον προπαγανδιστικό λόγο που επιλέγεται, και είναι χαρακτηριστικός της απολυταρχικής ιδεολογίας που ενστερνίζονται οι εμπνευστές του, όσο και για τα συμπεράσματα που εξαγονται ειδικώς για την οικονομική τους αντίληψη.

Κατ' αρχάς, όπως επισημαίνεται στο εν λόγω επίσημο έγγραφο, παραδέχονται αφενός ότι οι οικονομικές συνθήκες είναι δύσκολες και επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό την οικονομία της χώρας, αφετέρου αποδίδουν στις πολιτικές των κυβερνήσεων την πλήρη ευθύνη για την κατάσταση της Ελλάδας. «Εις την χώραν μας αι οικονομικά συνθήκαι ήσαν εις όλας τα εποχάς ιδιαιτέρως δυσάρεστοι», σημειώνουν και προσθέτουν: «Αλλά και η οικονομική πολιτική των εκάστοτε κυβερνήσεων δεν ήτο η ενδεδειγμένη διά την ριζικήν λύσιν του οικονομικού προβλήματος της χώρας. Το οποίον συν τη παρόδω του χρόνου κατέστη χρονία νόσος».

Σύμφωνα με τους πραξικοπηματίες, τόσο το νομοθετικό έργο έπασχε όσο και η κατανομή των φορολογικών βαρών, ενώ στον πολιτικό βίο δέσποζαν η ανισότητα και η καθυστέρηση στη λήψη ορθών δημοκρατικών αποφάσεων προς όφελος του λαού. «Η οικονομική νομοθεσία της χώρας ήτο ένα περίπλοκον σύστημα, με πληθώρα φορολογικών νόμων και άνευ οργανικής συνοχής. Μεγάλη ανισότης επεκράτει εις την κατανομήν των φορολογικών βαρών, αρρυθμία εις την λειτουργίαν του φοροτεχνικού μηχανισμού, αλλά και τεραστίας εκτάσεως φοροδιαφυγή παρετηρείτο. Τα οικονομικά μέτρα πρέπει να στηρίζονται επί των αρχών της κοινωνικής δικαιοσύνης και να προκαλούν εις τους πολίτας το αίσθημα τούτο. Χρειάζονται, προ πάντων, λογικήν και τιμιότητα. Όμως εις την χώραν μας τι συνέβαινε; Η φορολογική νομοθεσία δεν ήτο ίση προς όλους τους πολίτας. Περιτταί δαπάναι, βραδύτης, αυθαιρεσίαι εχαρακτήριζον τας οικονομικάς υπηρεσίας. Η δε φορολογική νομοθεσία δεν ήτο δυνατόν να γίνη αντιληπτή υπό των πολιτών με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν ούτοι με σκεπτικισμόν και φόβον τους εφοριακούς υπαλλήλους. Διότι δεν ηδύναντο να πεισθούν ότι ο νόμος ίσχυε ομοιομόρφως προς όλους, πλουσίους ή πτωχούς, αφού είχαν απτά δείγματα φορολογικής ανισότητος», λένε επί λέξει.

Σε άλλο σημείο υποστηρίζουν πως αυτή η ανισότητα σχετιζόταν άμεσα με την κομματική ταυτότητα που διέθεταν ορισμένες κοινωνικές τάξεις. Ουσιαστικά μιλούν για το καθεστώς της φαυλοκρατίας το οποίο διατυμπάνιζαν σε κάθε ευκαιρία και το οποίο ήρθαν οι ίδιοι να ξεριζώσουν με την «εθνοσωτήρια» επανάστασή τους. «Φορολογική ανισότης επεκράτει, ούτω δε αι καταβολαί των φόρων δεν εγένοντο με γνώμονα την οικονομικήν επιφάνειαν του φορολογουμένου, αλλά συμφώνως

προς τα 'μέσα' και την ειδική προστασίαν που διέθετεν υπό κομματικού ή άλλου τινός παράγοντος».

Στο ίδιο πλαίσιο τοποθετούσαν και τις προκλήσεις των πολιτικών, τους οποίους κατηγορούσαν ουσιαστικά για φοροδιαφυγή, εφόσον -όπως λένε- το εισόδημά τους δεν φορολογούνταν καθόλου. «Πέραν όμως των ανωτέρω, αι φορολογικαί απαλλαγαί των κρατούντων ήτο κάτι το οποίον ιδιαιτέρως ηνώχλει το κοινόν αίσθημα, όπως αι τοιαύται των βουλευτών, των οποίων το εισόδημα δεν εφορολογείτο ουδόλως».

Σύμφωνα πάντα με όσα ισχυρίζονται στο φυλλάδιο με το οποίο δικαιολογούν την πολιτική τους παρέμβαση, η οικονομία της χώρας παρουσίαζε την εξής όψη: «Αι επενδύσεις ωδηγούντο εις πλήρη χαλάρωσιν. Σαφή ένδειξιν της εκτάσεως της επιβραδύνσεως των επενδύσεων αποτελεί η μείωσις του ρυθμού των εισαγωγών. Ενώ παράλληλος ένδειξις είναι το γεγονός της μειώσεως της οικοδομικής δραστηριότητος. Κάμψιν, τέλος, εμφανίζουσιν αι αγοραπωλησίαι ακινήτων, ως και αι παράλληλοι επενδύσεις. Και φυσικόν είναι ότι η πλήρης έκτασις των οικονομικών συνεπειών της μειώσεως των επενδύσεων επεκτείνεται και εις το μέλλον, διότι είναι αδύνατος η αύξησις της παραγωγής όταν δεν έχουν ληφθεί οι αποφάσεις διά την πραγματοποίησιν επενδύσεων.

»Επόμενο ήτο προ της εικόνας της μειώσεως των επενδύσεων και της ζητήσεως, να μειωθή παραλλήλως και η παραγωγή. Ούτω, παρά την σημαντικήν αύξησιν της παραγωγής τριών κλάδων της βιομηχανίας, ήτοι χημικών προϊόντων, παραγωγών πετρελαίου και άνθρακος και βασικών μεταλλουργικών βιομηχανιών, συνεπεία των πραγματοποιηθεισών κατά τα προηγούμενα έτη μεγάλων επενδύσεων, το σύνολον της βιομηχανικής παραγωγής εμφανίζει ουσιώδη επιβράδυνσιν της αυξήσεως κατά το πρώτο τετράμηνον του 1967», αναφέρουν για την εξέλιξη του παραγωγικού τομέα της ελληνικής οικονομίας.

Επειδή λοιπόν η ελληνική οικονομία είχε εισέλθει σε τροχιά κρίσεως και τα πολιτικά κόμματα με συγκεκριμένα συμφέροντα διασπάθιζαν το δημόσιο χρήμα, εκδηλώθηκε το στρατιωτικό κίνημα της 21ης Απριλίου. «Και είναι ευτύχημα διά την χώραν ότι εις αυτήν την κρίσιμον καμπήν του εθνικού μας βίου εξεδηλώθη η επανάστασις και η εθνική κυβέρνησις διά σειράς εξαγγελθέντων και εφαρμοζομένων ήδη μέτρων χωρεί εις την πλήρη αναμόρφωσιν και εξυγίανσιν της εθνικής οικονομίας, η οποία εντός ολίγου ασφαλώς θα ακολουθήση ανοδικήν πορείαν».

Ο ελληνικός λαός, σύμφωνα με τους ίδιους, μπορεί να έφτασε στα πρόθυρα της οικονομικής κατάρρευσης και συντριβής, ωστόσο δεν χρειαζόταν πλέον να φοβάται γιατί με την ανάληψη της εξουσίας υπό των συνταγματαρχών θα γνωρίσει ακμάζουσα εποχή. «Η ενίσχυσις της επιχειρηματικής δραστηριότητος, η εξυγίανσις

του κρατικού μηχανισμού και της επιταχύνσεως της δραστηριότητός του, τόσον εις τον τομέα των καθαρώς κρατικών όσον και των παραλλήλων επενδύσεων, η έναρξις εφαρμογής ευρέος οικιστικού προγράμματος, μέσω κρατικών φορέων ή διά της παροχής στεγαστικών δανείων εις το σύνολον της επικρατείας προς τας απορωτέρας τάξεις, η αναδιοργάνωσις της πιστωτικής πολιτικής και του τρόπου εξυπηρητήσεως παρά των τραπεζών ώστε να αναζωογονηθούν αι επενδύσεις εις την βιομηχανίαν και τον τουρισμόν, η ριζική αναθεώρησις των κινήτρων και της φορολογικής πολιτικής και η δημιουργία κεφαλαιαγοράς, είναι στόχοι αναγεννήσεως της οικονομίας μας εις τους οποίους η εθνική κυβέρνησις σκοπεύει με αισιοδοξίαν».

2.5 Οι πρωταγωνιστές της δικτατορικής οικονομίας

Η δικτατορία, για να επανδρώσει το επιτελείο που θα σχεδίαζε και θα εφάρμοζε την οικονομική της πολιτική επέλεξε πολλούς τεχνοκράτες. Όπως δήλωσε στον γράφοντα ο Κωνσταντίνος Κόλμερ, οικονομικός συντάκτης κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, στις συνομιλίες που είχαμε κατά την προετοιμασία αυτής της εργασίας, «οι χουντικοί μπορεί να προέρχονταν από τις ανώτερες (όχι τις ανώτατες) βαθμίδες της ιεραρχίας του Στρατού και να είχαν μικροαστική καταγωγή, είχαν όμως την οξυδέρκεια να αναθέσουν τον οικονομικό σχεδιασμό σε τεχνοκράτες και πανεπιστημιακούς».

Ο Ν. Μακαρέζος, ένας από την ηγετική τριανδρία της 21ης Απριλίου, ανέλαβε το Υπουργείο Συντονισμού και την εποπτεία του οικονομικού τομέα, στην Κυβέρνηση Κόλλια, την πρώτη κυβέρνηση της 21ης Απριλίου. Ήταν ο «εγκέφαλος» της οικονομικής πολιτικής του απριλιανού καθεστώτος, ως το 1971, όταν ο Γ. Παπαδόπουλος του ανέθεσε τη θέση του Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης, ουσιαστικά παροπλίζοντάς τον. Συνέχισε όμως να συμμετέχει στο οικονομικό επιτελείο ως το 1973, και αυτό γιατί θεωρείται «ο σοβαρότερος, λιγότερο γραφικός και λιγότερο φλύαρος της χουντικής τριανδρίας» (Μελετόπουλος Μ., 2008). Παράλληλα με τις στρατιωτικές σπουδές του (είχε τον βαθμό του συνταγματάρχη του Πυροβολικού όταν έγινε το πραξικόπημα) είχε σπουδάσει και οικονομικά, με τις γνώσεις του βέβαια να αντιστοιχούν στο επίπεδο ενός πανεπιστημιακού πτυχίου στα Οικονομικά. Δεν είχε κάνει κάποια μετεκπαίδευση, αλλά από την αρχή της δικτατορικής κυβέρνησης είχε δείξει κάποια στοιχεία πολιτικής φιλελευθεροποίησης, πράγμα καθόλου άσχετο με την οικονομική πολιτική που διέγραψε η χώρα στην περίοδο που μελετούμε.

Ένα άλλο πρόσωπο του οικονομικού επιτελείου που ξεχώρισε ήταν ο Α. Ανδρουτσόπουλος, υπουργός Οικονομικών, μετέπειτα πρωθυπουργός της χούντας του Ιωαννίδη, νομικός που διατηρούσε στενές σχέσεις με την αμερικανική πολιτική, αλλά και ακαδημαϊκή εμπειρία από τις ΗΠΑ. Υφυπουργός Οικονομικών ανέλαβε ο

Σπύρος Λιζάρδος, το υπουργείο Εμπορίου ο Γ. Παπαδημητρακόπουλος, υπουργός Βιομηχανίας ανέλαβε ο Αεροπαγίτης Ν. Οικονομόπουλος.

Μέχρι το 1971 το κυβερνητικό επιτελείο παρέμεινε το ίδιο, με μικρές εναλλαγές. Στις 26/8/1971, όμως, ο Γ. Παπαδόπουλος, στο πλαίσιο της φιλελευθεροποίησης της χούντας, προχώρησε σε κινήσεις αναδιάρθρωσης των συσχετισμών μέσα στη χούντα. Αφού πρώτα παρόπλισε τους Παττακό και Μακαρέζο στις θέσεις των Αντιπροέδρων της Κυβέρνησης, ίδρυσε δύο υπερυπουργεία, το υπουργείο Κυβερνητικής Πολιτικής (με πολλά αντικείμενα) και το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, στο οποίο υπήχθησαν τα περισσότερα οικονομικά υπουργεία και οι οικονομικές γενικές διευθύνσεις.

Όπως παρατηρεί ο Μ. Μελετόπουλος (2008), ο Παπαδόπουλος επέλεξε το πολιτικό προσωπικό που στελέχωσε τον οικονομικό τομέα με βάση ευνοιοκρατικά αλλά και αξιοκρατικά κριτήρια. Ανέλαβαν καίριες θέσεις του κρατικού μηχανισμού άτομα προερχόμενα από τον δημόσιο τομέα, πολλοί τεχνοκράτες, άνθρωποι που είχαν καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ, απόστρατοι αξιωματικοί, αλλά και άσχετοι που όμως τυχαίως επιλέχθηκαν για να αναλάβουν κάποιο οικονομικό χαρτοφυλάκιο. Ορισμένοι μόνο από αυτούς έπαιζαν κρίσιμο και πρωταγωνιστικό ρόλο στην οικονομική πολιτική της χούντας, όπως οι Μακαρέζος, Ανδρουτσόπουλος, Θάνος, που άφησαν ανεξίτηλη τη σφραγίδα τους στην οικονομική ζωή αυτής της περιόδου.

Υπήρξαν στελέχη λοιπόν που ξεχώρισαν για τη σοβαρότητα των προθέσεών τους, αλλά και άλλοι που άφησαν σοβαρές υπόνοιες για την εντιμότητά τους. Γι' αυτό και δεν μπορούμε να αποδώσουμε έναν ενιαίο χαρακτηρισμό σε αυτό το τμήμα του πολιτικού προσωπικού της δικτατορίας. Ήταν μάλλον αστικό, εν μέρει δοκιμασμένο. Βιομήχανοι, εκπρόσωποι ξένων συμφερόντων, μέλη προδικτατορικών κυβερνήσεων, ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί δεν ήταν δυνατόν παρά να δώσουν μια συντηρητική χροιά στην πολιτική των συνταγματαρχών, όταν μάλιστα αυτοί οι τελευταίοι -με εξαίρεση ίσως τον Μακαρέζο- δεν είχαν ιδέα από οικονομία και δημοσιονομία (Μελετόπουλος Μ., 2008).

Τέλος, στη σύντομη κυβερνητική θητεία του Σπύρου Μαρκεζίνη χρησιμοποιήθηκε ένα πολιτικό προσωπικό με μεγαλοαστικό χαρακτήρα: οι περισσότεροι εξ αυτών συμμετείχαν ή προέρχονταν από το οικονομικό κατεστημένο και από την υψηλότερη κλίμακα των διοικητικών και τραπεζικών μηχανισμών. Στην εν λόγω περίπτωση, όμως, ιδιαίτερη βαρύτητα έχει η πληθωριστική και υπερσυγκεντρωτική φυσιογνωμία του ίδιου του Μαρκεζίνη (Μελετόπουλος Μ., 2008). «Επειδή ανήκω εις τους αντιπάλους του κρατικού παρεμβατισμού και ουδέποτε υπήρξα σοσιαλιστής, φρονώ ότι το ορθόν είναι αι επιχειρήσεις αυτά να εμπίπτουν εις όσα αφορούν και τους ιδιώτας» (Μαρκεζίνης Σπ., 1979).

2.6 Το πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδος 1968-1972

Το «Πενταετές» ήταν το πρόγραμμα της οικονομικής στρατηγικής που ανακοίνωσε και δεσμεύθηκε πως θα εφαρμόσει η δικτατορία της 21ης Απριλίου. Δημοσιεύθηκε τον Φεβρουάριο του 1968 και αποτελεί δημιούργημα του τότε υπουργού Συντονισμού Μακαρέζου, αλλά και της Κεντρικής Επιτροπής Επεξεργασίας του Προγράμματος Οικονομικής Ανάπτυξης, στην οποία προήδρευε ο Κ. Θάνος, που είχε σπουδάσει οικονομικά στην Αμερική, είχε συνεργασθεί παλιότερα με την ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή και στη μεταπολίτευση ίδρυσε ακροδεξιό κόμμα. Ο Θάνος και ο Ανδρουτσόπουλος έστρεψαν την οικονομική πολιτική της δικτατορίας προς τον νεοφιλελευθερισμό (Βεργόπουλος Κ. 1984).

Από την αρχή, το Πενταετές ξεκαθαρίζει τη φιλοσοφία του, που δεν είναι άλλη από την ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. «Το Πρόγραμμα βασίζεται εις την ενίσχυση του ρόλου της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και την αποτελεσματικωτέραν λειτουργίαν των ελευθέρων οικονομικών ελευθεριών» σημειώνεται και προστίθεται: «Το παρόν Πρόγραμμα είναι κατ' εξοχήν ενδεικτικόν διά τον ιδιωτικόν τομέα της οικονομίας. Τούτο είναι απολύτως δικαιολογημένον, καθ' όσον η αποτελεσματική λειτουργία των ελευθέρων οικονομικών θεσμών αποτελεί το καταλληλότερον μέσον προωθήσεως της οικονομικής ανάπτυξεως της χώρας. Ο αυστηρός και λεπτομερής σχεδιασμός της δραστηριότητος των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων αντιβαίνει τόσο προς τη γενικωτέραν φιλοσοφικήν τοποθέτησιν της κυβερνήσεως όσον και προς το καλώς νοούμενον συμφέρον της χώρας».

Ο τελικός στόχος του Προγράμματος δεν προγραμματίζεται να επιτευχθεί με προνομιακού τύπου κρατική παρέμβαση, αλλά με αύξηση του εθνικού εισοδήματος που θα προέλθει από την ανάπτυξη του ανταγωνισμού και της ελεύθερης αγοράς. «Η βελτίωσις της διανομής του εισοδήματος επιδιώκεται κυρίως διά της επιτεύξεως λίαν υψηλού αριθμού αυξήσεως του κατ' απασχολούμενον προϊόντος εις τον γεωργικόν τομέαν της οικονομίας (6,5% ετησίως), της εφαρμογής ορθολογικής πολιτικής εισοδηματικών παροχών και ενισχύσεων της γεωργικής παραγωγής, της ασκήσεως καταλλήλου πολιτικής εισοδημάτων εις τους μη γεωργικούς τομείς της οικονομίας και της προγραμματιζόμενης αυξήσεως και αναδιανομής των δημοσίων δαπανών υπέρ της εκπαίδευσως, υγείας, κοινωνικής ασφάλισεως κ.λπ. η οποία γενικώς ευνοεί τα οικονομικά ασθενεστέρας τάξεις».

Οφείλουμε να παρατηρήσουμε, πάντως, ότι ο υπερτονισμός της ανάγκης ανάπτυξης του ελεύθερου ανταγωνισμού και των υγιών παραγωγικών δυνάμεων έρχεται σε αντίθεση με την ολοκληρωτική υφή του απριλιανού καθεστώτος (Kafiris V., 1975).

Το Πενταετές στο σύνολό του διακρίνεται για τον ξεκάθαρα καπιταλιστικό χαρακτήρα του, μιας και προβλέπει την εφαρμογή μιας οικονομικής στρατηγικής

στην οποία ενσωματώνονται μέτρα ουσιαστικής διευκόλυνσης του κεφαλαίου, αλλά και μέτρα διοικητικού εκσυγχρονισμού.

Ενδεικτικά ακολουθούν ορισμένα μέτρα που αποδεικνύουν τον χαρακτήρα της οικονομικής στρατηγικής της χούντας:

«Α) Απελευθέρωση των δυνάμεων του υγιούς ανταγωνισμού και ενίσχυση του ρυθμιστικού ρόλου των τιμών εις την κατανομήν των πόρων της οικονομίας. Β) Εφαρμογή ορθολογικής πολιτικής εισοδημάτων, διά της οποίας θα εξασφαλισθή στενή σύνδεσις του ρυθμού αυξήσεως της μέσης αμοιβής της εργασίας με τον ρυθμόν αυξήσεως της παραγωγικότητος των μη γεωργικών κλάδων της οικονομίας. Γ) Άμεσος ή σταδιακή κατάργησις πάσης αδικαιολογήτου επιβαρύνσεως του κόστους παραγωγής. Εις τούτο θα συμβάλη σημαντικώς η προβλεπομένη αναμόρφωσις του φορολογικού συστήματος. Επιπλέον προβλέπεται η άμεσος ή σταδιακή κατάργησις των κοινωνικών εισφορών και ορισμένων άλλων φόρων υπέρ τρίτων, προς περιορισμόν των εντεύθεν προκαλουμένων επιβαρύνσεων του κόστους παραγωγής. Δ) Ενθάρρυνσις της εισροής ξένου κεφαλαίου και ιδίως επιχειρηματικού τοιούτου».

Σε πολλά σημεία του Πενταετούς η έννοια του υγιούς ανταγωνισμού έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τους διάφορους στόχους κοινωνικής πολιτικής. Για παράδειγμα, προβλέπεται η «επέκτασις της ενότητος εις την ασφάλισιν, ώστε η αλλαγή επαγγέλματος ή εργοδοτών να μη συνεπάγεται απώλειαν των ασφαλιστικών δικαιωμάτων». Αυτός ο στόχος κοινωνικής πολιτικής, λοιπόν, έρχεται σε αντίθεση με την ακριβώς προηγούμενη διάταξη, σύμφωνα με την οποία προβλέπεται: «Απαλλαγή της επιχειρήσεως εις σημαντικόν βαθμόν εκ των ισχυόντων περιορισμών απολύσεως πλεονάζοντος προσωπικού και μείωσις των καταβαλλομένων αποζημιώσεων. Μακροχρονίως πρέπει να αντιμετωπισθή σημαντικός περιορισμός καταβολής αποζημιώσεως εις απολυμένους εργατοϋπαλλήλους, εις τους οποίους προσφέρεται ετέρα κατάλληλος εργασία».

Από το Πρόγραμμα, όμως, δεν λείπουν και ορισμένα φασιστικού τύπου στοιχεία, όπως η διαπίστωση ότι:

«Η επιτυχία των μέτρων πολιτικής μισθών και ημερομισθίων ως και της απασχολήσεως εν γένει εξαρτάται εις μέγα βαθμόν εκ της συνεργασίας των συνδικαλιστικών οργανώσεων κατά την επεξεργασίαν και εφαρμογήν προγραμμάτων οικονομικής αναπτύξεως. Προς τούτο, απαιτείται ο εκσυγχρονισμός των συνδικάτων και συμβούλων, ως και η στενή παρακολούθησις των σημειουμένων επί διεθνούς επιπέδου εξελίξεων εις την οργάνωσιν, το αντικείμενον και τας μεθόδους δράσεως τούτων. Υπό τας συνθήκας πλήρους απασχολήσεως, αι οποίαι προβλέπεται να επιτευχθούν εντός των προσεχώς ετών, τα εργατικά συνδικάτα πρέπει να αναπροσαρμόσουν το αντικείμενον και τας μεθόδους

δράσεώς των, διά να διαδραματίσουν ενεργόν ρόλον εις τους καίριους τομείς της εκπαιδεύσεως του εργατικού δυναμικού και της λειτουργίας της αγοράς εργασίας. Θα δυνηθούν ούτω να συμβάλουν εις την δημιουργίαν των καταλλήλων θεσμικών πλαισίων, εντός των οποίων θα πραγματοποιείται η ορθολογική διάρθρωσις των αμοιβών εργασίας και η δίκαια διανομή του εθνικού εισοδήματος».

Από το Πρόγραμμα δεν απουσιάζει η έννοια της «συνέχειας του κράτους». Άλλωστε στην Επιτροπή, αλλά και στην κυβέρνηση της δικτατορίας, συμμετείχε πλήθος τεχνοκρατών αλλά και στελεχών από τις προδικτατορικές κυβερνήσεις. Όσον αφορά τη γεωργική πολιτική, στο Πρόγραμμα αντανακλώνται οι ανάγκες του διεθνούς καταμερισμού της εργασίας, αν και υπάρχει κάποιος προβληματισμός για τις συνθήκες διαβίωσης των αγροτών. Το Πενταετές θεωρεί προβληματικό τον συμβιβασμό των «ανωτέρω βασικών μακροπροθέσμων επιδιώξεων με την ανάγκη αμέσου ενισχύσεως του εισοδήματος των παραγωγών». Για την αντιμετώπιση όμως αυτού του προβλήματος το Πρόγραμμα «προβλέπει την επέκτασιν εις το σύνολον των χρηζόντων προστασίας προϊόντων του εγκαινιασθέντος υπό της κυβερνήσεως συστήματος εισοδηματικών παροχών και κατωτάτων τιμών παρεμβάσεων του κράτους εις την αγοράν των γεωργικών προϊόντων».

Σχετικά με το αν η χούντα ευνόησε το ιθαγενές ή το πολυεθνικό κεφάλαιο, δεν μπορούμε να το κρίνουμε αυτό οριστικά από το Πρόγραμμα. Υπάρχουν ωστόσο ορισμένα στοιχεία στο Πενταετές που μας δείχνουν ότι η δικτατορία θεωρούσε τους ξένους επιχειρηματίες χρήσιμους όχι μόνο για τις επενδύσεις τους, αλλά και για τις τεχνολογικές και διαρθρωτικές μεταβολές που θα επέφεραν στην ελληνική οικονομία. Ειδικότερα, απέναντι στους Έλληνες εφοπλιστές η δικτατορία επιφυλάσσει ευνοϊκή μεταχείριση, ενώ οι τελευταίοι μπορούν να θεωρηθούν πολυεθνικό κεφάλαιο (Χαρλαύτη Τζελίνα, 2007).

Μεταξύ άλλων, προβλέπονται τα εξής: «Τροποποιήσις του ισχύοντος σήμερα συστήματος φορολογίας πλοίων. Διά της τροποποιήσεως αυτής θα επιδιωχθή αφενός μεν η εξουδετέρωσις ενός των σημαντικότερων παραγόντων οι οποίοι αποθαρρύνουν την μόνιμον προσέλκυσιν των υπό ξένης σημαίας ευρισκομένων ελληνικών πλοίων, αφετέρου δε η ενίσχυσις της ανταγωνιστικής θέσεως των υπό ελληνικήν σημαίαν πλοίων».

Με άλλα λόγια, η δικτατορία φαίνεται πρόθυμη να διευκολύνει αλλά και να κρατήσει μια ευνοϊκή στάση απέναντι στους εφοπλιστές.

2.7 Συγκρατημένη αύξηση του εισοδήματος

Το ύψος του εθνικού εισοδήματος αλλά και οι αυξήσεις του έχουν άμεση και αλληλένδετη σχέση με την οικονομία και τον βιοτικό τρόπο ζωής των ανθρώπων. Επί χούντας, λοιπόν, οφείλουμε να παρατηρήσουμε πως το εισόδημα στη

μελετώμενη περίοδο 1967-1974 αυξήθηκε, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, ωστόσο αυτή η μεταβολή ήταν μικρότερη σε σύγκριση με την αμέσως προηγούμενη περίοδο 1961-1966, 5,25% έναντι 7,07% αντίστοιχα. Ακόμη, σημαντικό είναι πως μεταξύ 1967 και 1971 οι επιχειρήσεις (βιομηχανικές, εμπορικές και άλλες) κατέγραψαν αυξημένα κέρδη περίπου κατά 250% (Καζάκος Π., 2007).

Παράλληλα, από το 1968 παρουσιάζεται αύξηση στο φαινόμενο της μετανάστευσης. Συγκεκριμένα, το 1968 50.000 άνθρωποι εγκαταλείπουν τη χώρα, το 1959 πάνω από 90.000 και το 1971 περίπου 60.000 μεταναστεύουν. Εξαιτίας όμως αυτών των μετακινήσεων παρατηρείται αύξηση του ισοζυγίου πληρωμών (δηλαδή του δείκτη που δείχνει την εισροή και εκροή κεφαλαίων), καθώς οι Έλληνες μετανάστες έστειλαν εμβάσματα ύψους 239 εκατ. δολ. το 1968 και 673 εκατ. δολ. το 1974 (Καζάκος Π., 2007).

2.8 Πλασματική αγροτική πολιτική

Ένα από τα «πολυδιαφημιζόμενα» θέματα που επικαλούνται οι υποστηρικτές της άποψης πως «επί Παπαδόπουλου περνούσαμε καλά» είναι η αγροτική πολιτική που εφάρμοσε η δικτατορική κυβέρνηση. Πράγματι, αποτελεί γεγονός αδιαμφισβήτητο πως η διαγραφή των χρεών των αγροτών και μια σειρά άλλων μέτρων ελάφρυναν τους αγρότες, ωστόσο η πολιτική που υλοποίησε η χούντα όσον αφορά τον αγροτικό τομέα στο σύνολό της ήταν «μπαλωματική» και ευκαιριακή.

Βέβαια, από τα πρώτα χρόνια του ελληνικού κράτους η αγροτική πολιτική που έχουν εφαρμόσει οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν έχουν ωφελήσει τον αγροτικό τομέα. Όπως σημειώνει ο Βεργόπουλος (1984), ήδη από τα χρόνια της απολυταρχικής διοικήσεως του Όθωνος (1833-1862) η εκβιομηχάνιση της χώρας δεν στηρίχθηκε στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του ελληνικού πρωτογενούς τομέα, με αποτέλεσμα η ελληνική γεωργία να μην αποτελέσει μέχρι και τη δεκαετία του '60 παραγωγικό μέλος της ελληνικής αστικής οικονομίας.

Οι συνταγματάρχες, λοιπόν, φρόντισαν να προβάλουν την αγροτική καταγωγή τους, αλλά και προχώρησαν σε θεματικές ενέργειες, όπως το να χαρίσουν αγροτικά δάνεια ή και να δωρίσουν τηλεοράσεις στην επαρχία, προκειμένου να οικοδομήσουν ένα φιλολαϊκό προσωπείο. «Τα φιλοαγροτικά μέτρα δεν έκαναν άλλο τότε παρά να απαλύνουν τις ωδίνες του τοκετού μιας νέας καταστάσεως, όπου το κέντρο βάρους μεταφέρεται από τα χωράφια στις τεράστιες τσιμεντουπόλεις» (Kafiris V., 1975).

Εκτός λοιπόν από τη διαγραφή αγροτικών χρεών ύψους 6,109 δισ. δραχμών, η μακροχρόνια πολιτική της χούντας στον αγροτικό τομέα μάς κάνει να αναρωτιόμαστε αν πίσω από το χάρισμα των χρεών κρύβεται η αγροτική καταγωγή των αξιωματικών ή μια εύκολη δημαγωγία. Και αυτό γιατί αν εξετάσουμε την

αγροτική πολιτική της χούντας σε όλη την επταετία θα δούμε πως και το αγροτικό προϊόν αυξήθηκε με μέσο ρυθμό χαμηλότερο από τον μέσο ρυθμό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (2,7% έναντι 6,4%), αλλά και πως η μέση ετήσια αύξηση του γεωργικού προϊόντος, της τάξης του 3,3%, ήταν πολύ κατώτερη από τον στόχο που έθεσε το Πενταετές.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Αθανάσιος και Χαράλαμπος Πουλάκης (2017), «στον αγροτικό τομέα, την περίοδο της Επταετίας, παρά τη δραστική αντιμετώπιση των αγροτικών χρεών, η οικονομία γνώρισε αποδιοργάνωση στην παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων όπως η σταφίδα, οι ελιές τα μήλα κ.λπ. Αυτή ήταν μια ιδιαίτερα αρνητική εξέλιξη, καθώς παρά τη μεταπολεμική αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας, στον αγροτικό τομέα απασχολούνταν το 44% του εργαζόμενου πληθυσμού. Στο επίπεδο των προθέσεων η δικτατορία έθεσε ως στόχο την αύξηση του αγροτικού προϊόντος κατά 5,2% για την επόμενη πενταετία ωστόσο αυτό γνώρισε μεγέθυνση μόνο κατά 1,8% κατά την περίοδο 1967-1974, ρυθμός που σαφώς υπολείπεται του 4,2% της περιόδου 1963-1966. Παράλληλα, η αγροτική πολιτική που επιλέχθηκε, προέβλεπε περικοπές των επιδοτήσεων και δραστικούς έλεγχοι στις τιμές των αγροτικών προϊόντων. Ως αποτέλεσμα, το κατά κεφαλήν αγροτικό εισόδημα συμπιέστηκε και συρρικνώθηκαν οι επενδύσεις στον ιδιωτικό αλλά και δημόσιο τομέα της αγροτικής οικονομίας».

Συμπερασματικά, σύμφωνα με τον Μελετόπουλο (2018), οι αγρότες την περίοδο της δικτατορίας έζησαν μια άνοδο του βιοτικού τους επιπέδου χάρη στη διαγραφή των χρεών, όμως δεν εφαρμόστηκαν από τη χουντική κυβέρνηση όλα εκείνα τα μέτρα που ανέστειλαν την ερημοποίηση της υπαίθρου και την πολυπόθητη ένταξη της αγροτικής οικονομίας στην ελληνική αστική οικονομία. «Η δικτατορία δεν φρόντισε να εξασφαλίσει για τους αγρότες μηχανισμούς μόνιμης και ριζικής μεταρρύθμισης των όρων ζωής τους, ούτε να δημιουργήσει δομές που θα επέτρεπαν μακροχρονίως στην ύπαιθρο να επιβιώσει ως αυτόνομη κοινωνική οντότητα. Μακροπρόθεσμα, η ύπαιθρος αν και εξασφάλισε ορισμένες παροχές, συνέχισε την παρακμιακή της πορεία. Τη δεκαετία του '70 η εγκατάλειψή της συνεχίστηκε ραγδαία και μόνο την περίοδο του ΠΑΣΟΚ (1981-1989) έγιναν κάποια βήματα για τη βελτίωση των όρων ζωής των αγροτών» (Μελετόπουλος Μ., 2008).

2.9 Η σχέση με τους εφοπλιστές

Ένα ακόμη επιχείρημα των θιασωτών της δικτατορικής πολιτικής στα οικονομικά είναι η οικοδόμηση καλών σχέσεων με τους εφοπλιστές και η δημιουργία, από την πλευρά του καθεστώτος, των κατάλληλων συνθηκών για την προσέλκυση του κεφαλαίου. Η δικτατορική κυβέρνηση, όμως, δεν έκανε κάτι διαφορετικό απ' ό,τι έκαναν όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι οποίες αντιμετώπιζαν τους ιδιοκτήτες των πολυεθνικών εταιρειών σαν τους από μηχανής

θεούς που θα έλυναν διά μαγείας τα χρόνια προβλήματα της ελληνικής οικονομίας (Βαΐτσιος - Γιαννίτσης, 2004).

Αφενός λοιπόν οι εφοπλιστές βρέθηκαν σε μια ευνοϊκή διεθνή συγκυρία, καθώς εξαιτίας του Αραβοϊσραηλινού Πολέμου (ή Πόλεμος των Έξι Ημερών, 1967) αποδιοργάνωσε τις θαλάσσιες οδούς προς τη Μέση Ανατολή, αύξησε τη ζήτηση για χωρητικότητα και οδήγησε τα ναύλα σε υψηλά επίπεδα. Αφετέρου, το απριλιανό καθεστώς, όπως φαίνεται και από το Πενταετές, έσπευσε να οικοδομήσει φιλικές σχέσεις με το ναυτιλιακό κεφάλαιο, παρέχοντας στους εφοπλιστές ελευθερία κινήσεων (Πουλάκης Αθανάσιος και Χαράλαμπος, 2017). Το οικονομικό επιτελείο της χούντας, λοιπόν, έβαλε ως στόχο να εντάξει στο ελληνικό νηολόγιο όσο περισσότερα πλοία ελληνικών και ξένων συμφερόντων γινόταν. Για να γίνει όμως αυτό, επέλεξε την εφαρμογή μιας πολιτικής φοροαπαλλαγών απέναντι στους εφοπλιστές, αλλάζοντας το σχετικό νομικό πλαίσιο (Χαρλαύτη Τζ., 2004). «Πριν το 1968 η φορολογία στα πλοία βασιζόταν στα μεικτά κέρδη των ναύλων τους. Ωστόσο με τον ΑΝ 465/1968 και τις μετέπειτα τροποποιήσεις του (ΝΔ 509/1970, ΒΔ 800/1970) η φορολογία υπολογιζόταν με βάση το καθαρό τονάζ σε συνδυασμό με την ηλικία τους. Έτσι η ελληνική σημαία κατέστη ιδιαίτερα συμφέρουσα επιλογή για κάθε Έλληνα πλοιοκτήτη. Οι φόροι στη ναυτιλία μειώθηκαν στο ελάχιστο από 3,6 εκατομμύρια δολάρια το 1968 σε 980.000 δολάρια το 1971 και 1,4 εκατομμύρια δολάρια το 1974. Η μείωση των συνολικών φορολογικών εσόδων του ελληνικού κράτους από τη ναυτιλιακή δραστηριότητα έγινε σε μια περίοδο (1968-1974) που τα κέρδη των Ελλήνων εφοπλιστών εξαπλασιάστηκαν» (Πουλάκης Αθανάσιος και Χαράλαμπος, 2017).

Η άποψη λοιπόν πως «ο Παπαδόπουλος έπεισε τους Έλληνες εφοπλιστές να ξαναβάλουν την ελληνική σημαία στα καράβια τους» δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, καθώς οι περισσότερες ναυτιλιακές εταιρείες που ανταποκρίθηκαν στα μέτρα της χουντικής κυβέρνησης και εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα ήταν άλλωστε ελληνικών συμφερόντων. Επίσης, όπως αποδεικνύεται, η δικτατορία δεν ήταν όργανο του διεθνούς ναυτιλιακού κεφαλαίου απλά ήθελε πάση θυσία να προσελκύσει επενδύσεις, όπως όλες οι κυβερνήσεις πριν από αυτήν, που αναζητούσαν τους από μηχανής θεούς για να καλύψουν τα οικονομικά ελλείμματα και τις αδυναμίες τους (Μελετόπουλος Μ., 2008).

2.10 Ο συντεχνιακός χαρακτήρας της χούντας

Όσον αφορά την άποψη πως η χούντα είχε έναν συντεχνιακό χαρακτήρα, δηλαδή πως ήρθε στα πράγματα για να διευκολύνει τους στρατιωτικούς και να ξαναμοιράσει την τράπουλα παρέχοντας κάθε είδους προνόμια σε αυτούς, δεν μπορεί ούτε να επιβεβαιωθεί ούτε να διαψευστεί.

Και αυτό γιατί αφενός, κατά τη διάρκεια της χούντας, 24 αξιωματικοί διορίστηκαν γενικοί γραμματείς σε διάφορα υπουργεία, ασκώντας πολιτική εξουσία και διαδραματίζοντας ρόλο επιτηρητή ισχυρότερου του υπουργού, αφετέρου παρατηρούμε ότι ο αριθμός των στρατιωτικών που στελέχωναν την κυβέρνηση μειωνόταν καθώς προχωρούσε το σχέδιο της φιλελευθεροποίησης. Συγκεκριμένα, όπως μεταφέρει ο Μελετόπουλος (2008), οι αξιωματικοί (εν ενεργεία και εν αποστρατεία) που κατέλαβαν κάποιον υπουργικό θώκο παρουσιάζουν την εξής κατανομή χρονικά: στην κυβέρνηση Κόλλια υπήρχαν 6 στρατιωτικοί υπουργοί σε σύνολο 30, στις κυβερνήσεις Παπαδόπουλου 19 στους 97, στην κυβέρνηση Μαρκεζίνη 1 στους 39 και στην κυβέρνηση Ανδρουτσόπουλου 6 σε σύνολο 32.

Παρ' όλα, αξίζει να αναφερθεί πως επί χούντας οι αξιωματικοί ευεργετήθηκαν με αυξήσεις μισθών, επιδομάτων, δανείων, ενώ αρκετά στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων διορίστηκαν στον κρατικό μηχανισμό, σε ιδρύματα, επιχειρήσεις και σωματεία (Μελετόπουλος Μ., 2008).

2.11 Αποτίμηση

Η πολιτική που άσκησε η χούντα των συνταγματαρχών της 21ης Απριλίου έχει δεχθεί πλήθος αντικρουόμενων κριτικών – από την κατηγορία της ολοκληρωτικής καταστροφής έως επαίνους επιτυχίας. Βάσει των οικονομικών στοιχείων και των δεδομένων, λοιπόν, οφείλουμε να παρατηρήσουμε τα εξής: Πρώτον, η χούντα επέλεξε πλήθος τεχνοκρατών και επιστημόνων του οικονομικού τομέα προκειμένου να καταρτίσουν το οικονομικό πλάνο της κυβέρνησης και να το εφαρμόσουν. Δεύτερον, συνέχισαν στη γραμμή που ακολούθησαν οι προδικτατορικές κυβερνήσεις, δηλαδή σε αυτήν της βιομηχανικής ανάπτυξης, χρησιμοποιώντας στελέχη των κυβερνήσεων Καραμανλή και ανασυγκροτώντας τους μηχανισμούς οικονομικής πολιτικής του κράτους. Τρίτον, τα οικονομικά αποτελέσματα έως το 1971 ήταν θετικά. Η χούντα, εκμεταλλευόμενη τη διεθνή συγκυρία, κράτησε τις τιμές των προϊόντων σταθερές, αύξησε τις επενδύσεις (ιδιαίτερα στην οικοδομή, στα δημόσια έργα και στον τουρισμό), και ο ρυθμός αύξησης του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος προσέγγισε τον στόχο του Πενταετούς. Τέταρτον, το 1972 τα πράγματα άρχισαν να αλλάζουν, καθώς εμφανίστηκαν πληθωριστικά φαινόμενα, οι τιμές άρχισαν να αυξάνουν, το εμπορικό ισοζύγιο ήταν αρνητικό λόγω της αυξημένης ζήτησης, ενώ ο εσωτερικός δανεισμός είχε φτάσει σε πρωτόγνωρα υψηλά επίπεδα. Πέμπτον, δεν ευθυνόταν η πετρελαϊκή κρίση του 1973 για την αρνητική πορεία της ελληνικής οικονομίας, η οποία ήταν σε ύφεση ήδη από το 1972. Έκτον, πράγματι η χούντα προχώρησε σε φιλολαϊκές πολιτικές, όπως η διαγραφή των αγροτικών χρεών, κίνηση που έκανε δημοφιλές το καθεστώς στην ελληνική επαρχία. Έβδομον, πέραν τέτοιων ενεργειών το καθεστώς δεν έκανε καμία απολύτως κίνηση για να αναδείξει την παραγωγή της επαρχίας και να οδηγήσει στην περιφερειακή ανάπτυξη της Ελλάδας. Όγδοον, πράγματι έγιναν επενδύσεις σε

τουρισμό, ναυτιλία και οικοδομή, αλλά από Έλληνες μικρομεσαίους επιχειρηματίες που ήδη δραστηριοποιούνταν σε αυτούς τους τομείς πριν από τη δικτατορία.

Συνολικά, η παρέμβαση της χούντας ήταν: α) συντηρητική, διότι διέσωσε από την αποσταθεροποίηση και αναπαρήγαγε το κοινωνικό καθεστώς, β) αντιδραστική, καθώς εμπόδισε το ρεύμα ανανέωσης της ελληνικής κοινωνίας της δεκαετίας του '60, γ) συσσωματική, διότι επέτρεψε να ενταχθούν στο σύστημα ακραία πολιτικά στοιχεία που το σύστημα του Μεταπολέμου είχε αποκλείσει, δ) λαϊκιστική, διότι επέβαλε νέο ήθος και ύφος στη πολιτική, αφού μικροαστικά στοιχεία καθιέρωσαν μια νέα αντίληψη για την πολιτική. Αυτά τα στοιχεία, λοιπόν, αντί να προσαρμοστούν στον καθιερωμένο τρόπο άσκησης εξουσίας, αντίθετα, προσαρμόσαν αυτόν τον τρόπο στα δικά τους μέτρα. Αυτό είναι από τα στοιχεία που η δικτατορία κληροδότησε στη μεταπολίτευση και στη σημερινή δημοκρατία (Βεργόπουλος Κ., 1984).

3. Πορεία προς τη δικτατορία

Το ψυχροπολεμικό κλίμα που επικράτησε στις αμερικανοσοβιετικές σχέσεις μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου επηρέασε εντονότατα και τις μικρότερες ευρωπαϊκές χώρες. Στη μετεμφυλιακή Ελλάδα, μετά τον αδελφοκτόνο πόλεμο του 1945-1949, επικρατούσε μια αντικομμουνιστική υστερία και φοβία. Όλοι οι τομείς του κρατικού μηχανισμού ήταν συνεχώς σε εγρήγορση να αντιμετωπίσουν μια «δημοκρατική εξέγερση». Και ο Τύπος, ως φυσικό επακόλουθο, δεν αυτονομήθηκε από το θερμό κομματικό-πολιτικό σύστημα, αλλά έδινε τον τόνο (Παπαδημητρίου Δ., 2005).

Μετά την αναγκαστική παραίτηση του πρωθυπουργού Γεωργίου Παπανδρέου (15 Ιουλίου 1965), η χώρα μένει ακυβέρνητη και εντείνεται η πολιτική αστάθεια. Ο βασιλιάς διορίζει μια σειρά πρωθυπουργών από πρώην στελέχη της Ένωσης Κέντρου, με στόχο να τον αντικαταστήσουν (Παπαχελάς, Α., 2017). Ωστόσο, η Αποστασία (όπως χαρακτηρίστηκε η κίνηση των πρώην βουλευτών της Ένωσης Κέντρου να αναλάβουν τον πρωθυπουργικό ή κάποιον υπουργικό θώκο μετά την παραίτηση Παπανδρέου), σε συνδυασμό με τον «κομμουνιστικό κίνδυνο» ενεργοποίησαν τα πιο αρτηριοσκληρωτικά πολιτικά στοιχεία του συστήματος, δηλαδή τους αντιδημοκρατικούς στρατιωτικούς της μυστικής οργάνωσης του Ιερού Δεσμού Ελλήνων Αξιωματικών (ΙΔΕΑ), μέλη της οποίας ήταν οι τρεις πρωτεργάτες της χούντας. Τα μεγάλα εκδοτικά συγκροτήματα πίστευαν τότε πως οι Αποστάτες στήριζαν τις κυβερνήσεις όχι για ιδεολογικούς λόγους, αλλά κατόπιν χρηματισμού και οικονομικών συμφωνιών με τα Ανάκτορα, ισχυροποιώντας έτσι την άποψη του φαύλου και διεφθαρμένου πολιτικού συστήματος, εξαιτίας του οποίου έγινε η «επανάσταση», όπως έλεγαν οι χουντικοί (Σκλαβούνης Γ., 1995).

Λίγο πριν το πραξικόπημα, το 1965, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος έλαβε μια έκθεση του απόστρατου πτεράρχου Μητσάκου, η οποία αποκάλυπτε την άνοδο των κομμουνιστών αλλά και το εγχώριο αντικομμουνιστικό κλίμα. Ήταν η αφορμή για να δώσει εντολή να σχεδιαστεί ένα πλάνο αντιμετώπισης ενός κομμουνιστικού πραξικοπήματος (Παπαχελάς Α., 2017). Στις 23 Ιανουαρίου 1966, ο συντηρητικός «Ελληνικός Βορράς» δημοσιεύει μια ανώνυμη επιστολή του Στυλιανού Παττακού που προειδοποιούσε τον Κωνσταντίνο: «Ο τόπος διερχόταν εν ταχεί βηματισμών μια θανάσιμη περίοδον ρασπουτινοκερενσικήν. Η πατρίς παρουσιάζεν μια εμφανήν σύγχυσιν φρενών. Οι καλοί και αγαθοί Έλληνες καθυβρίζονται συνεχώς και η υπομονή εξαντλείτο» (Ραϊτσίνης Χ., 2016).

Στις 19 Απριλίου του 1967, ο εθνικός Τύπος αναδημοσίευσε ένα κείμενο των New York Times, που καυτηρίαζε τον Κωνσταντίνο, επειδή προκάλεσε εκείνη ακριβώς την κατάσταση που ήθελε να αποφύγει: τη διενέργεια πολωμένων εκλογών που αποδυνάμωναν την εγχώρια μοναρχία. «Ο έλλην βασιλεύς έφερε εαυτόν εις τέτοιαν πολιτικήν γωνίαν, όπου η μοναδική δυνατότης διά να αποτραπεί η επιστροφή του

Παπανδρέου, είναι μία εκ του στρατού υποστηριζόμενη δικτατορία», υπογράμμισε χαρακτηριστικά. «Αυτή όμως η λύσις είναι απαράδεκτος - ο άνακτας πρέπει να το γνωρίζει καλώς» (Καράγιωργας Σ., 1978).

Το βράδυ της 20ής Απριλίου, η Ελλάδα έπεφτε για ύπνο και την περίμενε ο εφιάλτης της επταετίας. Κανείς δεν περίμενε την κατάλυση του πολιτεύματος, όπως φαίνεται και από το γεγονός πως η αριστερή «Αυγή» ετοιμάζε για το φύλλο της 21ης Απριλίου το τρίτο μέρος ενός άρθρου με τίτλο «Γιατί δεν πρόκειται να γίνει δικτατορία» (Βαϊτίσιος - Γιαννίτσης, 2004).

3.1 Καταστέλλοντας τις ελευθερίες του Τύπου

Αναγκαία πρόνοια και άμεση προτεραιότητα κάθε δικτάτορα, όπως μας διδάσκει η παγκόσμια Ιστορία, είναι η άρση των ελευθεριών και ο έλεγχος του Τύπου. Η χούντα της 21ης Απριλίου δεν παρέκκλινε αυτής της πορείας, και έτσι με το που κατέλαβε την εξουσία, άσκησε απόλυτη και καθολική λογοκρισία σε όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, προκειμένου να εξασφαλίσει τον διάτρητο μανδύα της νομιμότητας. Ο μηχανισμός των απριλιανών συνταγματαρχών, στην κορύφωση του πραξικοπήματος (20-21 Απριλίου), απέστειλε στρατιωτικές δυνάμεις στα τυπογραφεία των εφημερίδων με έναν μοναδικό σκοπό: τη διακοπή της εκτύπωσης των εφημερίδων. Ο Τύπος, μαζί με την υπόλοιπη χώρα, μπαίνει στον γύψο. Τα αρχεία κατάσχονται, τα φύλλα δεν κυκλοφορούν, σε κάποιες περιπτώσεις, όπως των αριστερών εφημερίδων της «Αυγής» και της «Δημοκρατικής Αλλαγής», σημειώνονται βανδαλισμοί, και οι υπεύθυνοι της έκδοσης των εφημερίδων συλλαμβάνονται.

Με το ξέσπασμα του πραξικοπήματος οι εκδότες έπρεπε να επιλέξουν: να συνεχίσουν ή διακόψουν τη λειτουργία της εφημερίδας; Η έκδοση μιας εφημερίδας θα μπορούσε να συμβάλει στην ενημέρωση των πολιτών, έστω και υπό περιορισμούς, ωστόσο η λογοκρισία θα ακύρωνε στην πράξη τον ρόλο της. Η «Αυγή», ως όργανο της ΕΔΑ, κλείνει στις 21 Απριλίου, ενώ τα φύλλα που έχουν ήδη τυπωθεί καταστρέφονται από το καθεστώς. Από τις εφημερίδες του Κέντρου, η «Ελευθερία» παύει τη λειτουργία της με απόφαση του εκδότη της, Πάνου Κόκκα, αμέσως μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος. Από τον συντηρητικό χώρο, ανάλογη στάση θα κρατήσει και η εκδότρια της «Καθημερινής» και της «Μεσημβρινής», Ελένη Βλάχου, η οποία αρνείται να συνεχίσει την έκδοσή τους παρά τις έντονες πιέσεις που δέχεται από τους πραξικοπηματίες. Στις 6 Οκτωβρίου, επίσης, θα δημοσιεύσει άρθρο της στον βρετανικό Observer, που βρισκόταν σε κατ' οίκον περιορισμό.

Helen Vlachou on the balcony of her Athens penthouse flat, where she has been under house arrest since Wednesday.

Champion Broome breaks leg

EUROPEAN champion David Broome broke a leg at the Horse of the Year Show, Wembley, London, yesterday.

He was thrown by his novice horse Aberlone which crashed into a fence. Broome was due to ride for the British team in the United States and Canada in two weeks' time.

There were upsets in other sport. **SOCCER:** Denis Law (Manchester United) and Ian Ure (Aston Villa) were sent off eight minutes from the end of a bitter clash at Old Trafford. Ended with 1-0.

Chelsea—rocked by manager Tommy Docherty's resignation on Friday—crashed 7-0 at Leeds. Docherty who heard the result while flying home from Hamburg last night, said: "I was very disappointed for the boys."

Asked about his future he replied: "I am keeping my plans to myself. He said he had been in Germany only to see Germany play Yugoslavia."

RACING: Bournemouth, 13-1, be-

Helen Vlachou smuggles out plea to Press

'Don't stop harassing the colonels'

MRS HELEN VLACHOU, the 55-year-old Greek publisher who has refused to issue her newspapers under conditions of Press censorship, yesterday smuggled out her first message since she was placed under house arrest last week. In defiant language, recalling a famous open letter to Hitler which her father wrote in his newspaper in 1941 when Nazi troops were ready to invade Greece, she calls on the world's Press to keep up its attacks on the military regime in Athens. Her message is addressed to the International Press Institute (in Zurich) via THE OBSERVER:—

This letter is not dated, because it was to be mailed to you by friends living out of Greece in the event that I was stopped from expressing myself freely.

By it I wish to express my thanks for the warm support and interest the international Press of the free world has given to the cause of Greece. And also for the sympathy shown to me personally by friends and colleagues. But the principal reason for it is to ask you to convey a message: 'DON'T STOP.'

Don't stop writing about Greece, don't stop asking why the Greek Government is not keeping its promises. Officially, publicly, repeatedly, they have all declared—from the Prime Minister, Mr Kollias, down to the Press Minister, Mr Papakonstantinou—that some kind of Press freedom would be restored, before the end of the year. And even a pseudo-freedom would help. An arrangement by which the Greek people will not hear all the truth, but at least will not be poisoned and doped by massive daily doses of lies and propaganda.

'DON'T STOP' . . . Don't believe for a moment that what the foreign Press writes leaves the colonels cool and undisturbed, that they don't care. They care desperately. They publish with grateful delight the smallest crumb of flattery

appearing in the most obscure foreign monthly. They care, but they lie about that, too. (They have inspired one more paraphrase on the most quoted saying of the century: 'Never have so few traditionally honest men, military and jurists, spoken so many lies in so short a time to so many people.')

'SO, DON'T STOP.' Now unless provoked by newer . . . attentions, I will take time to rest, read and write. Thinking I would be stopped much sooner, I have hurriedly repeated 10 times over what I had to say. After all, by now people with sense the world over know what has happened to Greece. And I ask them to worry about it. It may prove contagious. It did 30 years ago. (signed) HELEN VLACHOU.

PS: Sorry for the typing—for obvious reasons I have typed it myself.

Mrs Vlachou's letter was mailed to the headquarters of the International Press Institute in Zurich last night. Mr Per Mowson, of Norway, Director of the IPI, said: "It is almost as if we had anticipated this letter; for the coming issue of the institute's bulletin which we are preparing contains just such an appeal to all our 1,500 members—editors and publishers in five continents. Mrs Vlachou may be sure that we shall do all in our power to support her in her gallant stand."

Bank chief explains workless speech

SIR LESLIE O'BRIEN, Governor of the Bank of England, claimed last night that a speech he had made abroad about unemployment in Britain was being used for political ends.

Sir Leslie, who was speaking at Gatwick Airport on returning from Buenos Aires, was reported to have referred there to Britain's need for a greater level of unemployment—a somewhat larger margin of unused capacity and resources—now than in the 1940s and 1950s.

If I had thought that someone would take part of my speech and use it in the manner which is clearly intended to embarrass the Government I would not have said it," he claimed.

Last week Labour MPs are said to be angry at Sir Leslie's remarks. "If one is not a politician one does not always think of these things. It is obviously being used for political ends," he said last night. Sir Leslie said his speech to the Anglo-Argentine Chamber of Commerce on Tuesday—was not intended to oppose Government policy.

My speech was in British businessmen 2,000 miles from home. It was intended to explain to them what I think to be Government policy, and to remove from their minds some of the pessimistic and confused notions they may have on policy which I consider to be incorrect."

Dismissal? Asked about "unused capacity," he said: "What is full employment is something to be defined. However, though it was three per cent of unemployed. In the years since the war there has been a very much lower margin. My understanding is that the Government has intended that we should . . ."

3.2 Το νομικό καθεστώς των εφημερίδων

Μεταξύ των άρθρων του Συντάγματος του 1952 που ανεστάλησαν από την πραξικοπηματική κυβέρνηση, περιλαμβανόταν και το άρθρο 14, που κατοχύρωνε την ελευθερία σκέψης, έκφρασης καθώς και την ελευθεροτυπία. Σε ισχύ, ακόμη, τέθηκε ο νόμος «περί καταστάσεως πολιορκίας» του 1912, βάσει του οποίου η κυβέρνηση μπορεί να απαγορεύσει τη δημοσίευση πληροφοριών στον Τύπο, ενώ έχει τη δυνατότητα να διακόψει τη λειτουργία μιας εκδοτικής επιχείρησης για όσο χρόνο θεωρήσει απαραίτητο και συμφέρον προς όφελος του κράτος (Αλιβιζάτος Ν., 1983).

Λίγες ημέρες αργότερα, η κυβέρνηση των συνταγματαρχών αποφασίζει τη σύσταση της «Υπηρεσίας Λογοκρισίας», η οποία είχε ως αρμοδιότητα να διεξάγει προληπτικό έλεγχο σε κάθε έντυπο προτού κυκλοφορήσει, είχε την εξουσία να απαγορεύει τη δημοσίευση φωτογραφιών, κειμένων, γελοιογραφιών, σκίτσων που είχαν ως στόχο να δυσφημήσουν την εθνική κυβέρνηση ή και να διακινδυνεύσουν την ασφάλεια της χώρας. Σε αυτή την απόφαση, μάλιστα, υπήρχαν «Γενικές Οδηγίες» που

αναλυτικά παρουσίαζαν ποια θέματα επιτρέπονταν, ποια απαγορεύονταν, αλλά και αυτά που οι εφημερίδες ήταν υποχρεωμένες να δημοσιεύουν (Ζίγδης Ιωάννης, 1977).

Τα θέματα που απαγορεύονταν να περιληφθούν στο περιεχόμενο μιας εφημερίδας ήταν οποιοδήποτε δημοσίευμα θα μπορούσε να εκληφθεί από την κυβέρνηση ως απόπειρα ή παρακίνηση ανατροπής του καθεστώτος. Αυτές οι απαγορευμένες δημοσιεύσεις θα μπορούσαν να είναι ειδήσεις, άρθρα, γελοιογραφίες, θεατρικά έργα, παρουσιάσεις βιβλίων, ιστορικές αναδρομές, πληροφορίες για αριστερές οργανώσεις, δελτία ξένων ΜΜΕ, άρθρα ξένων εφημερίδων και περιοδικών που στηλίτευαν τη δικτατορική κυβέρνηση (Αλιβιζάτος Ν., 1983).

Οι εφημερίδες, επίσης, ήταν υποχρεωμένες από τον νόμο να πειθαρχούν και να δέχονται τις εντολές της Γενικής Γραμματείας Τύπου και Πληροφοριών και του Υπουργείου Προεδρίας. Η χουντική κυβέρνηση είχε την εξουσία να επεμβαίνει με πρωτοφανή -ακόμη με τα μέχρι τότε δεδομένα- τρόπο στη λειτουργία μιας εφημερίδας, αποφασίζοντας τον τίτλο του άρθρου, αλλά και τη θέση του στη σελιδοποίηση της εφημερίδας. Μπορούσε, ακόμη, να επιλέξει αν ένα θέμα θα ήταν τρίστηλο, δίστηλο ή μονόστηλο, ποιες φωτογραφίες θα το συνόδευαν, με τι λεζάντα, και πώς θα προβαλλόταν σε σχέση με κάποιο άλλο. Οι εφημερίδες, ακόμη, έπρεπε να προσκομίσουν στην Υπηρεσία Λογοκρισίας δύο δοκίμια της εφημερίδας και τα δύο πρώτα φύλλα κάθε έκδοσης για να ελεγχθεί και να εγκριθεί το περιεχόμενό τους. Κατά την περίοδο του 1967 και 1968 εκδόθηκε πλήθος υπουργικών αποφάσεων που υποχρέωναν τις εφημερίδες να δημοσιεύουν επίσημες ανακοινώσεις και δελτία Τύπου, αλλά και άρθρα φιλικά προς την κυβέρνηση, τα οποία μοίραζε η ΓΓΤΠ και το Υπουργείο Προεδρίας (Ζίγδης Ι., 1977).

Τον Ιανουάριο του 1969, με υπουργική απόφαση, επετράπη η πρώτη χαλάρωση της λογοκρισίας. Σύμφωνα με τα νέα μέτρα οι εφημερίδες ήταν υποχρεωμένες να δημοσιεύουν μόνο τις κυβερνητικές ανακοινώσεις, ενώ μπορούσαν «καλοπίστως» να αναδημοσιεύουν κείμενα και άρθρα ξένων ΜΜΕ. Πλέον οι εκδότες ήταν οι υπεύθυνοι για τη δημοσίευση κειμένων, ενώ η κυβέρνηση διατηρούσε το δικαίωμα να υπαγορεύει τη δημοσίευση ειδήσεων και σχολιασμών (Ζίγδης Ι., 1977).

Η προληπτική λογοκρισία ίσχυε και εφαρμοζόταν έως τον Οκτώβριο του 1969. Τότε εκδόθηκε ένα νέο νομοθετικό διάταγμα, ένας νέος νόμος περί Τύπου, ο οποίος χαρακτηρίζεται από έντονο κατασταλτικό και ποινικό χαρακτήρα. Στόχος του νέου νόμου ήταν η καταστολή των αδικημάτων του Τύπου (Αλιβιζάτος Ν., 1983).

Αυτός ο νόμος χαρακτηριζόταν από μεγάλη ασάφεια και αοριστία, ενώ παρέμειναν απαγορευμένα η δημοσίευση θεμάτων όπως η εθνική ασφάλεια, η δημόσια τάξη, η εδαφική ακεραιότητα, καθώς και οι κριτικές ή πληροφορίες που οδηγούσαν στη μη συμμόρφωση με τη νομοθεσία. Απαγορευόταν, επίσης, να δημοσιεύονται θέματα

που μπορούσαν να αναζωπυρώσουν τα πολιτικά πάθη, αλλά και τα δημοσιεύματα που σχημάτιζαν «διάφορον εντύπων εκείνης ήτις συνεπάγεται εκ του καθόλου περιεχομένου του δημοσιεύματος» (Αλιβιζάτος Ν., 1983).

Η ευθύνη για τη δημοσίευση μιας εφημερίδας περνούσε από την κυβέρνηση στις ίδιες τις εφημερίδες, οι οποίες εξαιτίας της αοριστίας του νόμου δεν ήξεραν τα όρια της νομιμότητας στα οποία μπορούσαν να κινηθούν (Ζίγδης Ι., 1977).

Στη συνέχεια, το 1971, η κυβέρνηση εξέδωσε ένα ακόμη νομοθετικό διάταγμα για την επαγγελματική κατάσταση των δημοσιογράφων. Σε αυτό η χούντα χρησιμοποιούσε έννοιες όπως «δημόσιον συμφέρον», «ακεραιότης, αξιοπιστία του επαγγέλματος», «ανέντιμοι μέθοδοι», με τέτοιον τρόπο ώστε να μπορεί να επεμβαίνει στα εσωτερικά ζητήματα των δημοσιογράφων και των επαγγελματικών οργανώσεων-σωματείων τους (Αλιβιζάτος Ν., 1983).

Ουσιαστικά, όσα νομοθετικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις εκδόθηκαν στα πλαίσια του Συντάγματος που είχε περάσει το 1968, δεν επανέφεραν τις παραγράφους του Συντάγματος του 1952 για την ελευθεροτυπία που είχαν ανασταλεί. Η χούντα είχε διαμορφώσει με τέτοιον τρόπο τα συγκεκριμένα άρθρα με σκοπό να μειώσει ακόμη περισσότερο τα στενά περιθώρια που άφηνε η κατάσταση πολιτορκίας στα ΜΜΕ (Στράτος Κ., 1995).

Οι διατάξεις και τα άρθρα του Συντάγματος που κατοχύρωναν την ελευθερία του Τύπου και της έκφρασης και απαγόρευαν τη λογοκρισία καθώς και τα άλλα προληπτικά μέτρα, διατηρήθηκαν σε αναστολή έως τον Αύγουστο του 1973. Τέθηκαν σε εφαρμογή με την ισχύ του ψηφίσματος Ιουνίου-Ιουλίου, αλλά ανεστάλησαν και πάλι στις 17 Νοεμβρίου, όταν κηρύχθηκε για δεύτερη φορά κατάσταση πολιτορκίας (Στράτος Κ., 1995).

Το πιο μελανό σημείο, όμως, για τη δημοσιογραφική κοινότητα είναι η συνεργασία πολλών δημοσιογράφων στην επιτροπή λογοκρισίας που είχε συστήσει η χούντα, με κατεξοχήν πιο γνωστή την περίπτωση του Γεωργίου Γεωργαλά. Ο Γεωργαλάς διατέλεσε «υφυπουργός» σε δύο χουντικές κυβερνήσεις, αποτελώντας τον ιδεολογικό καθοδηγητή του καθεστώτος. Δεν ήταν μόνο υπεύθυνος για τη σύνταξη των ομιλιών του υπουργικού συμβουλίου και του πρωθυπουργού, αλλά πραγματοποιούσε πολλές εκδηλώσεις σε πανεπιστήμια και σχολεία, όπου επιστρατεύοντας τη ρητορική του δεινότητα παραπλανούσε τη γνώμη της νεολαίας σε μια προσπάθεια να κερδίσει την εύνοιά της υπέρ του καθεστώτος (Ζίγδης Ι., 1977).

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο δημοσιογράφος και συνεκδότης του περιοδικού «Προσανατολισμοί» (1972-1985), Γιάννης Π. Τζανετάκος, σε άρθρο του στην «Καθημερινή» («Η κατάλυση της ελευθερίας του Τύπου», 21 Ιουνίου 2017):

«Το υφυπουργείο Τύπου και Πληροφοριών, καθώς και η συναφής Γραμματεία εδρεύουν στην οδό Ζαλοκώστα κατέναντι της δευτερεύουσας εισόδου του υπουργείου Εξωτερικών. Διαθέτουν έκπαλαι μηχανισμούς, οι οποίοι παρακολουθούν –όρος σαφώς ηπιότερος του ελέγχου– τον Τύπο, τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού. Υφίσταται και ανάλογη νομοθεσία: Ο δρακόντειος νόμος 1092/1938 μεταξικής εμπνεύσεως και δομής, όπως εμπλουτίζεται –φευ– επί κοινοβουλευτισμού, καθώς και ο κατοχικός 1108/1942 περί θεαμάτων, ο οποίος θεσπίζει Επιτροπές Ελέγχου (λογοκρισίας). Υπάρχει η υποδομή και το εξειδικευμένο έμπυχο υλικό. Τούτο ενισχύεται, όσον αφορά τον Τύπο, εν ριπή οφθαλμού από διάφορα παραδημοσιογραφικά περιτρίμματα, δωσιλογίσκους, ψυχικά διαταραγμένους, παραπονουμένους ως παραγνωρισμένους, μικρεμπόρους και μεταπράτες της απριλιανής συλλογιστικής και λοιπούς προθύμους. Οι αναγκαίες, ώστε να τηρηθεί προσχηματική νομιμότητα, διοικητικές αποφάσεις υπογράφονται και κυκλοφορούν ταχύτατα. Προσδιορίζονται επακριβώς οι διαδικασίες λογοκρισίας των προς δημοσίευση κειμένων».

Η κατάσταση πολιορκίας επανήλθε δριμύτερη με τα γεγονότα του Πολυτεχνείου (17 Νοεμβρίου 1973), ενώ η απώλεια της εξουσίας από την κυβέρνηση (25 Νοεμβρίου) επανέφερε την προληπτική λογοκρισία. Διαμορφώθηκε, λοιπόν, μια κατάσταση όπου οι υπηρεσίες λογοκρισίας, αποσυντεθειμένες αλλά δυνατές, έβαζαν ξανά τις εφημερίδες ενώπιον του διλήμματος να συνεργαστούν με την κυβέρνηση ή να κλείσουν (Στράτος Κ., 1995).

3.3 Αντιδικτατορικός Τύπος: Η απάντηση στη λογοκρισία

Εκεί που ο νόμιμος Τύπος ελεγχόταν από τους λογοκριτές και δημοσίευε άρθρα φιλικά προς το καθεστώς, ο παράνομος αντιδικτατορικός Τύπος ανέλαβε τον ρόλο του στυλοβάτη του δημοκρατικού ιδεώδους και της ελευθερίας του λόγου, πάρα τους επικείμενους κίνδυνους που πιθανόν να συναντούσε ένα τέτοιο εγχείρημα σε μια εποχή όπου οι δημοσιεύσεις ελέγχονταν και πολλές φορές αλλοιώνονταν.

Ο αντιδικτατορικός Τύπος χωρίζεται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες (Σκλαβούνης Γ., 1995):

A) Παράνομος Τύπος: Έντυπα που προέρχονταν κυρίως από τον χώρο της αριστεράς με συνήθη θεματολογία που αφορούσε πληροφορίες για συλλήψεις και βασανισμούς, την τύχη πολιτικών κρατούμενων, προσκλήσεις σε αντιστασιακές δραστηριότητες, διεξαγωγή αντιδικτατορικών κινήσεων, καθώς και οργάνωση του λαϊκού μετώπου και της νεολαίας.

B) «Νόμιμος» αντιδικτατορικός Τύπος: Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν έντυπα που τυπωθήκαν στο εσωτερικό της χώρας από πρόσωπα και φορείς που είχαν αναλάβει δριμύτατο ρόλο για τη στηλίτευση της χούντας. Η άρση της προληπτικής

λογοκρισίας και η φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος έδωσαν σε αυτά τα έντυπα τον «χώρο» να ασκήσουν πιο επιθετική κριτική στην κυβέρνηση.

Γ) Ξένος Τύπος: Περιλαμβάνει κυρίως έντυπα αντιδικτατορικού μένους, τα οποία εκδόθηκαν από Έλληνες του εξωτερικού κυρίως στη Δυτική Ευρώπη, και τα οποία κυκλοφορούσαν παράνομα τόσο μεταξύ των Ελλήνων γηγενών του εξωτερικού όσο και της Ελλάδας.

Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα ξένου αντιδικτατορικού μέσου ενημέρωσης αποτελεί η περίπτωση της Deutsche Welle, η οποία ξεκίνησε την πρώτη ελληνική ραδιοφωνική εκπομπή στις 13 Απριλίου του 1964. Έλληνες από τη Γερμανία μετέδιδαν καθημερινά ειδήσεις που κυκλοφορούσαν σε εφημερίδες της Ευρώπης και αναφέρονταν στη δικτατορία της Ελλάδας και φυσικά που το καθεστώς φρόντιζε να αποκλείει από την ελληνική δημοσιογραφική ενημέρωση. Ο σταθμός της Deutsche Welle αποτελεί ίσως ένα από τα λίγα δείγματα δημοσιογραφικής αντικειμενικότητας και δεοντολογίας, σε μια εποχή κατά την οποία η ενημέρωση περιοριζόταν μέσα σε κανονιστικά πλαίσια και νομούς.

3.4 Δείγματα δημοσιογραφικής μεροληψίας

Ήδη από τις πρωινές ώρες τις 21ης Απριλίου ο ελληνικός λαός είχε ενημερωθεί από τον ραδιοφωνικό σταθμό των ενόπλων δυνάμεων για την ανατροπή του καθεστώτος και τη μεταβολή στη διακυβέρνηση της χώρας. Οι εξαγγελίες των πραξικοπηματιών δημοσιεύτηκαν σε εκτενή πρωτοσέλιδα εφημερίδων, προσανατολισμένων κυρίως στον χώρο της δεξιάς. «Το Βήμα», ως μια εφημερίδα κεντρικών πολιτικών καταβολών ήδη πριν από τη χούντα, ανέλαβε τον ρόλο ιδεολογικού φερεφώνου και υποστηρικτικού βραχίονα, με συγκρατημένες αλλά θετικές προς το καθεστώς δηλώσεις. Οι πρώτες δημοσιεύσεις που ακολούθησαν το πραξικόπημα είχαν περιεχόμενο κυβερνητικών δηλώσεων και επευφημιών προς το νέο «πολιτικό» σχήμα, ενώ ταυτόχρονα διακρινόταν και ένας τόνος αποδοχής από το δημοσιογραφικό προσωπικό.

Πρωτοσέλιδο του «Βήματος». 23 Απριλίου 1967

Οι δηλώσεις που συνόδευσαν την εγκαθίδρυση του νέου καθεστώτος αναφέρονται και στα αίτια ανάγκης του πραξικοπήματος και της ανάληψης της εξουσίας από τον στρατό. Τα περισσότερα από αυτά αναφέρονταν στην κομματική διαφθορά και στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, στη διάβρωση των δημοσίων θεσμών καθώς και στην αδιαφορία των πολιτικών για τη νεολαία. Για όλους τους παραπάνω λόγους δεν απέμεινε άλλη λύση πέρα από τη στρατιωτική παρέμβαση.

Στο ίδιο μήκος κύματος θα κινηθούν οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης. Λίγες ημέρες μετά το πραξικόπημα, και αφού οι συνταγματάρχες φαίνεται να έχουν εξασφαλίσει τον πλήρη έλεγχο του κρατικού μηχανισμού, η «Μακεδονία» ενημερώνει τους αναγνώστες πως η επέμβαση του στρατού αποσόβησε αιματοκύλισμα στη Θεσσαλονίκη. Το δημοσίευμα στηρίζεται στις ιστορικές αστήρικτες υποθέσεις και πληροφορίες πως κεντροαριστερές πολιτικές ομάδες, με τη συνδρομή μερίδας των σωμάτων ασφαλείας, θα επιχειρούσε την κατάλυση της μοναρχίας και του κράτους, αλλά και την κομμουνιστική εισβολή.

Την «εθνοσωτήρια» επέμβαση της ομάδας των συνταγματάρχων θα επαινέσουν με την ίδια θέρμη και η «Νέα αλήθεια», όπως και ο «Ελληνικός Βορράς». Και για αυτά τα μέσα ενημέρωσης, ήταν δεδομένη η πρόθεση κατάληψης της εξουσίας από «κομμουνιστικά στοιχεία που απέβλεπον εις το αιματοκύλισμα της Θεσσαλονίκης, επ' ευκαιρία της συγκεντρώσεως της Ένωσης Κέντρου».

Ένα άλλο κραυγαλέο παράδειγμα του ελέγχου που υφίστατο ο Τύπος την περίοδο της δικτατορίας ήταν η μετάδοση της κηδείας του Γεωργίου Παπανδρέου στις 3 Νοεμβρίου του 1968. Οι εφημερίδες, κατευθυνόμενες τόσο από τις υποδείξεις των συνταγματάρχων αλλά και του επιτελείου της λογοκρισίας, φρόντισαν μέσα από στοχευμένη μεθόδευση των γεγονότων να παρουσιάσουν μια εικόνα διαφορετική από την πραγματικότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρωτοσέλιδο της εφημερίδας «Μακεδονίας» στις 3/11/1968. Ο Τύπος δημοσιοποίησε τις εξαγγελίες της αστυνομικής διεύθυνσης Αθηνών, η οποία είχε πληροφορίες πως στοιχεία της άκρας αριστεράς θα εκμεταλλευόντουσαν τη συγκεκριμένη ημέρα και θα επιχειρούσαν ανατροπή του καθεστώτος σε βάρος της χώρας. Οι αρχές είχαν τη διαταγή να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα (ακόμα και να χρησιμοποιήσουν βία) για να περιορίσουν οποιαδήποτε πραξικοπηματική κίνηση. Είναι κοινά παραδεκτό ότι το συγκεκριμένο πρωτοσέλιδο αποδεικνύει τον αντικομμουνιστικό και αντιαριστερό αέρα που διέπνεε το καθεστώς, και το οποίο περνούσε στην κοινωνία μέσα από την πληροφόρηση και την ενημέρωση. Ο Τύπος ως εργαλείο στα χεριά της χούντας ήταν πάντα έτοιμος να εμφυτεύσει τον κίνδυνο ανατροπής του καθεστώτος, ακόμα και αν αυτός δεν ήταν πραγματικός.

Η παρουσίαση της κηδείας του Παπανδρέου ως μια προσπάθεια ανατροπής του καθεστώτος ακύρωνε ουσιαστικά την τεράστια λαϊκή εξέγερση η οποία έλαβε μέρος σε ολόκληρη την Αθήνα. Η χούντα, αν και επέτρεψε την προβολή της κηδείας στις εφημερίδες, φρόντισε να επιστρατεύσει τους δημοσιογράφους και να τους επιβάλει να αποσιωπήσουν την τεράστια μαζική συμμετοχή που εξελίχθηκε σε μια καταφανώς αντιδικτατορική διαδήλωση. Συγκεκριμένα, όπως μαρτυρούν και τα πλάνα που τράβηξε με τεράστια μυστικότητα ο Παντελής Βούλγαρης, η νεκρώσιμος πομπή μετατράπηκε σε λαϊκή διαδήλωση κατά την οποία χιλιάδες διαδηλωτές τραγουδώντας τον εθνικό ύμνο στηλίτευαν το καθεστώς των συνταγματαρχών και ζητούσαν την επαναφορά της δημοκρατικής κανονικότητας.

Επίσης, το χρονικό της δίκης του Αλέξανδρου Παναγούλη συνέπεσε με το γεγονός του θανάτου του Γεωργίου Παπανδρέου και της τεράστιας λαϊκής εξέγερσης στην οποία εξελίχθηκε η κηδεία του. Και σε αυτή την περίπτωση τα ΜΜΕ διαστρέβλωσαν την πραγματικότητα, φίμωσαν οποιαδήποτε πραγματική δημοσιογραφική πρακτική και υπάκουσαν στον μηχανισμό της προπαγάνδας, με στόχο να παρουσιάσουν στην κοινή γνώμη τους δικτάτορες ως θύματα της παρακρατικής δράσης.

Η απόπειρα δολοφονίας του πρωτεργάτη της χούντας Γεώργιου Παπαδόπουλου από τον Παναγούλη στις 13 Αυγούστου του 1967 αποτυγχάνει και ο τελευταίος συλλαμβάνεται. Από εκείνη την ημέρα και μετά όλα τα δημοσιεύματα στις εφημερίδες κυμαίνονται σε παρόμοια αναφορά των γεγονότων. Χρησιμοποιούν στοχευμένο λόγο και επιχειρηματολογία για να πείσουν τον ελληνικό λαό πως το ενδεχόμενο της πιθανής καταδίκης και εκτέλεσης του Παναγούλη και των συντρόφων του είναι κάτι το θεμιτό και το απαραίτητο για την διασφάλιση της «δημοκρατίας».

Η εφημερίδα «Μακεδονία», λόγω της λογοκρισίας που επικρατούσε στον Τύπο, χαρακτήριζε τον Παναγούλη ως «εθνοπροδότη», «λιποτάκτη» και «εχθρό του δημοκρατικού πολιτεύματος».

Η ίδια εφημερίδα στις 17 Αυγούστου του 1968, ανακοινώνοντας το πόρισμα της επιτροπής του στρατοδικείου για την απόπειρα δολοφονίας του Παπαδόπουλου, δημοσίευσε ένα άρθρο που συνδέει τον Παναγούλη με τον Ανδρέα Παπανδρέου. Το δημοσίευμα αναφέρεται σε ενδεχόμενο σενάριο συνεργασίας μεταξύ των δύο ανδρών, βάζοντας στο στόχαστρο του καθεστώτος τον νέο πολιτικό, ο οποίος ήταν ήδη γνωστός για τις κεντροαριστερές πολιτικές του πεποιθήσεις και την πιθανή συμμετοχή του στην επιχείρηση «Ασίδα» κατά τη διάρκεια της Αποστασίας.

Ένα ακόμη αδιαμφισβήτητο ορόσημο για την πολιτειακή και συνταγματική πορεία της χώρας είναι η 17η Νοεμβρίου 1973, καθώς επέφερε την κρίση του κρατικού μηχανισμού που είχε δημιουργήσει το καθεστώς της 21ης Απριλίου και την πτώση της χούντας μέσα σε λίγους μήνες μετά τη φοιτητική εξέγερση.

Από τις 14 Νοεμβρίου φοιτητές του Πολυτεχνείου, που απείχαν από τα μαθήματά τους, οχυρώθηκαν μέσα στο κτίριο της σχολής επί της οδού Πατησίων και ξεκίνησαν τη λειτουργία του ανεξάρτητου ραδιοφωνικού σταθμού του Πολυτεχνείου, κινητοποιώντας μεγάλο τμήμα της ελληνικής κοινής γνώμης. Η χούντα ξεκίνησε διαπραγματεύσεις μαζί τους, αλλά τα ξημερώματα της 17ης Νοεμβρίου η κυβέρνηση των συνταγματαρχών, μετά από απόφαση, διέταξε την εισβολή του στρατού και της αστυνομίας στον πανεπιστημιακό χώρο. Τα γεγονότα που ακολούθησαν την εισβολή καταγράφηκαν από πολλές εφημερίδες συνοδευόμενες από φωτογραφικό υλικό. Κάποιες από αυτές αποδίδουν τα αίτια της επέμβασης κυρίως στην προκλητική συμπεριφορά των φοιτητών, ακολουθώντας πιστά τις κυβερνητικές υποδείξεις σε μια προσπάθεια να υποβαθμιστεί αν όχι να λησμονηθεί η αγριότητα των αστυνομικών αρχών κατά αόπλων πολιτών. Χαρακτηριστικά, η εφημερίδα «Ελεύθερος Κόσμος» υποστήριξε πως η βίαιη καταστολή των διαδηλωτών από την αστυνομία αποτελούσε ανταπόδοση στις ένοπλες επιθέσεις που εξαπέλυσαν οι φοιτητές εναντίον των οργάνων της τάξης. Ίδια επικοινωνιακή τακτική ακολούθησε επίσης και η εφημερίδα «Ταχυδρόμος», με αντιπροσωπευτικό τίτλο που αναφέρεται σε «καταστολή της φοιτητικής αναρχίας».

Τα γεγονότα στο Πολυτεχνείο το 1973 ακολούθησε η επιβολή στρατιωτικού νόμου με σχετική απόφαση της κυβερνήσεως μία μέρα μετά την εισβολή. Το νομοσχέδιο δημοσιεύθηκε σε άρθρο της εφημερίδας «Μακεδονίας» με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Εκηρύχθη στρατιωτικός νόμος». Στο πρωτοσέλιδο, επίσης, αναγράφεται κυβερνητικό πόρισμα όσον αφορά την εκκένωση του Πολυτεχνείου. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του πρωθυπουργού, η έξοδος των διαδηλωτών από τον χώρο της πανεπιστημιούπολης έγινε κατόπιν ειρηνικών επιδείξεων από τη μεριά των αστυνομικών αρχών σε αντίθεση με διάφορα αναρχικά στοιχεία (αναφορά σε διαδηλωτές), τα οποία συγκρούστηκαν με την αστυνομία και κατέστρεψαν δημόσια περιουσία. Τέλος, βασική επιδίωξη της κυβέρνησης είναι η διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας και η τιμωρία όλων των αναρχικών στοιχείων που υπονομεύονται το έθνος.

Ωστόσο, το μελανότερο κεφάλαιο της επταετίας γράφτηκε με την τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. Σε αυτήν τη μνημειώδη συγκυρία, ο ελληνικός Τύπος επέδειξε πρωτόγνωρη αμηχανία, υπακούοντας στους μηχανισμούς λογοκρισίας του καθεστώτος.

Ξημερώματα Σαββάτου 20 Ιουλίου 1974. Τα ραντάρ της Εθνοφρουράς στην Κύπρο εντοπίζουν δύο τουρκικές νηοπομπές να πλέουν προς τη νησί από τα τουρκικά παράλια. Ειδοποιούν την Αθήνα η οποία τους καθησυχάζει: «Πρόκειται για άσκηση...».

Η μία νηοπομπή κατευθύνεται προς τον κόλπο της Αμμόχωστου. Την αποτελούν έξι πλοία. Η άλλη κατευθύνεται προς την Κερύνεια. Είναι φανερό ότι η πρώτη νηοπομπή είναι παραπλανητική. Η δεύτερη θα κάνει την κυρίως απόβαση. Όσο περνά η ώρα τα σήματα προς την Αθήνα αυξάνουν. Εκεί όμως κανείς δεν ανησυχεί.

Μέχρι τις 5 το πρωί που ξεσπά η επίθεση. Βομβαρδίζονται στρατιωτικοί στόχοι και η Λευκωσία. Στην κορυφή του Πενταδάκτυλου ακριβώς απέναντι από το σημείο της απόβασης έχει ξεσπάσει φωτιά εδώ και δύο μέρες. Εκ των υστέρων αποκαλύπτεται ότι την έβαλαν οι Τουρκοκύπριοι για να δουν οι τουρκικές δυνάμεις το μέρος που θα αποβιβαστούν. Η Κυπριακή τραγωδία φτάνει στο αποκορύφωμά της.

Η δικτατορία στην Ελλάδα έχει φροντίσει να αφήσει... γυμνή την Εθνοφρουρά. Οι μονάδες της Εθνικής Φρουράς και της ΕΛΔΥΚ αριθμούσαν γύρω στους 12.000 άνδρες. Αυτοί κινητοποιήθηκαν άμεσα και ρίχτηκαν με γενναιότητα στη μάχη. Δεν διέθεταν όμως σύγχρονα όπλα και το κυριότερο δεν είχαν αεροπορική κάλυψη. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, στον ΑΤΤΙΛΑ 1 πήραν μέρος 70-80 τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη, τα οποία πραγματοποίησαν συνεχόμενους βομβαρδισμούς στο αεροδρόμιο της Λευκωσίας και στο στρατόπεδο ΕΛΔΥΚ, το οποίο βρισκόταν κοντά στην πόλη. Την επόμενη ημέρα, η ελληνική κυβέρνηση διέταξε την ενίσχυση της Κύπρου με δυνάμεις, οι οποίες θα έφταναν χωρίς αεροπορική και ναυτική κάλυψη για να αιφνιδιαστούν οι Τούρκοι¹.

¹ «Μηχανή του Χρόνου», <https://www.mixanitouxronou.gr/re-sis-ti-kanate-htipisate-diko-mas-aeroplano-i-apostoli-aftoktonias-ton-katadromeon-stin-flegomeni-kipro-pos-i-kiprii-katerripsan-katalathos-ta-ellinika-metagogika-stin-tourkiki-ivoli/> (ημερομηνία προσπέλασης: 13 Νοεμβρίου 2019)

Η επιχείρηση «Νίκη», κατά την οποία 15 στρατιωτικά αεροσκάφη Νοράτλας μετέφεραν Έλληνες καταδρομείς από τη Σούδα στη Λευκωσία, έληξε με τραγικό τρόπο. Τα 13 Νοράτλας έφτασαν στη Λευκωσία χωρίς να εντοπιστούν από τους Τούρκους. Ωστόσο, οι Κύπριοι νόμιζαν ότι πρόκειται για τουρκικά αεροσκάφη και τους επιτέθηκαν με αντιαεροπορικά. Η έλλειψη συνεννόησης της διοίκησης των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων με την Κυπριακή Εθνοφρουρά ήταν η αιτία της επίθεσης των Κυπρίων. Δύο Νοράτλας χτυπήθηκαν από φίλια πυρά κατά την προσγείωση τους στο αεροδρόμιο, με αποτέλεσμα τη συντριβή του «Νίκη 4» στο έδαφος².

Πηγή: www.ekathimerini.com – *Waiting for answers for 42 years. Τα λείψανα 16 Ελλήνων καταδρομέων επέστρεψαν στην πατρίδα στις 4 Οκτωβρίου 2016.*

Τέσσερις αεροπόροι και 27 καταδρομείς σκοτώθηκαν επί τόπου. Η στρατιωτική επιχείρηση έμεινε γνωστή ως «αποστολή αυτοκτονίας».

² «Μηχανή του Χρόνου», <https://www.mixanitouxronou.gr/ta-pira-mas-erixan-ena-tourkiko-aeroplano-ston-pentadachtilo-tote-exafanistike-os-dia-magias-o-fovos-ke-i-kourasi-ta-cheria-mas-piran-fotia-enas-veteranos-tis-kiprou-thimate-ke-diloni-prodomeno/>, (ημερομηνία προσπέλασης: 13 Νοεμβρίου 2019)

4. Η «κληρονομιά» της χούντας

Με την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, ο ελληνικός Τύπος αντιμετώπισε νέες προκλήσεις και νέα διλήμματα, και αυτό γιατί, παρά τη νομιμοποίηση των κομματικών εφημερίδων της Αριστεράς, έλαβαν χώρα πολλές σημαντικές ανακατατάξεις. Κατ' αρχάς επανεκδόθηκαν πολλές εφημερίδες που είχαν διακόψει τη λειτουργία τους κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, αλλά και εμφανίστηκαν νέες. Όπως γνωρίζουμε ήδη, οι εφημερίδες της Ελένης Βλάχου, «Μεσημβρινή» και «Καθημερινή», διέκοψαν τη λειτουργία τους λίγο μετά την κήρυξη της δικτατορίας. Με την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, οι συγκεκριμένες επανεκδίδονται, ενώ η «Ελευθεροτυπία» είναι η πρώτη νέα εφημερίδα που εκδίδεται στη μεταπολίτευση. Δεύτερη κρίσιμη αλλαγή που συνέβη στον ελληνικό Τύπο κατά τη μεταδικτατορική περίοδο είναι η αλλαγή του σχήματος των εφημερίδων, οι οποίες πλέον εκδίδονται σε ταμπλόιντ. Έχοντας λοιπόν μικρό σχήμα και πλουσιότερο περιεχόμενο, οι αθηναϊκές ημερήσιες εφημερίδες («Έθνος», «Ελευθεροτυπία», «Ελεύθερος Τύπος», «Ριζοσπάστης», «Αυγή») καλύπτουν συνολικά τον πολιτικό χώρο και βλέπουν τις πωλήσεις να αυξάνονται. Παρ' όλα αυτά, κάποιες εφημερίδες κράτησαν το μεγάλο σχήμα, ενώ σημειώθηκαν νέες εκδόσεις εφημερίδων με ποικίλη ύλη, εξειδικευμένες σε τομείς όπως η οικονομία και ο αθλητισμός (Σκλαβούνης Κ., 1995).

4.1 Τι κέρδισε και τι έχασε ο Τύπος

Ο Τύπος με το πέρας της δικτατορίας φαίνεται πως αποκόμισε ορισμένα «κέρδη» από την επτάχρονη περιπέτεια που βίωσε. Σύμφωνα με τον δημοσιογράφο Χρίστο Ζαφείρη, που συμμετείχε στο Στρογγυλό Τραπέζι της ημερίδας που διοργάνωσε το 2010 η Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Μακεδονίας – Θράκης (ΕΣΗΕΜ-Θ), με θέμα «Δικτατορία 1967-1974: Η έντυπη αντίσταση», ο μεταδικτατορικός Τύπος απέσπασε τρεις ωφέλειες: Πρώτον, εξαιτίας των απαγορεύσεων και της λογοκρισίας που δέχτηκε ο Τύπος κατά την περίοδο της χούντας, δημιουργήθηκε ένα δημοκρατικότερο πλαίσιο λειτουργίας των ΜΜΕ και της ελευθεροτυπίας, που ξεπερνούσε τα εμπόδια που υφίσταντο μέχρι τότε. Δεύτερον, όσοι δημοσιογράφοι επέλεξαν να αντιπολιτευτούν στο χουντικό καθεστώς επιβεβαίωσαν την αμετακίνητη υπεράσπιση των αξιών της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Τρίτον, παρά την αποκατάσταση της ελευθεροτυπίας, υπήρχαν αρκετοί κίνδυνοι και παγίδες. Γι' αυτό χρησιμοποιήθηκε η εμπειρία των παράνομων-ημιπαράνομων δημοσιογράφων που αρθρογραφούσαν σε δυσκολότερες για τον Τύπο στιγμές (Ζαφείρης Χρ., 2010).

Ο δημοσιογράφος Γιώργος Βότσης, που συμμετείχε επίσης στην ίδια ημερίδα, επικεντρώθηκε στα αρνητικά και στις αρνητικές επιπτώσεις της χούντας στον Τύπο. Σύμφωνα με τον ίδιο, το καθεστώς διέκοψε τη λειτουργία πολλών εφημερίδων, είτε

τιμωρητικά για κάποιο παράνομο δημοσίευμα είτε θέτοντας το δίλημμα «υπακοή ή διακοπή», δίωξε πολλούς δημοσιογράφους οδηγώντας αρκετούς από αυτούς στη φυλακή, εμπόδισε το ανανεωτικό ρεύμα της δεκαετίας του '60 να διαπεράσει την ελληνική κοινωνία φέρνοντας στο προσκήνιο τα πιο συντηρητικά στοιχεία, ανέστειλε την πορεία της αριστεράς στο ελληνικό πολιτικό σύστημα. Υπήρξαν μάλιστα, συνεχίζει ο ίδιος, αρκετά παραδείγματα ενεργών δημοσιογράφων που «βουλευτήκαν στην εξαγορά και στον μαζικό εκμαυλισμό», εξαιτίας των γενικών γραμματειών που ήταν επιφορτισμένες με τον έλεγχο και τη λογοκρισία του Τύπου. «Η Ελλάδα γέμισε με αργόμισθους, πολυθεσίτες, κρατικοδίαιτους, δήθεν δημοσιογράφους», σημείωσε ο ίδιος.

Η κυβέρνηση των πραξικοπηματιών προκάλεσε και άλλες αλλαγές στον Τύπο πέραν της λειτουργίας των δημοσιογράφων. Όπως σημειώνει ο Ριχάρδος Σωμερίτης, αλλαγές συνέβησαν στα ωράρια και στην ιεραρχία των ανθρώπων του Τύπου. Οι πρωινές πολιτικές εφημερίδες, που έκλειναν νωρίς το πρωί, έκλειναν πλέον στις δέκα ή στις έντεκα το προηγούμενο βράδυ. Οι απογευματινές εφημερίδες, που έκλειναν στις εννέα ή στις δέκα πριν το μεσημέρι, έκλειναν πλέον στις δύο πρώτες μεταμεσονύκτιες ώρες. Τα πρωινά έντυπα κυκλοφορούσαν μέχρι τις έντεκα. Τα απογευματινά από τις έντεκα μέχρι το βράδυ. Επίσης, οι συντάκτες του πολιτικού ρεπορτάζ ήταν οι εκείνοι που αναλάμβαναν κάποια διευθυντική θέση. «Από το 1967 και έπειτα άρχισε η άνοδος των υλατζήδων και των ελεύθερων ρεπόρτερ που μπορούσαν να πιάσουν το σφυγμό της πιάτσας» (Σωμερίτης Ρ., 2008).

4.2 Η σχέση Τύπου-κυβέρνησης

Ωστόσο, η ίδια η χρήση του όρου «μεταπολίτευση» δεν βοηθάει στο να καθορίσουμε με σαφήνεια και ακρίβεια την κατάσταση που επικρατούσε στον Τύπο της μεταπολίτευσης, σύμφωνα με τον Γιάννη Πλειό. Αν και ο συγκεκριμένος όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη διαφορά μεταξύ της δικτατορικής με τη μεταδικτατορική περίοδο, εντούτοις περιγράφει τη μεταδικτατορική περίοδο σαν μια παραλλαγμένη συνέχεια της προηγούμενης περιόδου. Αυτή ακριβώς η ασάφεια και η σύγχυση οφείλεται στο γεγονός ότι, αν και συνέβησαν (με την αποκατάσταση της Δημοκρατίας) σημαντικές πολιτικές αλλαγές (καταργήθηκε ο Αναγκαστικός Νόμος 509/49, νομιμοποιήθηκε το ΚΚΕ), ωστόσο παρέμειναν πολλές ομοιότητες (Πλειός Γ., 2010).

Με την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, τα ΜΜΕ αποκτούν μια πολύπλοκη σχέση με το πολιτικό σύστημα, δηλαδή την εκάστοτε κυβέρνηση, στην οποία πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζουν διάφορα πολιτικά όσο και χρηματοοικονομικά εργαλεία. Σε αυτήν τη σχέση η εξάρτηση πολιτικής κατεύθυνσης των ΜΜΕ από τις ελίτ «μετουσιώνεται» στην οικονομική εξάρτησή τους, το οποίο ωφελεί τους εκδότες-επιχειρηματίες όσο και το ίδιο το πολιτικό σύστημα. Με άλλα λόγια, όπως σημειώνει ο Γ. Πλειός, τα λεγόμενα συστημικά ΜΜΕ

συμβάλλουν στην ενοποίηση της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας με τον Τύπο, οδηγώντας κατ' αυτόν τον τρόπο την τρίτη ελληνική Δημοκρατία σε βαθιά οικονομική και πολιτική κρίση (Πλειός Γ., 2010).

4.3 Τα ΜΜΕ ως φέουδα της κυβέρνησης

Αν επιχειρούσαμε να διακρίνουμε τις σημαντικότερες περιόδους της μεταπολίτευσης για τα ελληνικά ΜΜΕ, θα έπρεπε αρχικά να ξεχωρίσουμε την περίοδο από το 1974 έως το 1989. Σε αυτό το διάστημα δεσπόζουν ευάριθμες εκδοτικές επιχειρήσεις που αλλάζουν συνήθως χέρια μέσα στην ίδια οικογένεια και διοικούνται από ανθρώπους που έχουν μεγαλώσει στο παραδοσιακό οικοσύστημα του Τύπου. Επί παραδείγματι, σε αυτή την περίοδο τέσσερις οικογένειες εκδοτών, δηλαδή των Αθανασιάδη, Βλάχου, Λαμπράκη και Μπότση, έφτασαν να θέσουν υπό την επιρροή τους σχεδόν πάνω από το 50% της αγοράς (Πλειός Γ., 2010). Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, οι εφημερίδες έχουν ξεκάθαρη πολιτική «γραμμή» και συντηρούν ισχυρούς δεσμούς με την εξουσία, η οποία από την πλευρά της κάνοντας διάφορες «χάρες» ή μεσολαμβάνοντας να παρασχεθούν δάνεια και λοιπές μορφές χρηματοδότησης στις εκδοτικές επιχειρήσεις ελέγχει την πολιτική «καθαρότητα» και υπακοή των μέσων.

4.4 Η γέννηση του κίτρινου Τύπου – ο «αυριανισμός»

Λίγο πριν από την αλλαγή κυβέρνησης το 1981, όμως, συντελείται μια σημαντική αλλαγή στον μεταπολιτευτικό Τύπο. Εμφανίζεται το φαινόμενο του «αυριανισμού», της νοοτροπίας δηλαδή που πήγαζε από την εφημερίδα «Αυριανή», η οποία, ως πρώτη ατόφια μορφή κίτρινου Τύπου στην Ελλάδα, διακρινόταν για τον λαϊκισμό, το αισθητικό και πολιτικό κιτς, και τη χυδαιότητα. Ένα μείγμα αντιλήψεων και συμπεριφορών που θα συμβάλει στη δημιουργία μιας όλο και πιο κυνικής στρατευμένης πολιτικής νοοτροπίας, αλλά και στη δημιουργία των «lifestyle» εντύπων και τηλεοπτικών εκπομπών της ιδιωτικής τηλεόρασης.

4.5 Το σκάνδαλο Κοσκωτά

Το επόμενο κεφάλαιο που διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στον ελληνικό μεταπολιτευτικό Τύπο ήταν το σκάνδαλο Κοσκωτά, το μεγάλο πολιτικό και οικονομικό σκάνδαλο που κυριάρχησε στα πολιτικά πράγματα (και στα ΜΜΕ) από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 έως το 1992. Με στρατηγικές, ομολογουμένως, κινήσεις ο Κοσκωτάς, επιστρέφοντας το 1979 στην Ελλάδα από την Αμερική, εισέρχεται στο μετοχικό κεφάλαιο τραπεζικών ιδρυμάτων, αλλά και εκδοτικών επιχειρήσεων-εφημερίδων όπως η «Καθημερινή» και η «Βραδυνή», πετυχαίνοντας με αυτόν τον τρόπο να γοητεύσει τον πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου ως ο επιχειρηματίας που θα μπορούσε να καθορίσει τόσο το τραπεζικό όσο και το εκδοτικό σύστημα της χώρας. Αυτό όμως το «δούναι και λαβείν» μεταξύ

κυβέρνησης και εκδοτικών ομίλων δεν ήταν κάτι καινούργιο. «Κάθε νέο σύστημα διακυβέρνησης στην Ελλάδα φτιάχνει τα δικά του “τζάκια” και τη δική του κοινωνική βάση. Στη συνέχεια, τα νέα, κάθε φορά, τζάκια, μεταξύ άλλων, εφορούσαν εναντίον των ΜΜΕ αφενός για να ικανοποιήσουν τα γούστα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας που απαιτούσε η νέα κοινωνική βάση που δημιούργησε το αντίστοιχο σύστημα διακυβέρνησης, και αφετέρου για να παίξουν το ρόλο του κουκλοπαίχτη απέναντι στο κοινό, προς όφελος των κομμάτων που βρίσκονται στην κυβέρνηση ή περιμένουν στον προθάλαμό της, αλλά και για να κερδίσουν, εν τέλει, μέσω των δυο προηγούμενων, ίδιο όφελος» (Πλειός Γ., 2010).

4.6 Οι επιχειρηματίες στα ΜΜΕ

Η δεύτερη μεταπολιτευτική περίοδος των ελληνικών ΜΜΕ είναι αυτή που ξεκινά ουσιαστικά με το τέλος του σκανδάλου Κοσκωτά και φτάνει στο 2009-2010, στο ξέσπασμα της κρίσης και των μνημονίων. Σε αυτή την περίοδο, σε όλο τον χώρο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης κυριαρχούν οι επιχειρηματίες, που επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στις εφημερίδες και στην ιδιωτική τηλεόραση. Εφοπλιστές, κατασκευαστές και βιομήχανοι εφορούν, με την έμμεση ή και άμεση υποστήριξη των κυβερνήσεων, στο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο. Είναι η περίοδος του φαύλου κύκλου της διαπλοκής. Η κρατική χρηματοδότηση κατευθύνεται στους ομίλους στους οποίους ανήκουν οι εκδόσεις, και αυτές ως αντάλλαγμα υποστηρίζουν τα κόμματα. Πρόκειται για ένα status quo άμεσα συνδεδεμένο με το σύστημα του ελληνικού δικομματισμού.

Ειδικότερα για τις εφημερίδες, από αυτή την περίοδο θα ξεκινήσει η πτώση των πωλήσεών τους, εξαιτίας της εξάπλωσης της ιδιωτικής τηλεόρασης. Παρά τα μειωμένα νούμερα, όμως, οι εκδότες της εποχής επεκτείνονται σταδιακά και σε άλλους κλάδους, που μπορεί να είναι και άσχετοι με τις εκδόσεις, δημιουργώντας μεγάλες επιχειρήσεις. Για παράδειγμα, το 2008, τέσσερις όμιλοι (Τεγόπουλος, Πήγασος, ΔΟΛ, Καθημερινή) είχαν στον έλεγχό τους πάνω από το 50% της αγοράς (Λέανδρος Ν., 2013).

4.7 Το infotainment

Εκτός όμως από τις διοικήσεις των εκδοτικών επιχειρήσεων, δραματικά αλλάζει και ο τρόπος κάλυψης των γεγονότων. Τα πολιτικά γεγονότα παραμένουν στο επίκεντρο της ατζέντας των ΜΜΕ, αλλά μεταδίδονται με έναν πιο «ανάλαφρο» τρόπο. Είναι η εποχή του infotainment, της «ενημερωδιασκέδασης», σε μια προσπάθεια να μιμηθούμε τα αμερικανικά εκδοτικά πολυμεσικά συγκροτήματα που μεταδίδουν πολιτικές ειδήσεις με ευχάριστο και «θεατρinίστικο» τρόπο, όπως οι τηλεοπτικοί διαξιφισμοί, γνωστοί στο εξωτερικό ως ντιμπέιτ (debate). Ακόμη και τα έντυπα περιοδικά ακολουθούν την ίδια κατεύθυνση του lifestyle και επενδύουν στην καταναλωτική ιδεολογία, ενώ την ίδια στιγμή τόσο το σχήμα πολλών εφημερίδων

αλλάζει (σε ταμπλόιντ έκδοση) όσο και οι προσφορές που τις συνοδεύουν (από λεξικά και μουσικές συλλογές CD μέχρι πετσέτες θαλάσσης, όλα αποτελούν τη χειροπιαστή μορφή του απαξιωμένου ελληνικού τύπου). Την ίδια περίοδο, μάλιστα, αυξάνεται η κυκλοφορία των κουτσομπολίστικων-κίτρινων εντύπων, αλλά και των οπαδικών αθλητικών εφημερίδων.

Συγκεκριμένα, αυτή η περίοδος σημαδεύεται από τη διεύρυνση της αγοράς του τύπου από τις κυριακάτικες εφημερίδες που διαρκεί έως το 1996. «Πρόκειται για μια περίοδο άνθησης που συμπίπτει με την ίδρυση του Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων στην Θεσσαλονίκη (1991). Από το 1996, όμως, έως και το 2010 παρατηρείται έντονη πτώση του ημερήσιου τύπου (πρωινού και απογευματινού). Είναι η περίοδος που εμφανίζονται τα νέα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, γεγονός που σταδιακά “απορρυθμίζει τον Τύπο”, καθώς εκδίδονται εφημερίδες με δημοσιεύματα που επιχειρούν μια βαθύτερη ανάλυση και αναλυτικότερο σχολιασμό των γεγονότων-ειδήσεων, ακόμη περισσότερα περιοδικά εντάσσονται στην ύλη των εφημερίδων, όπως το περιοδικό “Έψιλον” της “Ελευθεροτυπίας”, ενώ επιλέγεται η πολιτική των προσφορών που αυξάνουν δραματικά τις πωλήσεις των εφημερίδων. Πολλές εφημερίδες, μάλιστα, υιοθετούν σε τακτική βάση την πολιτική των κουπονιών που υποχρεώνουν τον καταναλωτή να συνεχίσει την αγορά του εντύπου προκειμένου να επιβραβευτεί με διάφορα δώρα όπως βιβλία, CD κ.ά.» (Κουμπιρέλης Α., 2016).

Οι κυριακάτικες εφημερίδες στο διάστημα αυτό «βασίζουν την κυκλοφορία τους στο λεγόμενο κατά μάρκετινγκ “επαυξημένο προϊόν” (augmented product), που έναντι μηδενικού ή μειωμένου τιμήματος επαυξάνει την προσφερόμενη αξία του προϊόντος για να το διαφοροποιήσει έτσι από τον ανταγωνισμό του. Για παράδειγμα, τη συγκεκριμένη περίοδο με 4 μόνο ευρώ ο αναγνώστης μιας κυριακάτικης εφημερίδας μαζί με την εφημερίδα έπαιρνε και ένα περιοδικό (ίσως και δύο), ένα άλμπουμ κάποιου καλλιτέχνη σε σειρά (ένα την εβδομάδα), πιθανώς και ένα καλό βιβλίο αλλά και δώρο ενός νέου σαμπουάν» (Κουμπιρέλης Α., 2016).

4.8 Η κρίση και τα ΜΜΕ

Η οικονομική κρίση του 2009 που συμπιέστηκε την ελληνική οικονομία αποτελεί ένα ακόμη κομβικό κεφάλαιο όσον αφορά τη σχέση διαπλοκής μεταξύ ΜΜΕ και εξουσίας. Η δραματική επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας ιδιαίτερα μετά την υπογραφή της δανειακής σύμβασης τον Μάιο 2010 (γνωστής ως μνημόνιο) και την επιβολή ελέγχου από την τρόικα των δανειστών μας δεν θα μπορούσε ασφαλώς να αφήσει ανεπηρέαστες τις επιχειρήσεις των μέσων. Όπως καταγράφει ο Ν. Λεάνδρος (2013), «οι κυκλοφορίες εφημερίδων και περιοδικών μειώθηκαν, αλλά το σημαντικότερο είναι η μεγάλη υποχώρηση των διαφημιστικών εσόδων. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία, η συνολική διαφημιστική δαπάνη στα έντυπα και ραδιοτηλεοπτικά Μέσα παρουσίασε ανοδική τάση μετά το 2000,

φτάνοντας τα 2,7 δισ. ευρώ το 2008 έναντι 1,5 δισ. ευρώ το 2000. Η εξέλιξη αυτή ευνόησε όλες τις κατηγορίες μέσων που αύξησαν σημαντικά τα έσοδά τους, αλλά η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρήθηκε στα περιοδικά που το 2008 απορρόφησαν περισσότερο από το 40% του συνόλου. Η τάση αυτή αντιστράφηκε τα τελευταία χρόνια: το μερίδιο των περιοδικών μειώθηκε και αυξήθηκε αυτό της τηλεόρασης.

»Καθώς ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ περιορίστηκε σε μόλις 1% το 2008 και η οικονομία περιήλθε σε βαθιά και παρατεταμένη ύφεση, η διαφημιστική δαπάνη παρουσίασε μείωση όπως θα μπορούσε να αναμένει κανείς. Σε τρέχουσες τιμές η συνολική διαφημιστική δαπάνη μειώθηκε σε 2,2 δισ. ευρώ το 2009 ή κατά 17,1% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Πρόκειται ασφαλώς για σημαντική μείωση η οποία όμως αποδείχτηκε απλώς το προανάκρουσμα όσων θα ακολουθούσαν. Το 2010 η συνολική διαφημιστική δαπάνη περιορίστηκε σε 1,9 δισ. ευρώ και το 2011 σε μόλις 1,6 δισ. ευρώ, δηλαδή μειώθηκε κατά 28% τη διετία 2010-2015. Η επίδραση ήταν βέβαια πολύ σημαντική στον κύκλο εργασιών όλων των μέσων. Η μείωση των πωλήσεων προκάλεσε μεγάλη επιδείνωση των οικονομικών αποτελεσμάτων των περισσότερων επιχειρήσεων, παρά τις προσπάθειες περιορισμού του κόστους παραγωγής και των δαπανών διοικητικής λειτουργίας» (Λέανδρος Ν., 2013).

«Τα αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα αποκάλυψαν τις αδυναμίες στην κεφαλαιακή διάρθρωση πολλών από τις κορυφαίες επιχειρήσεις του κλάδου όπως και στην οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας, στην ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος, στη σχέση τους με το κοινό. Τα χρυσά χρόνια των μέσων δεν οδήγησαν σε σύγχρονες, υγιείς επιχειρήσεις αλλά σε υπερεπέκταση, υψηλό κόστος λειτουργίας και φαινόμενα αλληλεξάρτησης με την πολιτική εξουσία. Όσο υπήρχαν δυνατότητες προσφυγής σε δανεισμό και διάφορες κρατικές “διευκολύνσεις”, τα προβλήματα κάπως καλύπτονταν. Στις σημερινές συνθήκες αυτό δεν είναι πλέον δυνατό ή είναι πολύ πιο δύσκολο απ' ό,τι στο παρελθόν, γεγονός που οδηγεί σε ραγδαία αναδιάρθρωση των σχέσεων ιδιοκτησίας. Το μεταπολιτευτικό πρότυπο διαχείρισης της οικονομίας και της εξουσίας στηρίχτηκε στα κυρίαρχα μέσα προκειμένου να επιτύχει την ενσωμάτωση και χειραγώγηση των πολιτών. Ως αντάλλαγμα οι επιχειρηματίες των μέσων αφέθηκαν ανεξέλεγκτοι να καταλάβουν τις ραδιοτηλεοπτικές συχνότητες, ενισχύθηκε η επιχειρηματική τους δραστηριότητα σε ποικίλους τομείς και με πολλούς τρόπους και απέκτησαν προνομιακές σχέσεις με την πολιτική εξουσία. Το αποτέλεσμα ήταν η υποβάθμιση της δημοκρατίας καθώς τα μέσα δεν ενδιαφέρονταν να ασκήσουν τον ελεγκτικό τους ρόλο. Για τους ιδιοκτήτες τους μεγαλύτερη σημασία είχε η καλλιέργεια προνομιακών σχέσεων με κύκλους της εξουσίας. Οι καταγγελίες για διαπλοκή που αποτελούν σταθερό στοιχείο της ελληνικής πολιτικής πραγματικότητας από τη δεκαετία του 1980 εκφράζουν αυτή την πραγματικότητα» (Λέανδρος Ν., 2013).

Από την πλευρά του ο Στέλιος Παπαθανασόπουλος, σε άρθρο του στην «Καθημερινή», («Τα ΜΜΕ μπροστά στην κρίση», 14/12/2010), καθόρισε τρεις παράγοντες εξαιτίας των οποίων δημιουργήθηκε η πιο ανταγωνιστική περίοδος των ελληνικών ΜΜΕ. Σύμφωνα με τον ίδιο, λοιπόν, αυτοί οι παράγοντες ήταν: «Πρώτον, η θεαματική πτώση των πωλήσεων των εφημερίδων σε όλες τις κατηγορίες, αλλά κυρίως των ημερήσιων πολιτικών. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην έλευση των ηλεκτρονικών ιδιωτικών μέσων και εν μέρει στην αδυναμία του Τύπου να αντιμετωπίσει τις νέες συνθήκες και τα νέα δεδομένα στο πεδίο. Δεύτερον, στην παντελή έλλειψη εποπτείας του ραδιοτηλεοπτικού συστήματος, αφού και το πιο βασικό του στοιχείο, δηλαδή οι άδειες, παραμένουν σε ένα καθεστώς διαρκούς εκκρεμότητας. Τρίτον, στους σημαντικούς περιορισμούς στους προϋπολογισμούς των ΜΜΕ, που σε σημαντικό βαθμό οφείλονται στην οικονομική ύφεση και στην ατονία της διαφημιστικής δαπάνης και κυρίως στο γεγονός ότι η κύρια χρηματοδότησή τους, είτε πρόκειται για έντυπα είτε για ηλεκτρονικά μέσα ή ακόμη και συνδρομητικά, είναι η διαφήμιση. Αποτέλεσμα αυτών είναι, τόσο στον Τύπο όσο και στη ραδιοφωνία και τηλεόραση, οι φορείς τους να λειτουργούν σε ένα περιβάλλον στο οποίο η εποχή των “παχίων αγελάδων” να έχει παρέλθει οριστικά και ο ανταγωνισμός να έχει γίνει ανελέητος σε όλα τα επίπεδα του προσφερόμενου επικοινωνιακού προϊόντος με ό,τι αυτό συνεπάγεται».

4.9 Ο Τύπος μετά τα μνημόνια

Το τοπίο των ελληνικών μέσων ενημέρωσης του 2019 ελάχιστα μοιάζει με το τοπίο των μέσων του 2010. Το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των πολιτών έχει στραφεί στα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης/μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media), τα οποία έχουν αποτελέσει το αντίπαλο δέος αξιοπιστίας των παραδοσιακών ΜΜΕ, αποτελεί την κυριότερη απόδειξη της πλήρους ανασύνταξης των εκδοτικών-ενημερωτικών επιχειρήσεων. Τα σύγχρονα ΜΜΕ φαίνεται να έχουν αντιληφθεί πως για να επιβιώσουν θα πρέπει να επενδύσουν τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη μορφή της ενημέρωσης, και όχι τόσο στην εξάρτηση από την πολιτική εξουσία και την «κάνουλα» της κρατικής χρηματοδότησης. Όπως προέβλεψε το 2010 ο Στ. Παπαθανασίου, τα ελληνικά ΜΜΕ (εφημερίδες, περιοδικά, τηλεόραση, ραδιόφωνο) δέκα χρόνια αργότερα βρέθηκαν σε καθεστώς συρρίκνωσης. Οι σύγχρονες συνθήκες μάς επιβάλλουν να στραφούμε στο ψηφιακό μας μέλλον. Η επένδυση στα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης (ιστοσελίδες) αποτελεί κίνηση χαμηλότατου ρίσκου, και σε συνδυασμό με τις χαμηλοαμειβόμενες θέσεις εργασίας στον χώρο των ΜΜΕ, αποτελεί την πρώτη επιλογή των περισσότερων εκδοτών-επιχειρηματιών προκειμένου να προσελκύσουν μεγαλύτερο αναγνωστικό κοινό και, κατ' επέκταση, περισσότερα διαφημιστικά έσοδα.

5. Ανάλυση δημοσιευμάτων

5.1 1967 – Λογοκρισία και ανάπτυξη

Λίγο μετά την κήρυξη της στρατιωτικής δικτατορίας, η κατάσταση που επικρατούσε όσον αφορά την αποτύπωση της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης ήταν ομιχλώδης. Η αγορά δεν γνώριζε τις πραγματικές διαθέσεις των νέων κυβερνώντων και παρακολουθούσε παγωμένη τις εξελίξεις, αναμένοντας το οικονομικό στίγμα της κυβέρνησης. Οι εφημερίδες λειτουργούσαν υπό το καθεστώς της λογοκρισίας και σε κατάσταση εθνικής πολιορκίας. Οτιδήποτε γραφόταν ή μεταδιδόταν έπρεπε να προέρχεται ή και να εγκρίνεται από την κυβέρνηση. Σε αυτή την περίοδο, λοιπόν, παρατηρείται η προσπάθεια της κυβέρνησης να καθησυχάσει τις αγορές και γ' αυτό χρησιμοποιεί τα ΜΜΕ προκειμένου να ελέγξει το πλήθος των πληροφοριών που διακινούνται εντός και εκτός Ελλάδας, δημιουργώντας ένα ασφυκτικά ελεγχόμενο πλαίσιο που δεν θα επέτρεπε σε απόψεις, ιδέες ή κριτικές να επιδεινώσουν την άοριστη κατάσταση που επικρατούσε και να προκαλέσουν περισσότερο πανικό.

Το «Βήμα», στις 5 Ιουλίου 1967, δημοσιεύει σε ανυπόγραφο κείμενό του την αναγγελία διεξαγωγής συνεδρίου 500 βιομηχάνων και τραπεζιτών στην Αθήνα, το οποίο τελεί υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Σε αυτό το άρθρο φιλοξενούνται δηλώσεις του υπουργού Συντονισμού, Ν. Μακαρέζου, ο οποίος διαβεβαίωνε τον εκτελεστικό διευθυντή του Οργανισμού Βιομηχανικής Αναπτύξεως του ΟΗΕ, Άμπντελ Ραχμάν, για τις προθέσεις της κυβέρνησης να στηρίζουν το συνέδριο. Ο Μακαρέζος διαβεβαιώνει τον Ραχμάν για την προθυμία της κυβέρνησης να συμβάλει στην επιτυχημένη διοργάνωση του συνεδρίου. Το κείμενο τοποθετείται ψηλά στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας, δίπλα από τον κεντρικό τίτλο, αποτελώντας έτσι μια σημαντική είδηση. Από τη γλώσσα που χρησιμοποιείται αντιλαμβανόμαστε ότι πρόκειται για ανακοίνωση-τηλεγράφημα που δεν έχει υποστεί τη δημοσιογραφική κριτική και τον σχολιασμό.

Στις 16 Ιουλίου του 1967, το «Βήμα» φιλοξενεί στο πρωτοσέλιδό του ανακοίνωση του υπουργείου Εργασίας, σύμφωνα με την οποία έχει μειωθεί το ποσοστό της ανεργίας. Όπως σημειώνεται στο άρθρο, η ανεργία τον Μάιο του 1967 εμφανίζει μείωση σε σύγκριση με τον Μάιο του 1966. Όπως αναφέρεται, ενώ τον Μάιο του 1966 είχαν αναγγελθεί 11.616 απολύσεις, τον αντίστοιχο μήνα του 1967 ο αριθμός των απολύσεων περιορίστηκε στις 9.861, δηλαδή εμφάνισε πτώση της τάξης του 15,11%. Επίσης, καταγράφεται αύξηση των προσλήψεων: από 24.315 τον Απρίλιο σε 39.397 τον Μάιο του ίδιου έτους – αύξηση 62%. «Οι αριθμοί ομιλούν ποίαν είναι η απόδοσις της σκληράς εργασίας και προσπάθειάς την οποία ανέλαβεν η Εθνική Κυβέρνησις μετά την μεταβολήν της 21ης Απριλίου», αναφέρει η εφημερίδα επικαλούμενη δηλώσεις του αρμόδιου υπουργού Εργασίας. Είναι ολοφάνερο πως πρόκειται για αναμετάδοση δελτίου Τύπου του υπουργείου Εργασίας, με δηλώσεις του υπουργού Αλ. Λέκκα. Στόχος η οικειοποίηση του ρυθμού μείωσης της ανεργίας και αύξησης της απασχόλησης, που επιτεύχθηκαν προδικτατορικά, από την κυβέρνηση. Μάλιστα, στο τέλος του κειμένου, όπου ο υπουργός υποστηρίζει πως τα δεδομένα διαψεύδουν τους «κακόπιστους επικριτάς» και τους «συκοφάντας των κομμουνιστικών εκπομπών», επιβεβαιώνεται πως η κυβέρνηση επιχειρεί να δημιουργήσει κλίμα ηρεμίας τόσο στην οικονομία όσο και στο εξωτερικό, αλλά και να οικοδομήσει την εικόνα της ευημερούσας Ελλάδας.

Λίγες ημέρες αργότερα, στις 18 Ιουλίου, το «Βήμα» στις οικονομικές του σελίδες θα περιλάβει έρευνα του Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων, σύμφωνα με την οποία προβλέπεται για το 1967 αυξημένη η βιομηχανική παραγωγή, προβλέπονται αυξημένες οι εξαγωγές των βιομηχανικών ελληνικών επιχειρήσεων, αλλά και μείωση των επενδύσεων για την ίδια χρονιά. Ωστόσο, η εφημερίδα σπεύδει να τονίσει με τονισμένα γράμματα πως η προβλεπόμενη μείωση των επενδύσεων πιθανότατα δεν θα ισχύσει, καθώς και το 1966 οι επιχειρήσεις είχαν δεσμευθεί για επενδύσεις 592,9 εκατ. δραχμών, και τελικά προχώρησαν σε επενδύσεις 700 εκατ.

κίνητρα που προσφέρει η κυβέρνηση στους βιομηχάνους. Το κείμενο τοποθετείται ψηλά στην ατζέντα των θεμάτων της εφημερίδας, και αυτό γιατί είναι η περίοδος που η κυβέρνηση πιέζεται να παρουσιάσει μια ολοκληρωμένη και ξεκάθαρη οικονομική στρατηγική. Πρέπει, επίσης, να συνεχίσει να διατηρεί την εικόνα μιας χώρας που προοδεύει και αναπτύσσεται, εκμεταλλευόμενη τόσο το διεθνές κλίμα όσο και τη θετική πορεία των προδικτατορικών οικονομικών δεικτών.

5.2 1968 – Το Πενταετές

Η επόμενη χρονιά, το 1968, ήταν το έτος των οικονομικών ανακοινώσεων, καθώς ανακοινώθηκε το Πενταετές Πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, το Πενταετές έθετε ως βασικές προτεραιότητες τη στήριξη των αγροτών και της γεωργικής παραγωγής, τη διευκόλυνση των επιχειρήσεων και την προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων. Οι εφημερίδες συνεχίζουν υπό το αυστηρό καθεστώς της λογοκρισίας, οπότε δεν θα πρέπει να περιμένουμε μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ τους όσον αφορά την προβολή των ειδήσεων. Ακόμη και σε αυτό το δύσκολο για την ελευθεροτυπία περιβάλλον, όμως, όπου δεν υπάρχει θέση για τον αντίλογο, την κριτική και την άλλη άποψη, θα υπάρξουν εφημερίδες που θα αντισταθούν στην κυβερνητική προπαγάνδα, με τον τρόπο τους. Θα υπάρξουν, φυσικά, και άλλες που θα προσφέρουν κραυγαλέα υποστήριξη στην κυβέρνηση.

Η «Ακρόπολις», λοιπόν, αναπαράγει στις 3 Ιανουαρίου 1968 το πρωτοχρονιάτικο μήνυμα του Γ. Παπαδόπουλου, το οποίο αποτελεί το κεντρικό θέμα του φύλλου και συνοδεύεται με εύθυμη φωτογραφία του πρωθυπουργού. Το μήνυμα είναι αυτούσιο και δημοσιεύεται χωρίς σχολιασμό. Ο τίτλος που δίνει η εφημερίδα είναι απόλυτος: «Θα καταρριφθή το φράγμα της πενίας». Σε αυτό το μήνυμα τα οικονομικά θέματα που θίγονται είναι η διευκόλυνση των δανειοδοτήσεων προς τον τουριστικό και αγροτικό τομέα, η αποτελεσματικότερη λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς και η αναμόρφωση των επενδύσεων. Φυσικά δεν απουσιάζει η πάγια ρητορική του καθεστώτος πως η «εθνοσωτήριος» παρενέβη στα πολιτικά πράγματα για να αποσοβήσει την οικονομική ύφεση των προηγούμενων. Ωστόσο, είναι αυτή η κυβέρνηση που θα δημιουργήσει τις γονιμότερες συνθήκες για την υπερθέρμανση της ελληνικής οικονομίας.

τριανδρίας της χούντας. Οι εισαγωγικές φράσεις, μάλιστα, που επιλέγονται, όπως «πανηγυρικό κλίμα», «παρατεταμένα χειροκροτήματα», συνηγορούν επ' αυτού.

ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΟΝ ΤΟ ΥΨΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Τι ύπεσπνρήκθη κατά τήν χθεσινήν ουνεδρίασιν τοῦ Δημοτικῆς Συμβουλίου

Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Κ. ΣΤΥΛ. ΠΑΤΤΑΚΟΥ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ χαρακτήρα προσέλαβεν ἡ ἑκτακτος συνεδρίασις τοῦ δημοτικῆς συμβουλίου Ἀθηνῶν, λόγω τῆς παρουσίας τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Ἐθνικῆς Κυβερ-

νήσεως καὶ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Στ. Παττακοῦ, ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ἀποφαινοῦ εἰς τὴν αἰθουσαν συνεδριάσεως τοῦ Σχολίου ἐπιχειρήσει μὲ παρατεταμένα χειροκροτήματα καὶ ζητωκραυγὰς ὑπὲρ

τοῦ κ. ὑπουργοῦ καὶ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ἐκ μέρους τῶν κ. κ. δημοτικῶν συμβούλων, τῶν ἀνεπαρκῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν διακοσμητῶν τῆς συνεδριάσεως.

ΚΥΡΙΟΝ θέμα τῆς ἑτάκτου αὐτῆς συνεδριάσεως ἴπην ἡ ἀσκήσις ἐπὶ τῆς μελοποιημένης ἀφῆσεως τοῦ ὄρους τῶν οἰκοδομῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐπερίοριστον τὸ ὕψος

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν κ. Στὺλ. Παττακοῦ, κηρύσσων τὴν ἐναρκίαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ δημοτικῆς συμβουλίου τοῦ Ἀθηνῶν.

Ο ἈΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Στ. Παττακοῦ, λαβὼν τὸν λόγον μετὰ τῶν ὁμιλιῶν, ἐπέδειξεν τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐγκρίθει κατ' ἀρχὴν τὴν ἀπερίοριστον καὶ ἀνὴ τῆς μελοποιημένης ἀφῆσεως τοῦ ὄρους τῶν οἰκοδομῶν τῆς Πρωτεύουσας, τὸν ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ὁπόσοι ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, τὸ πρόβλημα τῶν ἰσθμῶν τῶν οἰκοδομῶν εἶναι πῶς πολλὰ σοβαρῶν καὶ ἐξῆς, προσέβη ὁ κ. ἀντιπρόεδρος, εἶχε ὁμοίως καὶ πολλὰς ἑρωτήσεις καὶ ἀντιπερὶ τὴν ἀπερίοριστον καὶ ὄχι ἐπιδομένην ἀφῆσιν, συμπεράσματα ἐπὶ διακοσμητῶν ἀσκήσεων. Ἐσχίοντο μὲν χειροκροτήσεων αἱ ἐπιτελούμενοι γωνεῖ

Μετά την ανακοίνωση του Πενταετούς Προγράμματος ανάπτυξης, στις 22 Φεβρουαρίου 1968 η «Ακρόπολις» αφιερώνει τμήμα του πρωτοσέλιδού της σε ανταπόκριση ελβετικής εφημερίδας. Όμως, προβάλλει τις κυβερνητικές ανακοινώσεις ως ρεπορτάζ της ξένης εφημερίδας. Όλα όσα περιγράφει η εφημερίδα της Ζυρίχης σύμφωνα με την «Ακρόπολη» είναι όσα ανακοίνωσε η κυβέρνηση για τους στόχους του αναπτυξιακού προγράμματος. Έτσι, λοιπόν, η «Ακρόπολις»... καμουφλάρει πολύ πετυχημένα την κυβερνητική εξαγγελία παρουσιάζοντάς την ως πρωτότυπο περιεχόμενο ξενόγλωσσου δημοσιεύματος.

ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΟΥΣΚΟΛΟ ΟΣΟ ΤΟ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

Πῶς κρίνουν οἱ ξένοι τὸ 5ετὲς πρόγραμμα

ΘΑ ΜΕΙΩΘΗ Η ΑΝΕΡΓΙΑ

ΕΙΣ ΣΧΟΛΙΑ ΤΗΣ ἡ ἐφημερίδας τῆς Ζυρίχης «Α-ζάνς Ἐκονομικ Φινανσιέρ», ἀναφερομένη εἰς τὸ πενταετὲς πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ὑπογραμμίζει, ὅτι τοῦτο θέτει τὰς βάσεις διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως. Περαιτέρω ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἀπέτελεσε μίαν ἀπὸ τὰς βασικὰς σκέψεις τοῦ σχεδίου τοῦ ὁποίου κύριοι σκοποὶ εἶναι ὁ ἐκ-

συγχρονισμὸς τῆς οἰκονομίας, ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς ἀναπτύξεώς της, ἡ δημιουργία προϋποθέσεων διὰ νὰ καταλάβῃ ἡ Ἑλλὰς τὴν θέσιν της εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα, ἡ δίκαιότερα κατανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν διαφόρων τάσεων (ἰδία ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀγρότας κα τὸς μισθωτοὺς), ἡ νομισματικὴ σταθερότης, κ.λ.π.

ΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΟΥ ΕΞΑΓΓΕΛΕΘΕΝΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΜΕΤΡΟΥ

ΑΝΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ 7.763.560.000 ΔΡΑΧ. ΤΟ ΥΨΟΣ ΤΩΝ ΔΙΑΓΡΑΦΟΜΕΝΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΕΥΕΡΓΕΤΟΥΝΤΑΙ 643.884 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ ΑΓΡΟΤΩΝ, ΧΑΡΙΖΟΝΤΑΙ ΑΙ ΜΕΧΡΙΣ 100.000 ΔΡΧ. ΟΦΕΙΛΑΙ ΚΑΤΑ ΑΓΡΟΤΗΝ, ΩΣ ΚΑΙ ΑΙ ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΕΦ' ΟΣΩΝ ΤΟ ΕΣ' ΑΛΛΗΣ ΠΗΓΗΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΔΕΝ ΥΠΕΡΒΑΙΝΕΙ ΤΑΣ 60.000 ΔΡΧ.

ΑΙ ΠΡΟΧΘΕΣΙΝΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΣ Κ. ΑΛ. ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Το συνολικόν ύψος τών διαγραφόμενων χρεών αγροτών και συνεταιρισμών προς την Α. Τ. Ε. ανέρχεται εις 7.763.560.000 δραχμών. Τοῦτο ἀνεκοινώσε χθές ὁ ὑπουργός Γεωργίας κ. Αλ. Ματθαίου εἰς εἰδικήν συνέντευξίν του δοθείσαν εἰς τὴν αἰθούσαν τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Ἀθηνῶν πρὸς τοὺς ξένους καὶ Ἑλληνοδυσκρινίζων ὁ κ. Ὑπουργὸς τὴν σημασίαν τοῦ ἀφειλέτου ὑπο μέτρον τῆς Κυβερνήσεως μέτρον εἶπεν ὅτι τὸ δὲν ἔχει προηγουμένον εἰς τὰ

ῥος ὅτι οἱ οἰκονομικοὶ ὑπουργοὶ μὲ ἐπί κεφαλῆς τὸν ὑπουργὸν Συναγωγῶν κ. Μισαράκη ἐμῆλθον καλῶς τὴν σημασίαν καὶ τοὺς δικτυοῦς τοῦ μέτρον τῆς διαγραφῆς τῶν χρεῶν καὶ πιστεύουσι ὅτι οὐδαμῶς διαταραχὴ τῆς οἰκονομίας οὐδαμῶς προσβῆθαι. Ἀντιθέτως, μάλιστα τὸ μέτρον τοῦτο θὰ ἀποβῆται ὡς ἐννοεῖται κινήσει τῆς οἰκονομίας καὶ ἀνάου τῆς οἰκονομίας μας.

Γεωργίας κ. Αλ. Ματθαίου εἶπε ὡς ἀκολούθως: Ἡ Ἑθνικὴ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις ἐξαγγέλλουσα διὰ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως τὴν ἀφειλὴν τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν, προέβη εἰς διακρίσιν καὶ τιμωρίαν εἰς τὰ 140 ἔτη τοῦ ἑαυθινοῦ λαοῦ. Τὰ ἀγροτικὰ χρεῖα ἀπέβαν διὰ τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ἐξυπακοήν τῆς ἀλλοτρίου γεωργίας. Ὁ Ἕλληνας ἀγρότης ἀπαλασσοῦμαι τοῦ ἑαυθινοῦ λαοῦ ἀπελευθερωθῆναι

Στις 10 Απριλίου το θέμα που απασχολεί τον Τύπο είναι η θεμελίωση του θερμοληκτρικού εργοστασίου Μεγαλόπολης. Η «Ναυτεμπορική», λοιπόν, αφιερώνει το πρωτοσέλιδό της στο γεγονός. Ενδιαφέρον έχει ο υπέρτιτλος του άρθρου, ο οποίος μας ενημερώνει πως η εκδήλωση έγινε παρουσία πλήθους λαού, κάτι το οποίο επαναλαμβάνεται συνολικά έξι φορές στο κείμενο, αλλά και στη λεζάντα της φωτογραφίας. «Πλήθος λαού», «σύσσωμος η τοπική κοινωνία», «εν μέσω του μεγάλου πλήθους» είναι ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα που δείχνουν την προσπάθεια της εφημερίδας να δείξει την ευρεία αποδοχή της κυβέρνησης από την τοπική κοινωνία. Αναμφισβήτητα, επρόκειτο για ένα έργο μεγάλης σημασίας, καθώς προέβλεπε την εκμετάλλευση των τεράστιων ποσοτήτων λιγνίτη της περιοχής, αλλά και προϋπέθετε το άνοιγμα χιλιάδων σταθερών θέσεων εργασίας.

Παρουσία ὑπουργῶν, ἐπισήμων καὶ πλῆθους λαοῦ

ΕΘΕΜΕΛΙΩΘΗ ΧΘΕΣ ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΤΟ ΘΕΡΜΟΛΗΚΤΡΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΩΣ

ΘΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΟΥΝ ΔΥΟ ΜΟΝΑΔΕΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΙΣΧΥΟΣ 250 ΜΕΓΑΒΑΤ ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ Η ΠΡΩΤΗ ΘΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΥΓΟΥΣΤΩΝ 1970 ΚΑΙ Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΩΝ ΝΟΕΜΒΡΙΩΝ 1970.—ΑΣΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΛΙΓΝΙΤΙΚΑ ΚΟΙΤΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.

Ἐθουσιώδη ὑποδοχὴν ἐπεσέβηεν ὁ λαὸς τῆς Ἀρκαδίας εἰς τὸν Προέδρου τῆς Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως κ. Γ. Παπαδόπουλον, ὁ ὁποῖος ἐθεμελίωσε τὴν μεσημέριαν χθὲς τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀειπαινήσεως τῶν κοιτασμάτων λιγνίτου τῆς Μεγαλοπόλεως. Εἰς τὴν τελετὴν ἔλαβον μέρος ὁ Πρωθυπουργὸς ἀπεβῆθη εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν ὅτι τὸ ἔργον ἀναμένεται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιτυχῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν γῆρας τῆς θεμελίωσεως, ὅπου εἶχον συμπληρωθῆναι οἱ κἀκοὶ καὶ τῶν περὶ χρεῶν.

Μετὰ τὸν Ἀγαθὸν ἀφίχθη ὁ δῆμος τῆς Μεγαλοπόλεως, ὁ ὁποῖος ἠθροίσθη τὸν κ. Προέδρου πρὸς τὸν ἄριστον τῶν ὀρέων τῶν ἀγροτικῶν καὶ εἰσέβηεν εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς Μεγαλοπόλεως. Ἐβῆσαν ἀφαιρούμενοι ὁ ἀστυνόμος τῆς ΔΕΗ κ. Β. Καραβιάνος, ὁ ὑπουργὸς Συναγωγῶν κ. Ν. Μισαράκης, ὁ ἀπὸ τῆς ΔΕΓ καὶ τῆς ΔΕΗ κ. Γ. Παπαδόπουλος, καὶ ἄλλοι ἐπισημοὶ.

Ἐν τῇ τελετῇ, ὁ ἀπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΔΕΓ καὶ τῆς ΔΕΗ κ. Γ. Παπαδόπουλος, ὁ κ. Προέδρος τῆς Κυβερνήσεως ἐθεμελίωσε τὸ ἔργον.

Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ὁ λόγος τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως μετ' ἄλλα ἑστὶν ὅτι τὸ ἔργον τῆς θεμελίωσεως τῆς Μεγαλοπόλεως εἶπε ὡς ἔσται ἀρκετὰ αἰ ἰσχυρὰ καὶ ἀποδοτικὰ ἔργον.

Εὐριστάμεθα εἶδη ἡμεῖς τὸν ἄριστον μετ' ἄλλα ἑστὶν ὅτι τὸ ἔργον τῆς θεμελίωσεως τῆς Μεγαλοπόλεως εἶπε ὡς ἔσται ἀρκετὰ αἰ ἰσχυρὰ καὶ ἀποδοτικὰ ἔργον.

Εὐριστάμεθα εἶδη ἡμεῖς τὸν ἄριστον μετ' ἄλλα ἑστὶν ὅτι τὸ ἔργον τῆς θεμελίωσεως τῆς Μεγαλοπόλεως εἶπε ὡς ἔσται ἀρκετὰ αἰ ἰσχυρὰ καὶ ἀποδοτικὰ ἔργον.

ΣΥΝΕΧΙΑ εἰς τὴν ἑξῆς σελίδα

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Ο ΛΑΟΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΥΠΟΧΕΤΑΙ ΤΟΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΝ Κ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ, ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΗΝ Κ. Ν. ΜΙΣΑΡΑΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ ΕΠΙΣΗΜΟΥΣ ΔΕΞΙΑ: Ο Κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΤΑΒΕΤΟΝ ΤΟΝ ΘΕΜΕΛΙΟΝ ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

είτε στα όσα κατάφερε ξεπερνώντας -όπως ισχυρίζεται το καθεστώς- τη φαυλοκρατία.

ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Του ύπουργού Συντονισμού κ. Ν. ΜΑΚΑΡΕΖΟΥ

Ο ύπουργός Συντονισμού κ. ΝΙΚ. ΜΑΚΑΡΕΖΟΣ

Είς ειδικόν δωδεκάσέλδον της μεγάλης γερμανικής οικονομικής εφημερίδος «Χάντελσμπατ» αφιερωμένον εις την Ελλάδα, δημοσιεύθη το κατωτέρω άρθρον του ύπουργού Συντονισμού κ. Ν. Μακαρέζου:

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Από Ιθμήνου έχει άρχισει εις την Ελλάδα ένας από τους άραιότερους εθνικούς αγώνας : η Έθνική Κυβέρνησις με την συμπάρτασιν του Λαού, δημιουργεί ένα σύγχρονον Κράτος, δυνάμενον να ανταποκριθί προς τας απαιτήσεις της εποχής μας.

Κάθε προσπάθεια διά την πολιτιστικήν και οικονομικήν ανάπτυξιν της Χώρας, είτε θα ήτο καταδικασμένη εις άποτυχίαν, είτε δεν θα απέδιδε τά αναμενόμενα αποτελέσματα, έφ' όσον οι επί μέρους θεσμοί, οι όποιοι συγκροτούν την Ένωσιν του Κράτους, δεν έκσυγχρονίζοντο διά να αποτελέσουν τους φορείς μιάς νέας νοστροπίας.

Η Ελλάδα δεν θα ήτο δυνατόν να συμπερευθί εν ίσοτιμία με τας χώρας της Κοινής Αγοράς και γενικότερον, του ελεύθερου κόσμου έφ' όσον δεν ένεστεριζέτο το αίτημα των καιρών. Αίτημα κοινωνικής προόδου, αίτημα οικονομικής ανάπτυξεως, αίτημα αξιοποιήσεως του ανθρώπινου παράγοντος και των πλουτοπαραγωγικών πόρων της Χώρας.

Όττω, τά μέτρα τά όποια ελήφθησαν και λαμβάνονται από την Έθνικήν Κυβέρνησιν έχουν, κυρίως, τον χαρακτήρα ανακαινίσεως των θεσμών ύπαιθερχόντων εις βάθος και οικοδόμησης.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ εις την 4ην σελίδα

Μια διαφορετική στάση θα κρατήσει από την πλευρά της η εφημερίδα «Εξπρές», όσον αφορά την ανακοίνωση για την ελευθερία των συναλλαγών στην οποία προχώρησε η κυβέρνηση τον Ιούλιο του 1968. Η «Εξπρές» της 5ης Ιουλίου 1968 αποδίδει ιδιαίτερη σημασία και στις αλλαγές που προωθούνται στον βιομηχανικό κλάδο, όπου παρατηρεί αύξηση των μισθών της έντασης και της απασχόλησης. Οι εν λόγω ανακοινώσεις εντάσσονται στο πλαίσιο της στρατηγικής της χούντας να στηρίξει το ιδιωτικό κεφάλαιο και τη βιομηχανία.

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΘΑ ΕΝΙΣΧΥΘΗ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ

Συντομοί: εντός και επί τά αυτά

Η δημοσιευμένη άπόφασις, διά της όποίας καθιερούνται διά την πιστοδότησιν των ιδιωτικών γεωργικών βιομηχανιών οι αύται προϋποθέσεις χρηματοδοτήσεως που ισχύουν και διά τας συνεταιριστικάς όργανώσεις, θεωρείται ένδεικτικόν της γενικότερας πολιτικής όπως δημοκρινθούσιν οι αύτοι όροι λειτουργίας και μεταχειρίσεως γενικώς διά τας επιχειρήσεις τας εξαρτημένας ή ίδρυόμενας υπό των συνεταιρισμών και εκείνας που άνήκουν εις τους Ιδιώτας.

Κι αυτό τούτο, ή ως άνω άπόφασις θα άποτελή έσχατην μέτρον, τή άποία θα τείνων εις τον ως άνω σκοπόν και θα ήται σπουδαίω πως την άρχήν της Έθνικής Κυβερνήσεως, όσα ενθαλασσώθη και ενισχυθή ή Ιδιωτική πρωτοβουλία διά την άνάληψιν επιχειρηματικών δραστηριοτήτων εις όλας τας τομείς της οικονομίας.

Ός γνωστόν, οι επαγγελματίαι και λαοί ένθαρραίνονται άναγκαίως διαμαρτυρόντων από Ε. Τόν Δε' άθέτητον άνταγωνισμόν, άφελισμον εις τας χρηματοδοτήσεις και άλλας ενόσεις, των όλων εντάξων οι γεωργικοί συνεταιρισμοί.

Μη ξεχάσετε αύριον τήν

« Εξπρές »
της κυριακής

ΜΕ ΠΟΛΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΥΝ

Το ίδιο αφήγημα, δηλαδή της υποστήριξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, επαναλαμβάνει η ίδια εφημερίδα στις 16 Ιουλίου, όπου περιγράφεται η κυβερνητική άπόφαση για τη διευκόλυνση της πίστωσης και χρηματοδότησης των ιδιωτικών γεωργικών βιομηχανιών. Η γλώσσα, βέβαια, χαρακτηρίζεται ως μετριοπαθής, καθώς αποφεύγει ακραίους χαρακτηρισμούς και απόλυτους συλλογισμούς. Αναμεταδίδεται αφενός το περιεχόμενο της κυβερνητικής εξαγγελίας, αλλά απουσιάζουν υπερβολικές εκφράσεις.

Στο ίδιο μοτίβο, λοιπόν, που μας συνήθισε το 1968 συνεχίζει η «Ακρόπολις» και το 1969. Χαρακτηριστικό είναι το πρωτοχρονιάτικο μήνυμα του Γ. Παπαδόπουλου. Αν και δεν είναι ένα αμιγώς οικονομικό δημοσίευμα, περιλαμβάνει την πρόοδο που έχει συντελεστεί σε όλους τους παραγωγικούς τομείς της χώρας. Σημασία έχουν ο τόνος, η έκταση και η σημασία που αποδίδει η εφημερίδα στην ανακοίνωση του πρωθυπουργού. Η εφημερίδα παίρνει ακόμη μια ευκαιρία για να αποδείξει στο καθεστώς πόσο πολύ το στηρίζει, αναδημοσιεύοντας την κυβερνητική ανακοίνωση, η οποία με λίγα λόγια λέει πως όλα λειτουργούν εύρυθμα και αυτό λόγω της κυβέρνησης. Δεν είναι τυχαίο, επίσης, που επιλέγονται οι λέξεις «πρόδος, γαλήνη και ευημερία», καθώς περνούν το μήνυμα πως συντελείται πρόδος, δηλαδή ανανέωση, σε σύγκριση με την υπονοούμενη καθυστέρηση των προηγούμενων κυβερνήσεων· γαλήνη, δηλαδή ασφάλεια, τάξη και νομιμότητα· ευημερία, δηλαδή οικονομική ανάπτυξη, ισότητα και ευμάρεια.

Στο φύλλο της 5ης Ιανουαρίου 1969 η «Ακρόπολις» θα αναφερθεί στην ελληνική ναυτιλία. Σημειώνει εν συντομία τα επιτεύγματα του συγκεκριμένου επιχειρηματικού τομέα και τα συνδέει με την κυβερνητική οικονομική πολιτική. Είναι ένα ακόμη θέμα που επαναλαμβάνεται καθ' όλη τη διάρκεια της επταετίας από τον Τύπο με στόχο να επιβεβαιώνει τη δέσμευση της κυβέρνησης στην προσέλκυση ξένου ιδιωτικού κεφαλαίου, όπως είναι το κεφάλαιο των εφοπλιστών.

'Η ελληνική ναυτιλία συντόμως πρώτη εις τὸν κόσμον

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ εμπορική ναυτιλία, ἡ ὁποία ὀσονόμητα καταλαμβάνει τὴν πρώτην θέσην εἰς τὸν κόσμον, ἐπιμείωσεν σημαντικὰς ἐξελίξεις κατὰ τὸ ἀπελθόν ἔτος, χάρις εἰς τὴν νέαν ναυτιλικὴν πολιτικὴν τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ κυριώτερον ἐπιτεύγμα τῆς ναυτιλίας μας ἐπιμείωσεν εἰς τὸς τομῆς τῶν καυτηρίων, τῶν ναυτιλιακῶν συναλλαγμάτων καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ὑπολοίπου.

Παράλληλως ἐπιμείωθη οὐσιαστικῶς ἐκτός τῶν τομῶν τῆς ναυτιλικῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἄλλων πηρῶν εἰς τὴν ἀκέραιον ἐργαζομένης ναυτιλικῆς ἐκείνη ἀπόδοσις τῆς θαλάσσης ἔργων εἰδικῆς μερίδος διὰ τῆς αἰχμῆς τῶν σπινάκων καὶ τῆς ἐπεκτατικῆς τῆς ἱατροφαρμακευτικῆς καὶ νοσοκομειακῆς παροχῆς. Ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις ἀποδίδουσι ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸν τομέα τῆς ναυτικῆς ἐκπαίδευτικῆς προεξέλιξιν ἐπὶ τῆν ἱδρυσιν νέων ὁμοειδῶν κατεκὼν 2 σχολῶν καὶ τῶν ἐξοπλισμῶν τῶν ἀρτοποιηθῆν μετ' ἠλεκτρονικῶν ναυτικῶν ὀργάνων διαθέσιμας πρὸς τὸ ποσὸν 28.000.000 δρχ.

Ἀνάπτυξις καὶ εὐημερία

ἄλμων Ἐφοδιστῶν μέχρι ποσοστὸν 20% ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν ὀν' ὀσίων ναυπηγουμένων πλοίων ἐν Ἑλλάδι, καθὼς καὶ τῆς ἐγγυήσεως τοῦ κράτους πρὸς τὸν καταρτιστὴν Γραμματικὸς μέχρι ποσοστὸν 30% ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν πλοίων, ἔγναστον εἰς θέσιν ἐνέργειας, διὰ τὴν ναυπηγήσιν ἐν Ἑλλάδι 45 πλοίων διαφόρων τύπων συνολικῆς χωρητικότητος 132.000 κούρων, ἐτέρων 33 ἐπιδοτηθῶν καὶ δι' ἄλμων.

Ἡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕἰΣ ΤΗΝ 18ον ΣΕΛΙΔΑ

**Αναβάστε
ΣΗΜΕΡΑ**

Σ.Σ.Α.

- Πάγκρος ἢ εἰρήνη τὸ 1969: (μὴ ἀνάλογος τοῦ Γρηγ.) 5
- Οἱ μάγον ὄλου τοῦ κόσμου προφητείας 5
- Ὁ Κολοκορὸς τοῦ Πρίσι-λη (ἢ τὸ "Ἡλ. Βενεζελ") 6
- Μνημορροσία... στρατιὰ τρομοκρατεῖ μετ' ὅσῃ

Στις 12 Ιανουαρίου η ίδια εφημερίδα θα φιλοξενήσει αποκλειστική συνέντευξη του Μακαρέζου. Δεν είναι η πρώτη φορά που ο υπουργός Συντονισμού επιλέγει την «Ακρόπολη» ως βήμα για να διαδώσει την οικονομική προπαγάνδα της κυβέρνησης. Ο Μακαρέζος, λοιπόν, σημειώνει ότι η δραχμή είναι ισχυρή απέναντι στα άλλα νομίσματα, ότι αυξήθηκε η εισαγωγή ξένων κεφαλαίων, αλλά και ότι προχωρά η εξυγίανση της οικονομίας. Η κυβέρνηση, σύμφωνα με τον υπουργό Συντονισμού, είναι προσηλωμένη στο καθεστώς της ελευθερίας των εισαγωγών, κάτι που δεν θα καταφέρει να επιτύχει. Η χούντα έχει θέσει ήδη τα θεμέλια μιας υπερθερμασμένης οικονομίας, ενώ το επικείμενο αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο (δηλαδή η αύξηση των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές) θα οδηγήσει σε ακόμη μεγαλύτερη ύφεση τη χώρα.

'Αποκλειστικὴ συνέντευξις τοῦ κ. Ν. ΜΑΚΑΡΕΖΟΥ πρὸς τὴν «'Ακρόπολιν»

ΕΛΕΥΘΕΡΑΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΑΙ

Ένα ακόμη ενδιαφέρον κεφάλαιο της οικονομικής πολιτικής της χούντας είναι το ασφαλιστικό καθεστώς, και συγκεκριμένα ο ενιαίος ασφαλιστικός οργανισμός. Πρόκειται για ένα ζήτημα που απασχολεί το ελληνικό κράτος εδώ και πολλά χρόνια και μόλις το 2017 κατάφερε να γίνει πραγματικότητα με τον Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλειας, στον οποίο ενοποιήθηκαν πολλά ασφαλιστικά ταμεία. Η χούντα όμως χρησιμοποίησε το εν λόγω ζήτημα για μικροκομματικούς σκοπούς, οι

οποίοι δεν απέδωσαν τους αναμενόμενους καρπούς. Έτσι, το θέμα ναυάγησε όπως αναφέρει και το «Βήμα» στο φύλλο της 1ης Απριλίου 1969.

Στο οικονομικό φύλλο της 3ης Απριλίου το «Βήμα» θα μας πληροφορήσει για τη φοροαπαλλαγή των ξένων επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα. Όπως διαβάζουμε, πρόκειται για εμποριοβιομηχανικές και ναυτιλιακές εταιρείες ξένων συμφερόντων που εδρεύουν στη χώρα μας. Αυτές οι εταιρείες λοιπόν που πληρούσαν τις προϋποθέσεις των Αναγκαστικών Νόμων 89/1967 δεν ήταν υποχρεωμένες να καταβάλουν φόρο εισοδήματος, καθώς και εισφορές και κρατήσεις υπέρ του Δημοσίου ή υπέρ τρίτου (ασφαλιστικού ταμείου). Προφανώς, ήταν μια νομοθετική κίνηση που επιβεβαίωνε τη δέσμευση της κυβέρνησης να διευκολυνθεί, να στηριχθεί και να βοηθηθεί με κάθε τρόπο το ξένο κεφάλαιο και η ιδιωτική πρωτοβουλία. Σε καμία περίπτωση δεν ευνοεί τους εργαζομένους όπως υποστηρίζει η εφημερίδα στο ίδιο δημοσίευμα.

ΑΠΑΛΛΑΣΣΟΝΤΑΙ ΦΟΡΩΝ ΑΙ ΞΕΝΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

● Αι εγκαθιστάμενα εις τήν Ἑλλάδα

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ Οικονομικῶν, δι' ἐγκυκλίου του (ἀριθ. Πρωτ. 6496)122) πρὸς τοὺς οικονομικοὺς ἐφόρους, παρὰ τῆς καταβ. ἀρχῆς διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Α.Ν. 89)67 καὶ 378)68, διὰ τῶν ὁποίων παρέχονται ἀφιερωτικαὶ ἀπαλλαγαὶ ἐπὶ μέρει κινήσων πρὸς τὰς ἐγκαθιστούμενας εἰς τὴν χώραν ἑνῶν ἐμποριοβιομηχανικῶν καὶ ναυτιλιακῶν ἐταιρειῶν.

● Συμμόνως πρὸς τὴν διατάξιν τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Α.Ν. 89)1967 ἀπερὶ ἐγκαταστάσεως ἐν Ἑλλάδι ἐμποριοβιομηχανικῶν ἐταιρειῶν, ἁλλοδαπῶν ἐμποριοβιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ταχίζονται τῆς ἐν ἄρθρῳ 1 ἰσίου ἄν. νόμου ἀφιερωτικαὶ ἀδείας ἐγκαταστάσεως ἐν Ἑλλάδι, ἀπαλλάσσονται, μεταξύ τῶν ἄλλων, καὶ ἀπὸ τῶν φόρων εἰσοδήματος, ὡς καὶ ποσῶν ἐν γένει τελῶν, φόρων καὶ λοιπῶν ἐπιβαρύνσεων, διὰ τὸ εἶδος αὐτῶν τὸ κτῶμα ἐξ ἐργασίᾳ, τὰ ὁποῖα τὸ ἀντικείμενον εὐρίσκεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

● Διὰ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Α.Ν. 378)68 ἀπερὶ συμπληρώσεως τοῦ Α.Ν. 89)1967, ἡ ἀλήθει ἐννοεῖται εἶναι ἐπι, αὶ ὑπαγομέναι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τούτου ἐμποριοβιομηχανικαὶ ἐταιρεῖαι ἢ ναυτιλιακαὶ ἐπιχειρήσεις φεπαλλάσσονται τοῦ φόρου εἰσοδήματος, ὡς καὶ ποσῶν τελῶν, εἰσφορᾶς ἢ κρατήσεως ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ τρίτου ἀντικειμένου ἢ ἐπιβαρύνσεων εἰς τὸ μέλλον διὰ τὸ εἶδος αὐτῶν ἐκ τῶν δραστηριοτήτων αὐτῶν τῶν ἐγκαθιστούμενων διὰ τῆς παρεχόμενης ἐν ὁρίων ἐγκαταστάσεως ἢ διὰ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Α.Ν. 89)1967 ὑποσηρικῆς ἀποφάσεως.

● Ἡ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τῶν τελῶν χορηγήσεως ὑποκειμενικῆς ὑπὲρ φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων ἀπαλλαγῆ, ἀφ' ἑρῆ τῶ ἀλλογενῶν τῶν χορηγήσεως ἐπὶ τῶν ἑκαστοῦ κερδῶν ἐπιχειρητικῶν ἐταιρειῶν, ἐπιβαρυντικῶν προσημειῶν (ὡπὸ πρακτικῶν π.χ. ἐπιχειρήσεων) ἢ ἐπιβαρυντικῶν ἀποτέλεσμάτων εἰσόδου διὰ τὸ εἶδος αὐτῶν τούτων προσώπων καὶ οὐχὶ εἰς τῆς ἐπιβαρύνσεως εἰς ποσῶν ἐν γένει τῶν κατορθωμάτων ὑπὸ τῶν ἀπαλλασσομένων τούτων προσώπων συμβάσεως ἢ ἐγγυῶν ἐν τῆς δραστηριότητός των.

● Τὸ ἀπολογεῖται ἐπὶ τῶν κατωτέρωθεν δι' αὐτῶν συναλλαγῶν τέλος χορηγήσεως κατὰ τὰ προεκτεθέντα, κοινωδολογικῶν ἀπὸ τῶν ἀντισυμβαλλομένων προσώπων, ἐκτός ἐπὶ καὶ τῶ ἀντισυμβαλλομένων κατὰ παράθεσιν, ἀπαλλάσσεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἢ ἐτέρων εἰδικῶν διατάξεων τῶν τελῶν, ὅποτε οὐδὲν ποσὸν χορηγήσεως ὀφείλεται.

Στις 2 Απριλίου, το «Βήμα» εντάσσει στην ύλη του την ομιλία του Μακαρέζου προς τους ξένους ανταποκριτές που βρίσκονται στην Ελλάδα. Ουσιαστικά,

Χαρακτηριστικά διαρθρωτικά μεταβολά εις τó έμπορικόν ισοζύγιον τής χώρας

Η ΑΞΙΟΛΟΓΟΣ αύξηση τών εξαγωγών και ή μείωσις τών εισαγωγών εις βιομηχανικά προϊόντα, με τήν παράλληλον αύξησην εις κεφαλαιουχικά αγαθά, είναι τά κύρια χαρακτηριστικά τού έμπορικου ισοζυγίου τής χώρας, κατά τó εξόμνηον 'Ιανουαρίου — 'Ιουνίου 1969, συμφώνως προς στοιχεία τής Τραπεζής τής 'Ελλάδος.

Ο ΠΟΣΟΤΙΚΟΣ διαφορισμός, ό οποίος έλαβε χώραν, κατά τó έν λόγω χρονικό διάστημα, εις τόν κύριον εισαγωγών — Εξαγωγών, έμφασις τήν εικόνα τού ποσοτικού διαφορισμού, πού συνετελέσθη εις τόν χώρον τής ελληνικής παραγωγής τής διαδικασίας.

'Επίσης, μεγάλα εξαγωγικών έδωκα φέρου παρασιτάζουν τά διάφορα άρωματικά και φαρμακευτικά φυτά, με 451 τó 1969, 333 τó 1968 και 416 τó 1967.

ΠΡΩΤΑΙ ύλαι και ήμικατεργασμένα προϊόντα : Δέρματα άκατέρ...

δου, εκτός τών άλλων άρκετών και μεταλλευμάτων, όφείλεται εις τήν μεγάλην συμμετοχή τών βασικών μεταλλευμάτων μας βεζίτου (5.635 τó 1969, 3.485 τó 1968 και 3.753 τó 1967) και διτιρού μαγγασίας (5.691 τó 1969, 4.511 τó 1968 και 2.618 τó 1967).

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ και βιοτεχνικά προϊόντα : Αξιάλογος, ένθαρμντική διά τήν όλην οικονομίαν και χαρακτηριστική τών διαρθρωτικών μεταβολών τής, είναι ή δραστηριότητα...

Εξα και λοιπά χημικά προϊόντα 950, 333, 487. Φαρμακευτικά προϊόντα έν γίνεται 1.053, 458, 372. Πλαστικά ύλαι και είδη εξ αυτών : 1.966, 1.723, 693. Αντικροτικά 5.867, 4.352, 0. Σιδηροκίβωτοι 11.400, 134, 0. Νικέλιον 542, 43, 0. Άλουμίνιον 18.686, 13.783, 11.548. Σιδηροφύλλα (λαμαρίνα) 4.475, 535, 374. Είδη ελληνικής λαϊκής Τέχνης 954, 852, 467. Όργανα έφαρμογής ηλεκτρισμού 894, 704, 573.

ΟΣΟΝ άφορά εις τας εισαγωγάς ή άλλησιν έχει διτλή ένφραση. Άρκετά κατά τó εξόμνηον 'Ιανουαρίου — 'Ιουνίου 1969 περιουσιάζουσαν οι εισαγωγαι πλείστον βιομηχανικών προϊόντων, λόγω τής ύπαρκαταστάσεως τών υπό έγκυρίαν, άπως : Λιπάσματα 1.364 τó 1969.

Ωστόσο, στις 26 Οκτωβρίου η «Ναυτεμπορική» θα δημοσιεύσει ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο, το οποίο έχει τίτλο «Ιδιωτική πρωτοβουλία». Πρόκειται για μια τοποθέτηση της διεύθυνσης της εφημερίδας με παραινέσεις προς το κυβερνητικό οικονομικό επιτελείο να λάβει σοβαρά μια σειρά μέτρων προκειμένου να αποφευχθεί ο πληθωρισμός που παρατηρήθηκε σε άλλες οικονομίες υπερθερμασμένες όπως και η ελληνική. Επ' ουδενί δεν μπορεί να εκληφθεί ως ένα άρθρο κριτικής -ή πολύ περισσότερο, επίθεσης- προς τους κυβερνητικούς χειρισμούς. Πρόκειται για ένα άρθρο που σπάνιζε από τήν θεματολογία της εφημερίδας. Είναι μια τοποθέτηση που αφενός δεν θέλει να κατηγορήσει και να αποδώσει ευθύνες για ολιγωρία στην κυβέρνηση, αλλά αφετέρου πρέπει να προειδοποιήσει για τον επερχόμενο κίνδυνο του πληθωρισμού.

ΕΙΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

Ο κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΡΟΗΔΡΕΥΣΕ ΧΩΡΕΣ ΣΥΣΚΕΨΕΩΣ ΔΙ' ΕΞΕΤΑΣΙΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΣΥΝΕΙΡΓΑΣΘΗ ΕΠΙΣΗΣ ΜΕ ΤΟΝ Κ. ΓΑΛΛΗΝ, ΟΣΤΙΣ ΘΑ ΜΕΤΑΞΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑΝ ΣΥΝΟΔΟΝ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ Δ.Ν.Τ.

Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΣΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ κ. Γ. Παπαδόπουλος μετέβη τήν 9ην προΐηνη γύες εις τó ύπουργείον Συντονισμού, όπου προήδρευσε συσκέμεως τής όποιας μετέσχεον άρμόδια ύπουργοί και άλλοι ύπηρεσιακοί παράγοντες.

Δασμός άντιταμίμικ επί εισαγομένων εξ Α. Γερμανίας πυροβυστήρων

ΕΙΣ τó έν' άρθρ. 590)8, 18.9.69
-ΔΕΚ έληφορήσθη ή έν' άρθρ. 6775)8.8.69 ύπηρεσις τού ύπουργού τών Ολοκληρίων, περί έπιβολής δασμού άντιταμίμικ επί

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

Η «ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ» ένθροισεν ήδη (σέλις 23.7.69, 20.9.69 και 22.9.69) τούς φορέας τής οικονομίας περί τών μέτρων έναντίον τής υπερθερμασσεως τής οικονομίας, τών όποιων έκρινον οι άρμόδιοι και ύπεύθυνοι ως έπιβαλλομένην. Δέν θα έπιχειρήσθι σήμερα έλασιν έν και μέχρι ποίου σημείου, ή έπιπτώσεις τών άρκετών και ύπεύθυνων άναποκρίνεται προς τά πράγματα, άφού τά μέτρα έληφοσαν ήδη και λαμβάνονται έν συνεχεία. Σημειούται, μόνον, ότι διεθνώς λαμβάνονται άνάλογα μέτρα, άλλωστε μεν λόγω υπερθερμασσεως τής οικονομίας, άλλωστε δε λόγω τής άνισοσυλλείας τού συνολλαγματικού ισοζυγίου. Γενικά τά μέτρα όσως όπου έληφοσαν — και έληφοσαν εις τας περισσότερας χώρας συμπεριλαμβανομένων και τών Νότιων Παλιτειών — είχαν ως στόχον τήν άποτροπήν τού κινδύνου πλεθωρισμού. Κατά τήσιν έ...

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ άντιπροσωπείας θα ήρθη ή ύπουργός άποκρίσεως Συντονισμού κ. Φουάνης, ή όποια και άποκρίσεσιν άποκρίσεως τής Διεθνούς Τραπεζής και τού Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου θα άναστή τας άναγκασις τής τήν προσητά άντιπροσωπείας τών 29ων τράζοντες.

ΕΕ ΑΛΛΟΥ, εις τó κλάσιον τής κυβερνητικής προσοχίας άντιμεταστάσεως τού έξωτερικού ύποθερμασσεως τής οικονομίας ή Νομισματική Έπιτροπή, διά τής έν' άρθρ. 137) σκεπασίσεως τής διαμέτρου άναποκρίσεως τής χρηματοδοτήσεως τού έσωτερικού έμπορίου, τών όποιων, ως έκομην άντιπρόσωποι, σκεπασίσεως τής τής τού άρκετού ρυθμού λιτωφύγις τής οικονομίας. Τά κυριότα...

5.4 1970-1974, η φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος και η ύφεση

Η οικονομική κατάσταση ξεκίνησε να αλλάζει αυτή την περίοδο. Τα σημάδια του διεθνούς πληθωρισμού επιμένουν, αρχίζουν και φαίνονται όλο και περισσότερο στην ελληνική οικονομία. Παρ' όλα αυτά, η κυβέρνηση καθυστερεί. Και οι εφημερίδες βρίσκονται αντιμέτωπες με τη φιλελευθεροποίηση της νομοθεσίας του Τύπου. Πρόκειται για φιλελευθεροποίηση που θα τους δώσει μια ανάσα να δημοσιεύουν πιο ελεύθερα την άποψή τους, αλλά πάντα σε ελεγχόμενα πλαίσια.

Σε αυτό το περιβάλλον των έντονων διακυμάνσεων η «Ακρόπολις» συνεχίζει να στηρίζει το καθεστώς και την κυβέρνηση, όπως φαίνεται από το πρωτοχρονιάτικο μήνυμα του αντιβασιλέα και του πρωθυπουργού της κυβέρνησης. Σε αυτό το μήνυμα, σε αντίθεση με αυτό της προηγούμενης χρονιάς, απουσιάζει το κεφάλαιο των οικονομικών επιτευγμάτων της κυβέρνησης. Το μοναδικό μήνυμα που υπάρχει

με «οικονομικό» περιεχόμενο, σύμφωνα με τον Παπαδόπουλο, τρία χρόνια μετά την «επανάσταση», είναι πως οι Έλληνες πλέον δεν ανησυχούν για το «κάθε πέρσι και καλύτερα».

Διάγγελμα του 'Αντιβασιλέως και μήνυμα του Πρωθυπουργού επί τῷ Νέῳ 'Ἐτει

ΘΑ ΚΕΡΔΙΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ: Δὲν μᾶς ἀποθαρρύνει ἡ ἀντίδρασις ἐχθρῶν καὶ φίλων. - Οὐδεμία δύναμις ἠμπορεῖ νὰ ἀνακόψῃ τὴν πρόοδον

ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ: Ὑπερεπηδήσαμε τὸ φράγμα τῆς καθυστερήσεως. - Πρόθυμοι διὰ συνεργασίαν μὲ ὄλους διὰ κοινούς σκοπούς. - Ἡ φιλία μας πρὸς τὸν τουρκικὸν λαὸν

Στο φύλλο της 3ης Ιανουαρίου θα φιλοξενηθεί άλλο ένα άρθρο με τις δηλώσεις του Μακαρέζου, σύμφωνα με το οποίο προβλέπονται να δοθούν 13 δισ. δραχμές σε δημόσια έργα και υποδομές. Το ενδιαφέρον είναι πως ακόμη και ο υπουργός Συντονισμού παραδέχεται πως το ύψος των δημοσίων επενδύσεων είναι εντυπωσιακό όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για οποιαδήποτε άλλη χώρα τέτοιου μεγέθους. Φαίνεται λοιπόν πως ο καθ' ύλην αρμόδιος για τη οικονομική στρατηγική της χώρας γνωρίζει πως η οικονομία υπερθερμαίνεται με ταχύτατους ρυθμούς και πως σε συνθήκες διεθνούς ύφεσης οι επιπτώσεις θα είναι πολύ αρνητικές για μια εύθραυστη οικονομία όπως η ελληνική.

ΑΛΜΑ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

13 δισ. δρχ. τὸ 1970 δι' ἔργα

ὑποδομῆς ἔναντι 10,5 δισ.

τὸ 1969 (αὔξησις 23%.)

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ κ. Ν. ΜΑΚΑΡΕΖΟΥ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Δημοσίων Ἐπενδύσεων τοῦ 1970 ἐκφράζει, κατὰ τὸν πλέον ἐναργῆ τρόπον, τὴν δυναμικὴν συμβολὴν τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς οικονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, μὲ στόχον τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐντάξεώς της εἰς τὴν χορείαν τῶν οικονομικῶς ἀνεπτυγμένων χωρῶν.

Στο φύλλο της 20ης Ιανουαρίου γίνεται λόγος για ακόμη μια ενδιαφέρουσα πτυχή της οικονομικής πολιτικής της χούντας. Αναγγέλλεται λοιπόν η διεύρυνση των

οικονομικών σχέσεων με τις ανατολικές χώρες. Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση δηλώνει τη βούλησή της να επεκτείνει τις εμπορικές σχέσεις με την Ανατολική Γερμανία. Είναι γεγονός ότι η χουντική κυβέρνηση ήταν η πρώτη ελληνική κυβέρνηση που οικοδόμησε σχέσεις συνεργασίας με κομμουνιστικές χώρες, όπως η Ανατολική Γερμανία, αλλά και με βαλκανικές χώρες και με την Τουρκία – όπως μας υπενθυμίζει το δημοσίευμα. Μάλιστα, σημειώνεται πως η ελληνική οικονομία δεν πρέπει να έχει μονόπλευρο προσανατολισμό, καθώς κάτι τέτοιο σημαίνει οικονομική εξάρτηση. Πρόκειται για μια αντίληψη φιλελεύθερης πολιτικής, πρωτόγνωρης για τα μέχρι τότε ελληνικά πράγματα.

Πρὸς ἀνάπτυξιν οἰκονομικῶν σχέσεων μὲ τὰς ἀνατολικὰς χώρας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩ-
ΠΙΑ ΕΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν ἀποστο-
λὴν μόνιμου ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπίας εἰς Ἀνατολικὴν
Γερμανίαν πρὸς προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων
τῶν δύο χωρῶν.

Το αυτό επιβεβαιώνεται και στο φύλλο της 24ης Φεβρουαρίου, όταν η κυβέρνηση ανακοίνωσε τη σύναψη εμπορικής συμφωνίας με την Αλβανία για την ανταλλαγή προϊόντων και με στόχο την άνοδο των ελληνικών εξαγωγών.

Ἡ Ἑλλάς ὑπέγραψε ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Η επέκταση των διεθνών οικονομικών συνεργασιών του χουντικού καθεστώτος δεν ήταν απλά λόγια του αέρα και προγραμματικές δηλώσεις. Και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός πως μετά την Ανατολική Γερμανία και την Αλβανία ακολούθησε η εμπορική συμφωνία με τη Γιουγκοσλαβία. Στις 24 Απριλίου το «Βήμα» θα αναφερθεί στην εντατικοποίηση των διμερών συνομιλιών, αναφέροντας μάλιστα

ότι οι διμερείς οικονομικές συναλλαγές το 1970 θα προσεγγίσουν τα 80 εκατ. δολάρια, σε σύγκριση με τα 65 εκατ. δολ. του 1969.

ΕΛΛΗΝΟΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΑΙ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΙ ΠΡΟΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΙΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΩΝ

● Οί Γιουγκοσλάβοι προτείνουν σύστημα ἐλευθέρων πληρωμῶν διὰ μετατρέψιμου συναλλάγματος

ΣΥΜΦΩΝΩΣ πρὸς τηλεγράφημα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πρακτορείου ἐκ Βελιγραδίου, ἡ τροποποίησις τοῦ ὑφισταμένου σήμερον συστήματος τῶν ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαβίας θὰ ἀποτελέσῃ τὸ βασικόν ἀντικείμενον τῶν ἀρξαμένων ἤδη ἀπὸ χθὲς ἐκεῖ ἐλληνογιουγκοσλαβικῶν συνομιλιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποσκοποῦν εἰς τὴν διεύρυνσιν τοῦ ἐμπορίου τῶν δύο χωρῶν.

Στις 3 Σεπτεμβρίου η «Ναυτεμπορική» θα αναφερθεί στο θέμα της μετανάστευσης, ένα καυτό θέμα που απασχόλησε την ελληνική κοινωνία από τη δεκαετία του '50. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρατίθενται, το 1969 5.132 Έλληνες μετανάστευσαν σε άλλες χώρες, το 1968 5.080, το 1969 πάνω από 11.000 και το 1970 πάνω από 15.000. Καταγράφεται, λοιπόν, η αυξητική πορεία του ρυθμού μετανάστευσης προς άλλες χώρες του εξωτερικού, παρά την αναπτυγμένη οικονομική ανάπτυξη που επικαλούνταν το καθεστώς. Το ενδιαφέρον είναι πως ακριβώς δίπλα στο θέμα της μετανάστευσης έχει τοποθετηθεί ανακοίνωση του υπουργείου Συντονισμού, σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα είναι τέταρτη μεταξύ 14 χωρών όσον αφορά την απασχόληση. Πρόκειται για αντίφαση, καθώς δεν γίνεται να μιλούμε για ανάπτυξη της απασχόλησης στην Ελλάδα και παράλληλα να αυξάνεται και η μετανάστευση - αφού ο κυριότερος λόγος για τον οποίο οι Έλληνες εγκατέλειπαν την Ελλάδα ήταν η αναζήτηση εργασίας.

Τετάρτη ἡ Ἑλλάς μεταξὺ 14 χωρῶν εἰς τὴν αὐξησιν τῆς ἀπασχολήσεως

ΤΟ ΠΙΘΟΤΗΡΙΟΝ Συντονισμοῦ ἀνακοινῶσιν διὰ συνομιλίαν πρὸς δημοσιωθέντα στοιχεῖα εἰς τὸ τέλος μηνὸς Ἰουλίου 1970 τοῦ μηνιαίου Στατιστικοῦ Δελτίου τοῦ Ο.Η.Ε. (U. N. MONTHLY BULLETIN OF STATISTICS) ἡ Ἑλλάς μετὰ ποσοστὴν αὐξησιν τῆς ἀπασχολήσεως τῶν ἰσχυρῶν εἰς τὸν τομέα τῆς βιομηχανίας, κατὰ 3,76% κατέλαβεν τὸ 1969 τὴν τέταρτην θέσιν μεταξύ τῶν ἐπισκοπούμενων 14 χωρῶν τοῦ δικτυακοῦ κλάου, διὰ τὰς ὁποίας ἀπέρχον ἀλλήλα στοιχεῖα.

ΚΑΤΩΤΕΡΩ παρατίθεται πίναξ τῶν δικτυακῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιμετρήθη, κατὰ τὸ 1969, ἀνάριθος τῆς ἀπασχολήσεως μισθωτῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν, εἰς καὶ τὸ ἐπιτελεθῆν, ἐν προκειμένῳ, ποσοστὴν αὐξησιν εἰς ἐξάκταν χρόνον. (Προσηγνῆται ἡ γῶρα καὶ ἔπειτα τὸ ποσοστὸν αὐξησεως):

Νῆσος Ἀσσηρὴ 6,5, Δαισιὰ Γερμανία 4,1, Ἰταλία 4,0, Ε.Α.Λ.Α.Σ 3,7, Πάριον - Ρίνο 3,9, Ἰαπωνία 2,7, Αὐστραλία 2,6, Κορεΐα 2,6, Γαλλία 2,1, Νορβηγία 1,3, Η.Π.Α. 1,1, Ἀγγλία 1,0.

Ἡ ΣΥΝΤΕΤΕΤΕΙΣ

● ΑΠΑΝΤΩΝ εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν ὁ κ. Ζίζακος ἐδήλωσεν τὰ

Ο Κ. ΝΤΑΝ ΖΑΚΑΡΥ

Ἡ ἔξελξις τῆς μετανάστευσεως ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἡ ἀνοδος τῆς γερμανικῆς οικονομίας

Εἰς Γερμανίαν μεταναστεύουσι κυρίως ἐκ τῶν διαμερισμάτων τῆς Βορείου Ἑλλάδος.—Ἡ παλιννόστιαι Ἑλλήνων ὑπικῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ

ΣΥΜΦΩΝΩΣ πρὸς τὰ δημοσιωθέντα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος στοιχεῖα οἱ μηνιαῖοι μεταναστευόντες ἐξ Ἑλλάδος ἀνήλθον κατὰ τὸ πρῶτον δίμηνον τοῦ πρῶτου ἐτους εἰς 15.155, ἐναντί 11.851 τῆς ἀντιστοιχοῦ περιόδου τοῦ 1969 καὶ 5.080 τοῦ 1968:

● ΜΟΝΙΜΩΣ δὲ μεταναστευόντες θεωροῦνται οἱ Ἕλληνες ὑπικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες ὡς μόνιμον κατοικίαν τὴν Ἑλλάδα, μεταβαίνουν εἰς μίαν χώραν τοῦ ἐξωτερικοῦ, διὰ νὰ ἐγκατασταθῶν ἐκεῖ διὰ γρονθικὸν διάστημα πλεόν τοῦ ἐτους.

● ΚΑΘΩΣ προκύπτει ἀπὸ τὰ

	Μηνιαῖοι μεταναστεύσαντες ἐξ Ἑλλάδος διημέρου		Ἰανουαρίου		Φεβρουαρίου	
	1967	1968	1969	1970	1969	1970
Σύνολον	5.132	5.080	11.851	15.155		
Α') ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ :						
Γερμανία	1.246	1.373	7.235	11.336		
Γερμανία	2.747	3.000	4.121	3.371		
Ἀλλοδαπὴ χώρα	1.139	707	495	448		
Β') ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ :						
Μακεδονία	1.147	1.438	4.891	6.513		
Θράκη	201	301	848	1.337		
Ἠπειρος	122	139	747	1.078		
Ἀλλοδαπὴ προσηγνῆται	3.662	3.202	5.365	6.107		

Στις 23 Δεκεμβρίου η «Ναυτεμπορική» θα ασχοληθεί με το ζήτημα της βιομηχανίας κρέατος στην Ελλάδα. Όπως διαβάζουμε στο σχετικό δημοσίευμα, σύμφωνα με τα

στοιχεία που παρατίθενται όσον αφορά τις εισαγωγές κατεψυγμένων και κονσερβών κρέατος αλλά και αλλαντικών, είναι απαραίτητη η λήψη αναγκαίων μέτρων που θα συμβάλουν στην αύξηση και αξιοποίηση της παραγωγής κρέατος, αλλά και στη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (εργοστασίων) στην Ελλάδα. Πρόκειται για ένα θέμα που είχε αναφερθεί πολύ λεπτομερειακά στο Πενταετές Πρόγραμμα, αλλά έχει ιδιαίτερη σημασία για αυτό που θα ακολουθήσει. Έπειτα από δύο χρόνια, το 1972, όταν θα έχει αυξηθεί η ζήτηση για κρέας, ο Μιχαήλ Μπαλόπουλος, υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας επί θεμάτων Εμπορίου (31/7/1972-28/9/1973), θα είναι ο βασικός πρωταγωνιστής του σκανδάλου με τα μαύρα κρέατα. Έμποροι αγόραζαν τα κρέατα με 39 δραχμές το κιλό και τα πουλούσαν 120 δραχμές το κιλό. Λιανοπωλητές κατήγγειλαν ότι έπρεπε οπωσδήποτε να συμπεριλάβουν και χαλασμένα κρέατα σε αυτά που πουλούσαν για να μην έχουν προβλήματα με το «σύστημα» που είχε οικοδομήσει ο Μπαλόπουλος και οι συνεργάτες του.

ΕΝ ΣΥΝΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΙ, ΣΤΑΙΣ 16) ΕΙΣΡΟΑΙΣ ΣΤΕΤΙΒΑΙΣ ΜΕ ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΕΜΕΝΟΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΨΗΦΙΣΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΝ ΚΡΕΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ, ΔΗΜΟΣΙΟΥΜΕΝ ΚΑΤΑΤΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΜΠΕΡΙΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΡΕΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ, ΛΗΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΕΚΠΟΝΗΣΙΝ ΑΡΜΟΔΙΑΣ ΣΤΕΤΙΒΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.

Η ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΚΡΕΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

... (text continues with detailed economic analysis of the meat industry in Greece, including production statistics and market conditions) ...

Κατά τα άλλα, η «Ναυτεμπορική» θα συνεχίσει να στηρίζει την κυβέρνηση τοποθετώντας στα πρωτοσέλιδά της τις ειδήσεις για αύξηση των φορολογικών εσόδων, την αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής, αλλά και τις ομιλίες του Μακαρέζου, ο οποίος θεωρούσε ότι η Ελλάδα είναι έτοιμη να μπει στην ΕΟΚ, παραβλέποντας την εύθραυστη ελληνική οικονομία.

ΒΑΣΕΙ ΑΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

ΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΣΟΔΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΗΥΞΗΘΗΣΑΝ ΚΑΤΑ 10,4% ΤΟ Α' ΕΞΑΜΗΝΟΝ 1970

Μεγαλύτερα αύξησης των εσόδων εξ άμεσων φόρων. — Σημαντική μείωση του χρεωστικού υπολοίπου του λογαριασμού καταναλωτικών αγαθών, παρά την χρηματοδότηση της συγκεντρώσεως δημοπρατικών

ΤΑ ΕΚ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ έσοδα του Δημοσίου ανήλθαν εις 22,3 δισεκ. δρχ. κατά το πρώτον εξάμηνον τρέχοντος έτους έναντι 20,2 του αντίστοιχου εξάμηνου του 1969 και 17,8 δισεκ. δρχ. του 1968.

● **ΜΕΤΑΞΥ** των πρώτων εξαμήνων του 1969 και του 1970 η απόδοσις της άμεσου φορολογίας ηύξηθη κατά 12,7% και της έμμεσου κατά 9,6%, επομένως έθελτώθη έτι περαιτέρω η σύνθεσις των δημοσίων εσόδων διά της αύξησεως του ποσοστού της συμμετοχής των εσόδων εξ άμεσων φόρων.

● **ΤΟ ΠΡΟΚΥΠΤΟΝ**, πάντως, έλλειμμα, αρκετά μικρότερον των δαπανών επενδύσεως, καλύπτεται εκ του πρώτου έξωστρεφικού και έξωστρεφικών δαπανών, καθώς και εκ της μεταβιβάσεως κεφαλαίων εκ του έξωστρεφικού.

● **Ο λογαριασμός καταναλωτικών αγαθών του Δημοσίου**

προεπαναστατική επταετία διατέθηκαν 20 δισ. δραχμές για δημόσια έργα, ενώ μετά την «επανάσταση» 29 δισ. δραχμές, προσθέτει. Επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο, «εξαλείφθηκαν οι μεσάζοντες, οι εργολάβοι». Πλέον, «υπάρχει συνετή διαχείρισις του χρήματος», όπως υποστήριζε επί λέξει.

Η ΧΘΕΣΙΝΟΒΡΑΔΥΝΗ ΟΜΙΛΙΑ

Περί τῶν δημοσίων ἔργων

ΤΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ

Ὁ κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος ὁμοιογενῆς κ. Γ. Γεωργιάδης ἀρχολήθη κατὰ τὴν χθεσινὴν ἀπὸ τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως ὁμιλίαν του μετὰ τὰ δημοσία ἔργα.

Ὁ κ. Γεωργιάδης εἶπεν ὅτι κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν ἐπταετίαν διετελέθησαν διὰ δημοσίων ἔργων 20 δισεκατομμύρια δραχμαί, ἐνὸς κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν τετραετίαν 29 δισεκατομμύρια. «Ὅταν ἦλθεν ἡ ἑπανάστασις, εἶπεν ὁ κ. Γεωργιάδης, ξέραμε ὅλοι ὅτι ἡ δραχμὴ εἶχε ἀρχίσαι νὰ κλονίζεται, τὰ τετραετηρία τῶν ἰσχυρῶς καὶ καινοῦργια χαρακτηρισμῶν, τὰ δημοσία ταῖρια ἦσαν ὅπως, ὁ πληθωρισμὸς ἔφερε μεγάλο ἐλάττωμα, ὁ τιμὸριθμὸς ἀνέβαινε διηνυγιάδας, τὸ φῶσμα τοῦ πληθωρισμοῦ ἴσταν μισοστὸ μισο. Καναδοὶ, λατίν, θὰ ἔπρεπε νὰ περῶσι μιά περίοδος μεγάλης περιουλογογίας, στερήσεως, βίσιον, νὰ μὴ γίνονται ἔργα οἷσις τίποτε ἄλλο γιὰ νὰ μπορούσαμε νὰ σῶθουμε οικονομικῶς. Ἄλλο δὲν ἔγινε ἀπὸ καὶ ἀνεύθυνος βρισθῶσαν πολλὰ ὑργώρια χρήματα, τὰ ὅποια ἀρχίσαν νὰ ρέουν γιὰ νὰ γίνουν τὰ δημοσία ἔργα. Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ σῆμα εἶναι μίᾳ ἀπλῆ λέξις: Νοικοκυρεμα. Ἀπλῶς ἦλθε τὸ νοικοκυρεμα εἰς τὸ δημοσία ἔργα. Ὁ κ. Γεωργιάδης εἶπεν ἐπίσης ὅτι ὅταν ἦλθε ἡ ἑπανάστασις εὐφρανε μέλλεσι, δι' ἔργα, ποὺ εἶσαν προπληρωμένα νὰ κοστίζωσι 500 ἑκατ. δραχμῶν καὶ ἐστοχίσωσι 100 ἢ 150 ἑκατ. καὶ αὐτὸ, εἶπεν, δὲν εἶναι μίᾳ μεμονωμένῃ περιπτώσει, εἴθεσι τὰ ἔργα κοστίζωσι αὐτὸ ποὺ εἶχε προβλεφθῆ ἢ καὶ λιγώτερο καὶ πᾶσις

πολὺ λιγώτερο ἀπὸ ὅτι ἐκόστων στήν προεπαναστατικὴν περίοδον. Διότι ὑπάρχει συνετή διαχείρισις τοῦ χρήματος, διότι καταργήθησαν οἱ πολλοὶ μεσάζοντες, διότι ἐμειώθησαν τὰ ὑπερβολικὰ κέρδη ποὺ ἴσταν ἐξυφθαλίξαν ὁρισμένοι ἐργολάβοι, ὁρισμέναι ἐταιρεῖαι, ὁρισμένοι ἐκτελεστικῶν.

Γάρ, εἶπεν, τὰ χρήματα, ποὺ διατίθενται διὰ τὰ δημοσία ἔργα ἀπορροβῶνται ὅλα. Ἔτσι τὸ 1970 εἶχαν προβλεφθῆ διὰ δημοσίων ἔργων 9 δισ. δραχ., καὶ τὸν Σεπτέμβριον εἶχαν ἦδη ἀπορροβῆθαι καὶ ἐξητήθησαν καὶ ἄλλα χρήματα καὶ τὸ ὅσοις εἶσαν. Ἔργων ἔδωκε ὅλα ἐνα δισεκατομμύριο. Ἄλλο χαρακτηριστικόν εἶναι ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὅποιον γίνονται τὰ ἔργα ἢ ἀλλομῶσαι τῶν ἔργων. Ἄλλοτε ἡ προτεραιότης εἰς τὴν ἐπιλέξωσι τῶν ἔργων ἐπεριζήτω ἀπὸ τὸν κομμοτάξην καὶ τὰ ἄλογικα συμπεράσματα, ἐνὸς σήμερον ὅλα αὐτὰ οἱ παράγοντες ἔχουν φύγει ἀπὸ τὴν μέση καὶ ὑπάρχει μόνον ἀρκη λογικὴ καὶ κριτήριον, εἶναι ἐπὸν πρέπει νὰ γίνῃ ἔνα ἔργον, τότε πρέπει νὰ γίνῃ, ποῖο θὰ ἀποδοθῆσι πῶς πρῶτα, ποῖο εἶναι συμφέρον νὰ γίνῃ ἀμέσως γιὰ τὸ σύνολον. Ἄλλο χαρακτηριστικόν εἶναι ὁ ἀρθολογισμὸς εἰς τὸν προγραμματισμὸν τῶν ἔργων. Ἄλλοτε ὁ προγραμματισμὸς τοῦ ἔργου εἶναι ἴσταν μίᾳ συρραφῇ τυχαιῶν συμπτωματικῶν ἔργων τῶρα γίνεται ἀντιπροφῶσις. Μελετῶνται οἱ ἀνάγκες τῆς χώρας, γίνεται προγραμματισμὸς, γίνεται συνδυασμὸς τῶν ἔργων, ἐξομῶσι βολήθη γιὰ πρῶτη φῶρα πρᾶγματι πᾶν ἔργον, ἀρθολογιστικὸς προγραμματισμὸς στήν ἐπιλέξωσι τῶν δημοσίων ἔργων.

Στο ίδιο φύλλο υπάρχει άλλη μια πολύ σημαντική είδηση. Όπως μετέδιδε το πρακτορείο Associated Press, «ο πληθωρισμός ηυξήθη κατά το παρελθόν έτος εις 64 χώρας». Το αποτέλεσμα ήταν το κόστος ζωής να αυξηθεί κατά 5%. Η Ελλάδα δεν περιλαμβάνεται, προς το παρόν, σε αυτήν τη λίστα των χωρών. Ωστόσο, η κατάσταση είναι ενδεικτική αυτού που θα ακολουθήσει, λίγο αργότερα.

Διογκοῦται παγκοσμίως ὁ πληθωρισμὸς

GENEVH, 12 Φεβρουαρίου. Ἀσσοσιεῖτεντ Πρέσι.—Ὁ πληθωρισμὸς ηυξήθη κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος εις 64 χώρας, εις τὰς περισσοτέρας δέ ἐξ αὐτῶν τὸ κόστος ζωῆς ἀνήλθε κατὰ ποσοστὸν πλέον τοῦ πέντε τοῖς ἑκατόν, συμφῶνως πρὸς μελέτην τῆς Διεθνοῦς Ὁργανώσεως Ἐργασίας, ἡ ὅποια διεξήχθη εις 100 κράτη. Δι' ἔβδομον κατὰ σειράν ἔτος, ἡ Βραζιλία, ἡ Χιλή, ἡ Νότιος Κορέα, τὸ Νότιον Βιετνάμ καὶ ἡ Οὐρουγουάη εὐρίσκονται ἐπικεφαλῆς τῆς τάσεως, μετ' αὐτῶν τιμῶν πέραν τοῦ 10 τοῖς ἑκατόν. Ἐν τούτοις αἱ πραγματικαὶ ἀπολαβαὶ ηυξήθησαν εις 24 τουλάχιστον χώρας, μετ' αὐτῶν ἄνω τοῦ 10%. Εἰς τὸν Καναδᾶ, τὴν Ἰαπωνίαν, Ἱρλανδίαν, Ἰσπανίαν, Ἑλλάδα, Φινλανδίαν, Αὐστρίαν καὶ Δυτικὴν Γερμανίαν, αἱ πραγματικαὶ ἀπολαβαὶ ηυξήθησαν κατὰ 5 καὶ πλέον τοῖς ἑκατόν.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠ. ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

Ούτε ανατίμησις, ούτε υποτίμησις τῆς δραχμῆς

ΔΙΑΨΕΥΣΙΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΕΙΔΗΣΕΩΣ

Ἐκ τοῦ ὑπουργείου Συντονισμοῦ ἐξεδόθη ἡ ἀκόλουθος ἀνακοίνωσις: «Ὁ ραδιοφωνικός σταθμός Μονάχου μετέδωσε κακόβουλον καὶ φανταστικὴν εἰδησιν περὶ συστάσεων ὑποτιμῆσεως τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος. Ἡ χαλκαθελα αὕτη εἰδησις ἐξετοξεύθη διὰ τὴν μείωσιν τῆς ἀγορᾶς ἐντυπώσεις τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν καὶ ἐπιχειρήσεων, ἐκ τῶν εὐνοικῶν ἐξελίξεων τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡ εἰδησις ἐπικαταλείνεται μονοτόμως κατὰ καιροῦς, ἀλλὰ συνεχῶς διαψεύδεται καὶ θὰ διαψεύδεται ἀπὸ τὴν πραγματικότητά.»

»Οὔτε ἀνατίμησις, οὔτε ὑποτίμησις τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος ἀντιμετωπίζεται. Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μακρὰν περιόδον ἀμαλότητος. Ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς εἰς τὰς βῆνας χρημαγορᾶς εἶναι ἰσχυρὰ μὲν, μὴ δίκαια.

στη. Ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς τῶν εἰσαγωγῶν εἶναι ὑγιὲς ἀποτέλεσμα τῆς ἡξυμένης οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἐν τῇ χώρῃ, ἡ δὲ σχετικὴ συνολογματοειδὴς δαπάνη ἀντιμετωπίζεται ἐπιτυχῶς ἀνεμείωσας τοῦ ἀποθέματος, διὰ τῆς ἀθρόας εἰσαγωγῆς κεφαλαίων καὶ πιστώσεων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, προσελκυσμένων ἐνταῦθα ἐκ τῆς εὐνοικῆς προοπτικῆς τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς νομισματικῆς σταθερότητος.

»Ἡ δημοσιογραφικὴ πληροφορία ὅτι τὸ νομισματικὸν συνεζητήθη εἰς Οὐάσιγκτον ὑπὸ τοῦ Διεθνούς Νομισματικοῦ Ταμείου εἶναι ψευδὴς καὶ χαλκευμένη. Τοιαῦτα θέματα δὲν συζητοῦνται μονομερῶς οὐδὲ ἐπέρχονται ὡς κεραυνὸς ἐν αἰθρία. Ἡ δραχμὴ εἶναι καὶ θὰ παραμείνῃ ὑγιὲς καὶ ἰσχυρὰ.»

Ἡ κυβέρνησις ἀρχίζει νὰ ἐντοπίζει τὸ πρόβλημα τῆς ἀνατίμησις τῶν προϊόντων, ἀλλὰ θεωρεῖ ὅτι εἶναι κάτι φυσιολογικὸ γιὰ τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν. Ἡ «Ναυτεμπορικὴ», στίς 4 Μαρτίου, θὰ ἀναδημοσιεύσῃ τὴν σχετικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ὑπουργείου Συντονισμοῦ μετὰ στόχον νὰ καθησυχάσῃ τὴν ἀγορὰν καὶ τοὺς καταναλωτὰς.

Ὡς τονίζεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Συντονισμοῦ

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ ΑΙ ΑΝΑΤΙΜΗΣΕΙΣ ΩΡΙΣΜΕΝΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Αἱ κυριώτεραι ἀναπροσαρμογαὶ εἰς τὰ ἐνοίκια, τὰ κρέατα, τοὺς νωποὺς ἰχθεῖς, τὰ ὀπωρολαχανικά, τὴν ψυχαγωγίαν.—Αἱ μειώσεις τιμῶν

ΣΧΕΤΙΚΩΣ μετὰ τὴν σημειωμένην ἐξελικτικὴν πορείαν τῶν τιμῶν εἰς τὴν χώραν μας, ἰδίως δι' ὀρισμένα βασικὰ εἶδη, διευκρινίζονται ἐκ τοῦ ὑπουργείου Συντονισμοῦ τὰ ἀκόλουθα:

- ΚΑΤΑ τὴν τελευταίαν διετίαν εἰς ὀρισμένα εἶδη καὶ ὑπηρεσίας (ἐνοίκια, ψυχαγωγίαν, ὀρισμένα τρόφιμα κλπ.), ἔχει σημειωθῆ σχετικὴ ἀύξηση τιμῶν, ἡ ὁποία εἶναι, ἐν τούτοις, ἑλαχίστη, συγκριτικῶς πρὸς τὴν παρατηρούμενην ἐντόμως ἀνοδικὴν τάσιν τιμῶν, εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου, οὐδόλως δὲ τούτο πρέπει νὰ δημιουργῇ σκεπτικισμῶν, δοθέντων ὅτι αἱ ἐν λόγω ἀυξήσεις δια-
- γασίας, τιμῶν σιδήρου μπετόν κ. λ.π. ὀλικῶν, πολλὰ τῶν ὁποίων εἰσάγονται μετὰ ὀψηλότερας σημερινῆς τιμᾶς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ). Σημειώδεται ἀυξήσεις μόνον ἐπιπέδων 1970 ἐναντι 1969. Ἐνοίκια: Αὐξήσις: 1%.
- Ἀμοιβὴ Ἔργασίας: Αὐξήσις γεν. μέσων μηνιαίων ἀποδοχῶν 7,5%.
- Αὐξήσις τιμῶν εἰσαγομένων τι-

ρος μπετόν 25,9% — Χρώματα πλαστικά 7,5% — Χρώματα συνθετικά 3,8% — Σελία πριστή 6,8%.

Κρέατα

● Εἰς τὸν τομέα τῶν εἰδῶν διατροφῆς καὶ ἐιδικότερον ὡς πρὸς τὰ κρέατα, δεῖν νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν πούλικων ἐμφανίζουσι μειωτικὴν τάσιν, παρατηρεῖται δὲ σημαντικὴ στρόφῃ τῆς καταναλώσεως πρὸς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν κρέατος, ἐνὸς δὲ τὸ κοίρειον κρέας ἔχει σημειωθῆ ἑλαχίστην ἀνατίμησιν, ἀλλὰ καὶ ἀνυ-

Ενδιαφέρον ἔχει ἡ ἀνακοίνωσις τῆς «Ναυτεμπορικῆς», ἡ ὁποία στίς 8 Μαρτίου 1971 εἰσῆλθε στὸν 48^ο χρόνο ἐκδόσεώς της. Ἡ διεύθυνσις τῆς εφημερίδας λοιπὸν τονίζει ὅτι μοναδικὴ ἀρχὴ τῆς εφημερίδας εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἐπενδυτικῆς πρωτοβουλίας, διευκρινίζοντας «μακρὰν οἰασδήποτε πολιτικῆς σκοπιμότητος». Οφείλομε ὅμως νὰ τονίσουμε ὅτι μέχρι καὶ αὕτη τὴν στιγμὴν ἡ εφημερίδα υποστήριζε τὶς κυβερνητικὰς προσπάθειαι, χωρὶς νὰ ορθώνει ἰσχυρὸ ἀντίλογο ἀπέναντι στα πληθωριστικὰ φαινόμενα ἢ στη διατάραξιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου που παρατηροῦνταν.

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΕΠΙ ΤΗ ΕΙΣΟΔΩ ΕΙΣ ΤΟ 48^{ΟΝ} ΕΤΟΣ

ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΑΡΧΗ : Η ΕΥΠΗΡΕΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΜΑΚΡΑΝ ΟΙΑΣΔΗΠΟΤΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΟΣ

ΙΔΟΥ ΜΙΑ ακόμη περίπτωση όπου τὰ παρεργόμενα ἐπὶ δὲν προσθέτουν βέρος, οὐδέ καθιστῶσι τὰς κινήσεις δυσκολυτέρας, οὐδέ τὴν ἀκτινοβολίαν θραυκτέραν. Ἰδού ἡ περίπτωση —καὶ δὲν εἶναι μοναδικὴ εἰς τὴν φυσιολογίαν— ὅπου τὰ ἐπὶ προσοδίδων δύναμιν, αὐξάνουσι τὸ κύρος, μῆκύνουσι τὴν ἀκτινοβολίαν, καθιστῶσι μεγαλύτεραν καὶ ἐδραιότεραν τὴν πίστιν. Ἡ περίπτωση εἶναι τῆς «Ναυτεμπορικῆς» ἡ ὁποία αὐρίων, 8ην Μαρτίου, εἰσέρχεται εἰς τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος συνεχούς, ἀνελλιπούς, συνετούς καὶ γονίμου ἐκδόσεως τῆς, πλὴν τῶν ἐτῶν τῆς κατοχῆς τὰ ὅποια, ἄλλωστε, δὲν ἀριθμοῦνται εἰς τὸν βίον τῆς. Ἄς μὴ νομισθῇ ὅτι ἡ «Ναυτεμπορικὴ» περιαιτῶλε. Τοῦτο, ἄλλωστε, γνωρίζουσι οἱ ἀναγνώσται τῆς, ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτῶν ὅλοι οἱ φο-

ρεῖς τῆς οἰκονομίας, ὅλοι οἱ παράγοντες τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, ὅλοι οἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσαντες τὴν Χώραν καὶ ἐπομειθῆντες τὰς πολιτικὰς εὐθύναις τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ἡ «Ναυτεμπορικὴ», μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς συμπληρώσεως τοῦ 47ου ἔτους τῆς ζωῆς τῆς, διακηρύσσει τὴν ἀπόλυτον προσηλωσὴν τῆς εἰς τὴν ὑπερλίαν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, μακράν οἰασδήποτε καὶ ὁποιοῦσδήποτε πολιτικῆς, κομματικῆς ἢ οἰασδήποτε ἄλλης σκοπιμότητος, ὑπέκουσα εἰς μίαν καὶ μόνην ἀρχήν: Τὴν εὐπηρέτησιν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, ἐκφορῶμενης διὰ τῶν φορέων αὐτῆς, τῶν σκαπανέων τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

1924-1971

Ἡ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΤΗΣ «ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗΣ»

Ἡ ἴδια εφημερίδα λίγες ἡμέρες ἀργότερα, στις 12 Ἀπριλίου 1971 θα μιλήσει για «μεγάλας διαρθρωτικές μεταβολές εἰς τὴν σύνθεσιν των εξαγωγῶν», ἀναδημοσιεύοντας τὴν ομιλία τοῦ Μακαρέζου στο Ἑλληνικὸ Κέντρο Παραγωγικότητος. Στο συγκεκριμένο θέμα, που θα φιλοξενηθεῖ σε κεντρικὸ σημεῖο τῆς πρώτης σελίδας, ἡ εφημερίδα θα κάνει λόγο για σημαντικὴ αὐξηση τοῦ εξαγωγικοῦ συναλλάγματος, ἀλλὰ καὶ για τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς κυβέρνησης στο ἰδιωτικὸ κεφάλαιο. Ὡστόσο, θα ἀποσιωπήσει τὸν ρυθμὸ αὐξησης των εἰσαγωγῶν που κάλπαζε, ὅπως προειδοποιούσε ὁ Ρουκουνάκης μέσω τοῦ «Βήματος».

Ὡς ἐδήλωσεν ὁ ὑπουργὸς Συντονισμοῦ κ. Ν. Μακαρέζος

**ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΑΓΩΓΙΚΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΘΑ ΚΑΘΟΡΙΣΘΟΥΝ
ΕΝ ΠΟΛΛΟΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ**

Ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΠΙΣΤΕΥΕΙ ΠΡΩΤΙΣΤΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΝ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΕΝΙΣΧΥΕΙ ΠΑΝΤΟΙΟΥΤΡΩΠΩΣ

/ Αἱ ΧΩΣΙΝΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΕΔΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ ΤΩΝ Ε. Β. Ε.

Αἱ ΕΝΘΑΡΡΥΝΤΙΚΑΙ ἐξελίξεις εἰς τοὺς τομείς τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν εξαγωγῶν εἶναι ἀποτελέσματα τῆς ρεαλιστικῆς ἀναπτυξιακῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως. Ἡ κυβερνήσις τίθει εὐνοίας, πρωτίστως, εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, τὴν ὁποία ἐνισχύει παντοιούτρως. Ἐντός τοῦ πλαισίου τοῦ πενταετοῦ προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως 1968—1972, ἔλαβε καὶ λαμβάνει συνεχῶς μέτρα, ἀποσκοπούμενα εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πρωτοβουλιῶν τῶν ἐπιχειρηματικῶν φορέων τῆς οἰκονομίας.

ΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ὑπεγράμματις εἰς τὴν ἐπιπέδον ὁ ὑπουργὸς Συντονισμοῦ κ. Ν. Μακαρέζος κηρύσσει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κέντρο Παραγωγικότητος τὴν ἐπισημὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς διασκεψῆς τῶν

κοινωνικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας μας. Αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἐπὶ ἐπιτεύξεις εἰς τὸν ἐξαγωγικὸν τομῆα εἶναι ἀπογοητευτικαί, τῶσιν ἀπὸ ἀ-

ΣΥΝΕΚΕΙΑ εἰς τὴν 8ην ΣΕΑ.

Ο ΤΙΘΩΡΙΩΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΤ κ. Ν. ΜΑΚΑΡΕΖΟΣ ΟΜΙΛΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΣΚΕΨΗΝ

Τὴν ἴδια «γραμμὴ» θα ἀκολουθήσει ἡ εφημερίδα καὶ στὴν ἐπέτειο τῆς 21ης Ἀπριλίου, ὅταν θα ἀναδημοσιεύσει τὰ μηνύματα τόσο τοῦ ἀντιβασιλέα Ζωιτάκη ὅσο καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Παπαδόπουλου, οἱ ὁποῖοι ὑποστήριζαν πως τέθηκαν οἱ βάσεις τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης καὶ πως ἡ κυβέρνησις στηρίζεται καὶ ἐνθαρρύνει τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν. Ὁ Παπαδόπουλος, μάλιστα, ἀναφέρει πως πρέπει να ἐπιταχυνθεῖ ἡ ἐκβιομηχάνισις για να καλύψει τις εσωτερικὲς ἀνάγκες ἀλλὰ καὶ να ἀνεβάσει τις εξαγωγές ἑλληνικῶν προϊόντων. Δεδομένης τῆς κατάστασης που ξεκίνησε να διαμορφώνεται, τόσο με τις ἀνατιμήσεις ἀγαθῶν ὅσο καὶ με τὴν αὐξηση των εἰσαγωγῶν, οἱ συγκεκριμένες δηλώσεις χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴ συνηθισμένη καὶ ἀσαφῆ οἰκονομικὴ ορολογία που χρησιμοποιοῦσε ἡ χούντα για να περιγράψει μια κατάσταση με πολλὰ δομικά προβλήματα.

Έπί τῇ 4ῃ ἐπετειῶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967

ΕΤΕΡΗΣΑΝ ΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ, ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΟΣ, ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΜΑΣ ΔΙ' ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ

ΑΣΦΑΛΟΣ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΤΙΝΑ ΑΝΑΜΕΝΟΥΝ ΤΗΝ ΛΥΣΙΝ ΤΩΝ ΑΛΛΑ ΟΥΔΕΙΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΑΓΝΩΚΗΣ ΤΗΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΘΕΙΣΑΝ ΒΕΒΑΙΩΣΙΝ

ΤΟ ΔΙΛΕΜΜΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΒΑΣΙΜΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ κ. Γ. ΖΟΥΓΛΗ

Ο ΑΝΤΙΒΑΣΙΜΕΣ στρατηγός κ. Γ. Ζούγλης ἀπετόνισε χθές πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὸ κατωτέρω

καταγὰ τῆς διεθνούς ἀναρχίας καὶ τὴν ἕσιν ἐν αὐτῇ τῆς θέσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τῆς σταθερότητος καὶ τῆς προόδου. Ἀποφασίς ἐπιφέρει ἀκόμη ὁμοθυμῶν καὶ προβλήματα ἀτὰρ ἀνομήτων τῶν λαῶν πᾶσι, ἀλλὰ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀνοήσῃ τὴν συνελθεῖσαν μέχρι τοῦδε ἀσφαρῶν βελτίων ἐκ πλείστου τοῦς τοῦ δημοσίου βίου, τὸ μέγιστον ἀναπτυκτικὸν ἔργον ἀτὰρ ἀνομήτων τοσοῦτον εἰς ἀνάγκην τῆν

ΣΥΜΒΕΣΙΑ εἰς τὴν Σ.Ε.Α.

ΑΝΗΣΥΧΕΙ ΤΟ Ε.Β.Ε. ΠΑΤΡΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΟΥΣΤΕΡΗΣΙΝ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Ζητεῖ τὴν παρέμβασιν τοῦ ὑπουργοῦ Συντονισμοῦ διὰ τὴν ὑπερηθέσιν τῶν ὑφισταμένων ἐμποδίων

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος ἀπετόνισε χθές πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, τὸ κατωτέρω μῆνυμα ἐπὶ τῇ ἐπετειῶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου:

«Ἑλληνικὲ Λαέ, Ἡ ἐπέτειος τῆς Ἐθνικῆς Ἐκνασάσεως, τὴν ὅποιον ἐορτάζομεν μαζί με τὴν Ἐκνασάσεω τῆς Ἐθνεγείσεως, σφραγίζει μίαν τετραετίαν ἀολομήτου ἐπαναστατικῆς νομιμότητος καὶ ρωσικῶν ἱεραρῶν παραγοποιήσεων. Ὁ χρόνος ποὺ διέρωσαν ἀδιάρητος ἀπὸ τῆς 21ης Ἀπριλίου τοῦ 1967 ἀποτελεῖ τὴν πλέον ἀντικειμενικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐθνικῆς ἀνακαταστάσεως τῆς Ἐπανάστασεως. Καὶ τὰ κοτὰ τὴν διάρκειάν του ἐπιταχθέντα θεμελιώσαν μίαν ἐξελθίαντον ἀνομήτων τῆς Πατρίδος. Ἀνάγκη λεπτομεροῦς ἀπολογισμοῦ δὲν νομίζω νὰ ὑφίσταται.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ κ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Δύναται βεβαίως εἶ ἄρῶν νὰ τὴν καμὴ προσφεύγῃ εἰς τὴν προσωπικὴν ἐμπειρίαν του καὶ εἰς τὴν ἐμπειρίαν τοῦ ἁμῶν περιόδου

Στις 25 Οκτωβρίου η «Ναυτεμπορική» θα δημοσιεύσει την έκθεση του ΟΟΣΑ για την περιφερειακή ανάπτυξη της Ελλάδας. Το μήνυμα της οικονομικής έκθεσης είναι πως έχουν μεγαλώσει οι διαφορές μεταξύ των μεγάλων αστικών κέντρων και της επαρχίας και πως παρά την αγροτική παραγωγή η ελληνική περιφέρεια θεωρείται υπανάπτυκτη. Ωστόσο, όπως βλέπουμε, η εφημερίδα επιλέγει έναν γενικόλογο και ασαφή τίτλο, «Βασικόν για την ελληνικήν οικονομίαν το θέμα της περιφερειακῆς ἀναπτύξεως», ἐνὼ τοποθετεῖ τὴν εἶδηση με τὸ μεγαλύτερο ενδιαφέρον στον υπότιτλο: «Αι μεγάλοι διαφοραὶ μεταξύ πρωτεύουσῆς καὶ επαρχίας διηρῦνθησαν ἀκόμη περισσότερο». Η διεύθυνση τῆς εφημερίδας προφανῶς καὶ ἐπέλεξε σκόπιμα νὰ παρουσιάσει τὸ ἐν λόγω θέμα, γιὰ νὰ μην ἐρεθίσει τὴν κυβέρνηση, ἡ ὁποία ἐξαρχῆς ὑπερτόνιζε τὰ σχέδια τῆς γιὰ τὴν ἀνάδειξη καὶ ἀνάπτυξη τῆς ἐλληνικῆς περιφέρειας καὶ τῆς ἀγροτιάς.

Ἐπὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Ο.Ο.Σ.Α.

ΒΑΣΙΚΟΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΙΗΡῸΝΗΣΑΝ ΑΚΟΜΗ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΝ. — ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΟΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ. — Η «ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ» ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. διὰ τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο ἤδη λόγος (βλ. «Ν» τῆς 17ης καὶ 22ας τρέχοντος), ἀποδίδεται διὰ πρώτην φοράν ἰδιαιτέρως σημασία εἰς τὸ θέμα τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως.

● **ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ** τοῦτο ἀποκατὰ ἀκόμη μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον καὶ ἀξίαν, σήμερον, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν πρώτων προσωρινῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀπογραφῆς τῆς 14ης Μαρτίου 1971, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν μετὰ τὴν συντάξιν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ο.Ο.Σ.Α.

βολῶν τῆς οἰκονομικῆς διαρθρώσεως τῶν. Ἡ παραγωγικότης πάντας εἰς τὴν γεωργίαν εἶναι γενικῶς χαμηλὴ καὶ αἱ προσπάθειαι διὰ τὴν ἐκμηχάνισίν τῆς καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν συγχρόνων μεθόδων καλλιέργειας προσκρούουσιν κυρίως εἰς τὸν μικρὸν καὶ πολυχαμηλὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀγροτικῶν πληθυσμοῦ. Τὸ ἐργατικὸν ἀπόθεμα ποῦ δὲν ἀπασχολεῖται ἢ ὑποαπασχολεῖται εἶναι ἰδιαίτερος σηματικῶν εἰς τὰς περισσότερας καλυπτερομῆκας περιοχάς, παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ μεταναστευτικὴ ἀπερρόφηση ἀξιολογῶν τμήμα του κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων ἐτῶν.

● **ΑΦΟΥ** ἀσχολεῖται ἐν συσκεΐα τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς ἐκθέσεως μετὰ τὰ μέτρα ποῦ προβλέπονται

Ἦδη ἀπὸ τις πρώτες ἡμέρες στὴν ἐξουσία, ἀλλὰ καὶ στὸ Πενταετές, οἱ συνταγματάρχες ἐξέφρασαν τὴν προθυμία τους νὰ διευκολύνουν με φορολογικὰ μέτρα τους Ἴλληνες εφοπλιστές, προκειμένου νὰ ἐπαναπατριστεῖ τὸ σύνολο των σκαφῶν. Φτάσαμε ὁμως στὸ 1972, καὶ ὅπως μας πληροφορεῖ ἡ «Ναυτεμπορική», ὁ Παπαδόπουλος συνεχίζει νὰ καλεῖ τους Ἴλληνες εφοπλιστές. «Ἡ πατρίς δὲν χρειάζεται χρήματα ἀπὸ σας, ἀλλὰ ἰστούς διὰ νὰ κυματίζει ἡ κυανόλευκος. Διότι,

εσείς, οι Έλληνες εφοπλισταί είστε οι ζωντανοί φορείς του πνεύματος της Ελλάδος ανά την υδρόγειον», είναι το μήνυμα του Παπαδόπουλου.

ΟΜΙΛΩΝ ΕΙΣ ΠΑΡΕΤΕΘΕΝ, ΕΠ' ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΜΕΓΑΡΟΥ ΤΗΣ Ε.Ε.Ε., ΓΕΥΜΑ

Ο κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΕΦΟΠΛΙΣΤΑΣ
ΟΠΩΣ ΕΠΙΧΑΠΑΤΡΙΣΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟΝ ΤΩΝ ΣΚΑΦΩΝ ΤΩΝ

ΘΑ ΠΑΡΑΣΧΕΘΗ ΠΑΣΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΔΙΑ ΝΑ ΤΕΘΗ ΥΠΟ ΤΗΝ ΚΥΑΝΟΛΕΥΚΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟΝ 54% ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΚΤΗΤΟΥ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΟΣ.

«Ἡ Πατρίς δὲν χρειάζεται χρήματα ἀπὸ σὲς, ἀλλὰ ἰστούς διὰ νὰ κυματίζῃ ἡ κυανόλευκος. Διότι, εἰσεῖς, οἱ Ἕλληνες εφοπλισταί, εἰστε οἱ ζωντανοὶ φορεῖς τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλλάδος ἀνά τὴν υδρόγειον».

Αὐτὴ ἦτο ἡ ἔκκλησις δι' ἑνα σφοδρατικώτερον ἀπόβηκ καὶ γενικώτερον ἐπιτακτικώτερον τῆς ἑλληνοκτῆτου ναυτιλίας, τὴν ἁποῖαν ἀπεθῆκεν ὁ Πρωθυπουργός, κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος, πρὸς τὸν Ἕλληνα εφοπλιστὴν κατὰ τὸ παρετεθὲν χθὲς γέφυρα ἀπὸ τοῦ

Γ. Ἀνδρεάδη ἐπ' εὐκαιρία τῶν ἐγκαίνιων τῶν γραφείων τῆς Ἑνώσεως εἰς τὸ νεώδηρον ἰδιόκτητον κτίριον αὐτῆς.

ΘΑ ΠΑΡΑΣΧΕΘΗ ΠΑΣΑ ΒΟΗΘΕΙΑ

θεμελιῶν τὴν ἔκκλησιν τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἐκ τοῦ συνόλου τῆς μεγάλης ἑλληνοκτῆτου χωρητικότητος μόνον τὸ ἄθροισμα φέρει τὴν κυανόλευκον. Ἡ Πατρίς εἶναι βασιθεμελιῆ, σκεχθεῖσα νὰ προσφάσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ναυτιλίαν ἅσαν δοθήσαν καὶ ἀσφῆν ἐπὶ οἰσοδότητε προσβλήματος, ἀραεὶ ὁ ἑπιτακτικώτερος ὁ ἀποῖος ἔρχοι νὰ ἀσκηθῆσθῃ διὰ τῆς καλῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν εἰς χεῖρας Ἑλλήνων ἐφοπλιστῶν ἐπιμορφωμένων σοφῶν. Ἐπιστῆσαν δὲ ὁ κ. Πρωθυ-

Στις 20 Ιανουαρίου 1972 ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» θα ασχοληθεί με τον ανασχηματισμό στον οποίο προχώρησε ο Παπαδόπουλος. Μία από τις αλλαγές ήταν η κατάργηση του υπουργείου Συντονισμού, ο «παροπλισμός» του Μακαρέζου και η δημιουργία του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Ο οικονομικός συντάκτης Κωνσταντίνος Κόλμερ, λοιπόν, δεν μένει μόνο στην είδηση της κατάργησης του υπουργείου Συντονισμού, αλλά καταθέτει και ορισμένες σκέψεις επ’ αυτού. Όπως αναφέρει, αν και είναι αρκετά νωρίς για να κριθεί η απόφαση που έδωσε τέλος στο υπουργείο του οποίου επικεφαλής ήταν ο Μακαρέζος, είναι σημαντικό να επιλεγούν τα κατάλληλα πρόσωπα που θα στελεχώσουν το νέο υπουργείο. Επίσης, το νέο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, το οποίο θα αποτελείται πλέον κατά κόρον από πολιτικά και όχι στρατιωτικά πρόσωπα, θα πρέπει να αντιδρά το ίδιο ευέλικτα και αποτελεσματικά με την ηγεσία του προηγούμενου υπουργείου. Ο Κόλμερ, ακόμη, τονίζει το πόσο σημαντικό είναι να ανασυσταθεί το υπουργείο Ναυτιλίας, καθώς η ίδια η κυβέρνηση έχει αναδείξει τον νευραλγικό χαρακτήρα της ελληνικής ναυτιλίας για την ελληνική οικονομία.

ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ

■ Ὁ ρόλος τοῦ τέως ὑπουργείου Συντονισμοῦ καὶ τὸ νέο ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. ■ Ἡ ἀνάγκη ἀνασυστάσεως τοῦ ὑπουργείου Ναυτιλίας. ■ Κοσμογονία στὸ ἐξαγωγικόν. ■ Κτηνοτροφία καὶ ὑποκατάστασις εἰσαγωγῶν. ■ Τί σημαίνει καὶ πῶς ἐξασφαλίζεται ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις. ■ Τὰ τελευταῖα νέα γιὰ τὰ διυλιστήρια, τὰ ναυπηγεῖα καὶ τὴν αὐτοκίνητοβιομηχανία. ■ Καὶ μιὰ ἀτυχὴς ἐγκύκλιος τοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν.

Τοῦ συνεργάτου μας κ. Κ. ΚΟΛΜΕΡ

ΤΟ ΜΕΙΖΟΝ οικονομικὸ γεγονός τῆς ἐβδομάδος ὑπῆρξε «πολιτικόν». Ὁ ἀνασχηματισμὸς τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ἐπιβόουσα μεταβολὴ στὸ ὑπογεγραμμένον οικονομικὸ ἀμφιδέητος. Πέραν τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ αὐτὲς μεταβολαὶ προσώπων, στὴν δευτέρη σειρά τῶν προσώπων τῆς Κυβερνήσεως ἂν δὲν δημιουργοῦν μεταβολὴ πολιτικῆς, ἐν τούτοις, καθιστοῦν τὴν ἐφεσθητικὴν, μέχρις ὅτου οἱ νέοι ὑπουργοὶ ἀντιληφθῶν τὸ κατ' ἑἰς προβλήματα καὶ ἐγκαταλείβου τῆς βουλοῦς κυβερνητικῆς καταστάσεως, ἵστανται ἐν θέμα πού ἀφορᾷ εἰδικῶς τὸ ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τὸ ὁποῖο διετέλεθ' ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ. Ἐπι, στὸ προηγούμενον τὸ σημερινὸ καθεστὸς, τὸ ὁποῖο ἔβ' ἀνασυστή τῆς οικονομικῆς ἐξελίξεως, κατὰ τὸ ἡμέρη 10-17/1/72, κρίνομεν σκόπη, λαμβάνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴς μεταβολὰς στὸ ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Οἰκονομίας νὰ ἀναφερθῶμε καὶ πάλι στὴν σημασία τοῦ ὑπουργείου αὐτοῦ καὶ στὸν ρόλο πού διαδραματίζει τὸ ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ, ἀπ' ὅπου τὸ 1951 ἐπὶ κυβερνήσεως Πλαστήρα, τὸ πρῶτον συνιστήθη, μέχρι καὶ τῆς καταργήσεως τὸν πορὲθόντων Ἀύγουστο.

Στις 15 Μαρτίου 1972, ο Κόλμερ θα σχολιάσει συνέντευξη του αντιπροέδρου (πλέον) Μακαρέζου για τη δημοσιονομική πολιτική που ακολουθήθηκε από το 1967 έως το 1971. Ο δημοσιογράφος αφενός χρησιμοποιεί τέσσερις φορές τη φράση «γενικώς ορθή» για να χαρακτηρίσει την απόφαση του υπουργείου Συντονισμού για

τη μη υποτίμηση της δραχμής, αλλά προειδοποιεί για τον «ζοφερό διεθνή ορίζοντα» και κάνει λόγο για «απροετοίμαστη οικονομία», η οποία μπορεί ανά πάσα στιγμή να καταρρεύσει. Από την έμμεση αλλά ξεκάθαρη κριτική του δημοσιογράφου δεν απουσιάζει το θέμα της κεφαλαιαγοράς. Συμφωνεί με τον Μακαρέζο πως τα κίνητρα που δόθηκαν στις επιχειρήσεις δεν ήταν αρκετά για την τόνωση της κεφαλαιαγοράς και του χρηματιστηρίου, αλλά όσον αφορά το ποιος φταίει για την κατάσταση ο συντάκτης «δείχνει» προς την κατεύθυνση της κυβέρνησης: «Κεφαλαιαγορά ακούμε και κεφαλαιαγορά δεν βλέπουμε. Το ποιος φταίει γι' αυτό βέβαια είναι μια άλλη ιστορία. Πάντως κεφαλαιαγορά να ξέρουμε ότι δεν πρόκειται να γίνη όσο οι πιστώσεις προς την ιδιωτική οικονομία αυξάνονται κατά 22% ετησίως και εφ' όσον οι τόκοι καταθέσεων είναι αφορολόγητοι».

ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ κ. ΜΑΚΑΡΕΖΟΥ

■ Η ευφορία του ισοζυγίου και το διεθνές νομισματικό πρόβλημα ■ Η απογοητευτική κατάσταση της κεφαλαιαγοράς ■ Ίδεες για το «μετρό» ■ Έν δράσει πάντοτε ο Νόμος του Πάρκινσον ■ Αν είχαμε συνδεθί με την ΕΚΑΧ ■ Και όλγια γιά τόν Φ.Κ.Ε.

Τού συνεργάτου μας κ. Κ. ΚΟΛΜΕΡ

Η ΑΦΥΠΝΙΣΗ, επί τήλους όλων τών ενδιαφερομένων και θιγομένων από τά σχεδιαζόμενα γύρω από τόν χάλυβα, χάρι και πάλι στό ρόλο του Τύπου, σάν μέσου ενημερώσεως του Κοινού και τών παραγωγικών τάσεων άλλα και τής Κυβερνήσεως (!), έδωσε στό θέμα αυτό και πάλι τήν προτεραιότητα στις ζυμώσεις τής περασμένης εβδομάδος, καθ' όλη τήν διάρκεια τής οποίας, ή διαμάχη μεταξύ όφ' ενός τών διατεχών, τών διοημένων και του ύπουργείου Οικονομικών, άφ' έτέρου γύρω από τά πρόσφατα φορολογικά μέτρα έπηρε και έδωσε κατά τό κοινώς λεγόμενο μέ θεατή, ύποκειμενο άλλα και κριτή τό μεγάλο καταναλωτικό κοινό τής χώρας. Παράλληλα, ή αναγγελθείσα σύμβαση μέ τόν εφοπλιστικό όικο Λιδανού γιά τήν διερεύνηση φυσικών αερίων, τό όριστικό ναύαγιο τής ίδρύσεως τών ναυπηγείων στην Καλαμάτα, που έπεδίωκε νά ιδρύση ό όικος Καρρά δημοσία δαπάνη, τά έγκαίρια του εξαγωγικού νομισματοκοστίου και ό ισολογισμός τής Τραπεζής τής Ελλάδος, τό ταξίδι τού ύφυπουργού παρά τόν Πρωθυπουργό κ. Έιμ. Φεβανά στην Ρουμανία και ή τροποποίηση του καθωστάτος τών ποινικών ρητρών σέ περίπτωση παραδόμενων χρηματοδοτικών κανόνων, ό όποιοι, έντούτοις, φαίνεται, ότι, έφέτος, θα έπιτρέψουν περαιτέρω σημαντική άνοδο τών πιστώσεων, απέτέλεσαν τά κυριότερα οικονομικά γεγονότα τής εβδομάδος που πέρασε.

ΜΕΤΑΣΥ όμως τών περισσότερο ένδιαφερόντων οικονομικών επεισοδίων ύπέρ ή συνέντευξη τού αντιπρόεδρου τής Κυβερνήσεως κ. Νικ. Μακαρέζου, περί γνωστών και άγνωστων οικονομικών στοιχείων, ή οποία είχε διπλό περιεχόμενο: Άφ' ενός τών παροχών διαφωτισμών επί τής συλλογιστικής πολιτικής, που ακολουθήθηκε από τού περασμένου Αυγούστου, και ή όποια προκάλεσε τήν αύξηση τών συναλλαγματικών διαθεσίμων στό ύψος τών 503 έκατομμυρίων δολαρίων και τήν αντίμετρήσιμη τού διευρηθέντος έμπορικού έλλείμματος κατά 20% χάρη κυρίως στην πρωτοφανή άνοδο του Ισοζυγίου τών άλλων πόρων, κατά 40%. Άφ' έντερου έδόθησαν από τόν κ. Αντιπρόεδρο έξηγήσεις επί διαφόρων επικείμενων πραγμάτων, όπως τό θέμα τής αομινοδιοργανώσεως, τής χαλουργίας, τής τιμής του ρεύματος, τού 3ου διύλιστηρίου, τού Μετρό τής πρωτεύουσας, τού Φ.Κ.Ε. τών διατεχών, τών εξαγωγών, τών εργασιών άεροπλάνων και βαρέων οχημάτων, τών ναυπηγείων τών διαιμενικών κινήτων. τό θέμα τής Κεφαλαιαγοράς.

—«Έπε» — διότι τά κίνητρα τά όποια έδόθησαν εδώ και 4 χρόνια δεν έπέφεραν τό προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Έτσι, μεταξύ Άπριλίου τού 1967 και τού τέλους τού 1971, αντί αύξησης τών εισπλημένων μετ' όσον στό χρηματιστήριο, έχουμε μείωση κατά 1 άνώνημ εταιρία, στό ύψος τών 75 άνώνημων εταιριών, εκ τών όποιων ό 10 είναι τραπεζικές, σί τρεις ασφάλιστικές, ό 11 έμπορικές και ό 51 βιομηχανικές άνώνημες εταιρίες. Κατά περαιτέρω πρέπει νά γίνη — τόνισε ό κ. Μακαρέζος — δεδομένου ότι εκ τών 3.400 άνώνημων εταιριών τής χώρας, 40 είναι στην πραγματικότητα άνώνημες εταιρίες και γνωρίζουμε ό άλλες τί επιδιώκουν μέ τό νά έχουν τήν μορφή τής άνώνημης εταιρίας. Προφανώς άντλούν τά πλεονεκτήματα εκ τού θεσμού και κομμία από τίς ύποχρεώσεις του. Πρέπει νά ληφθ ή επί όψη ότι διέφυγαν τής φορολογίας 38% επί τών μερισμάτων, άποτέλεσμα τού όποιου έταν 2 διακατομ. δοχ., υπό μορφή έπιστροφών, νά άποτελέσουν τήν διαφορά μεταξύ τών όφειλομένων φόρων επί μερισμάτων και τών πράγματι επί όλη.

Εν τω μεταξύ, η ανατίμηση των αγαθών δεν αποδεικνύεται τόσο φυσιολογική και αναμενόμενη, όπως υποστήριζαν οι εφημερίδες και η κυβέρνηση. Στις 16 Μαρτίου 1972 η «Εξπρές» ανακοινώνει τη σύσταση ειδικής επιτροπής που θα έχει ως αντικείμενο να μελετήσει τις προοπτικές εξέλιξης των τιμών για το τρέχον έτος. Η ουσία είναι πως θα γίνει προσπάθεια να διερευνηθούν οι τρόποι για να συγκρατηθούν οι τιμές. Το πρόβλημα, ως φαίνεται, αρχίζει να ξεφεύγει από τον έλεγχο της κυβέρνησης και τα πρώτα σημάδια σοβαρά πληθωρισμού δεν θα αργήσουν να φανούν προκαλώντας αναστάτωση στην αγορά και στους καταναλωτές.

ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΑ ΜΕΛΕΤΗΣΗ ΤΑΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΠΤΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1972

Στόχος: 'Η ύπόδειξις μέτρων συγκρατήσε-
ως τών τιμαριθμών εις τὰ επίπεδα του 1971

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ τιμών διά τὸ 1972 ἀποτελεῖ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀντικείμενον μελέτης συσταθείσης Ἐπιτροπῆς, τελοῦσης ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Τιμ. Πέτρουτσπούλου.

● Συγκεκριμένως ἡ συσταθείσα Ἐπιτροπὴ εἶναι ἐπι-

κατ' ἀκολουθίαν πιθανὰς ἐπιπτώσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμαριθμῶν χονδρικής καὶ λιανικῆς πωλήσεως.

● Ἡ ἀρμοδιότης τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν πιθανῶν ἐξελίξεων ἢ εἰς στατιστικὰς μελέτας, ἀλλὰ θὰ ἐκταθῆ εἰς τὴν διατύπωσιν καὶ ὑ-

τῶν τιμῶν καὶ τῶν τιμαριθμῶν δεικτῶν εἰς τὰ ἐπίπεδα τοῦ 1971.

● Ἡδὴ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπραγματοποίησε τὴν πρώτην τῆς συνεδρίασιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Γ. Πεζοπούλου ὃ ὁποῖος καθώρισε καὶ τὰς κατευθυντήριους γραμμὰς τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς.

Στις 4 Ιανουαρίου 1973 ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» θα κάνει μια σύντομη ανασκόπηση της οικονομίας για το 1972, αλλά και προβλέψεις για τη νέα χρονιά. Ο συντάκτης του άρθρου, ο Κ. Κόλμερ, λοιπόν, από τη μια σημειώνει τον υψηλό ρυθμό ανόδου του εθνικού εισοδήματος, από την άλλη κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για τη «σοβαρή άνοδο του κόστους», δηλαδή για την αύξηση των τιμών σε βασικά αγαθά, για την έλλειψη εργατικών χεριών, αλλά και για τις σταθερές τιμές των μετοχών στο ταμπλό του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Στο ίδιο κείμενο, προειδοποιεί να «μη χαθῆ η νέα μεγάλη ιδέα, που δεν ἄλλη από την οικονομική ανάπτυξιν της χώρας», ενώ αφήνει αιχμές για το ότι το Πενταετές «δεν εφηρμόσθη χωρίς αμφιταλαντεύσεις».

Ἔνας πρῶτος ἄπολογισμὸς γιὰ τὸ 1972 καὶ οἱ πρῶτες προβλέψεις γιὰ τὸ 1973

● Μολοντὶ οἱ ἀριθμοὶ τοῦ περασμένου ἔτους εἶναι ἱκανοποιητικοί, οἱ ἔντονες τάσεις ἀνάδου τῶν τιμῶν, ἡ ἔλλειψη ἐργατικῶν χεριῶν καὶ ἡ ἀπουσία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν κοσμογονία στὸν χῶρον τῆς Δ. Εὐρώπης, δημιουργοῦν προβλήματα γιὰ τὸ νέο ἔτος, πού μόνον μεγάλη σφαιρόσυνη καὶ γενναίες ἀποφάσεις θὰ μπορέσουν ἐπιτυχῶς νὰ ἀντιμετωπίσουν.

Τοῦ συνεργάτου μας κ. Κ. ΚΟΛΜΕΡ

Η ἑλληνικὴ οἰκονομία συνέχισε καὶ κατὰ τὸ 1972 νὰ ἐμφανίζῃ ὀψιλὸ ρυθμὸ ἀνάδου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἐν μέρει, ὅμως ἐπιτόνως ἀνοδικῶν τῶν τιμῶν καὶ μὲ ἀξιοποίηση τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἐξωτερικῶν συναλλαγῶν, κυρίως ἐκ τῆς αὔξεως τῆς εἰσοδῆς ἔναντι κεφαλῶν, ὑπὸ μισθῶν καταθέσεων, προϊόντων δανείων καὶ ἐπιτοκίων πιστώσεων, παρὰ τὴν σημερινὴν κατὰ 20% καὶ πλέον, ἀνάδου τῶν εισαγωγῶν. Συγκεκριμένως, τὸ ἀκαθάριστο ἐθνικὸ εἰσόδημα, σὲ σταθερὰς τιμὰς τοῦ 1958, ὅποιοι γίνονται ὅτι κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος 1972 ἀπέμεινε μίση αὔξησιν 7,9%-8% περίπου (!) ἔναντι 7,3% τοῦ 1971, 7,9% τοῦ 1970, 8,9% τοῦ 1969 καὶ 5,9% τοῦ 1968. Ἐνῶ τὸ ἄμελλον εἰσοδὸς ἀνάδου τοῦ ἄ-

προϊόντα κατέστησαν ἑθνητῆρα στὴς ἀγορὰς τοῦ ἔ. ἑπιτοκίου, οἱ δὲ εἰσαγωγὲς ἀπὸ τῆς ὁποῖας ἐξαστάται τοὐλάχιστον τὸ ¼ τῆς ἐθνικῆς δαπάνης, κατέστησαν ἀκαθόριστες κατὰ 5 ἕως 15% κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ περασμένου ἔτους μόνον ἐκ τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν ἰσοτιμιῶν. Οἱ ἄφρονες ἐνδείξεις περὶ τῆς συνέσεως τῆς ἐθνικῆς δαπάνης κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἐνίσχυσαν τὴν ἀσπίδα ἐπὶ τὸ ρυθμὸ ἀνάδου τῆς ἰδιωτικῆς καταναλώσεως διευρηθῆ σὲ αὐτὰ ἐπίπεδα μὲ τὸ 1971, 6% περίπου, ἐνῶ ἡ ὁμοία καταναλωσις θὰ ἴσχυε νὰ πικρῆ μὲ ἀσπίδι κατώτερον ρυθμῶ, ὅλας ἐπὶ νὰ ἐπιβλασθε τὸ 10%. Τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως ἀποθενοῦναι ἡ ἀνοδικὴ ἐξέλιξις τοῦ καταρτιζομένου ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Ὑπηρεσία δεικτοῦ ἀξίας λιανικῶν τι-

Αμέσως μετά την ανασκόπηση του Κόλμερ, στο ίδιο τεύχος της 4ης Ιανουαρίου, ο Ι. Π. Μαρίνος θα επιχειρήσει να περιγράψει τα θετικά στοιχεία αλλά και τις αδυναμίες των κυβερνητικών μέτρων κατά της υπερθέρμανσης. «Η Κυβέρνησις ευρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ομολογήσῃ δημοσίως ὅτι ἡ υπερθέρμανσις τῆς οἰκονομίας ἔχει γίνῃ ἀνησυχητικὴ», «Μας ἀνησυχεῖ ἰδιαιτέρως ὅτι καθυστέρησε πολὺ ἡ αἰφνίδια καὶ σχεδὸν δραματικὴ κινητοποίησις τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ προσπάθεια ἐντυπωσιασμοῦ πού καταβλήθη ἀπὸ τὴν εξαγγελίαν σχετικῶν μέτρων», εἶναι ὀρισμένως χαρακτηριστικὲς φράσεις πού χρησιμοποιεῖ ὁ συντάκτης

Ευρώπης το 1969. Βέβαια, το σημαντικότερο στοιχείο δεν είναι τόσο η αναδημοσίευση ενός άρθρου που ασκεί κριτική στην κυβέρνηση, αλλά πολύ περισσότερο πως αυτό το άρθρο χρησιμοποιεί σε τρία σημεία τη λέξη «καθεστώς» για να απευθυνθεί στην κυβέρνηση των Αθηνών.

Κατά τους «Οικονομικούς Τάιμς» του Λονδίνου

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΟΡΙΣΤΙΑ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΔΥΣΜΕΝΩΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η θέση της χώρας μας στη Δυτική Ευρώπη, ο επιχειρηματικός ανταγωνισμός και ο ρόλος του αμερικανικού παράγοντα

Ο ανταποκριτής των «Οικονομικών Τάιμς» του Λονδίνου γράφει στα φύλλα της 11ης Δεκεμβρίου της εφημερίδας οικονομικές εφημερίδες του κόσμου τα εξής:

Σε μία ήπειρο η οποία προχωρεί προς οικονομική και πολιτική ένωση, η Ελλάδα θα έπρεπε να θεωρείται μέλλον σαν ένας σύνθετος με την περιοχή των Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Μεσογείου παρά σαν ένα αυστηρά εθνικό της αντιμεταβλητέας Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Σε αυτή της γεωγραφικής θέσης της, η Ελλάδα μπορεί να καταστήσει μία σημαντική βάση για πολιμιακές εταιρείες που επιδιώκουν να αναπτυχθούν επιμεριστικά στη Δυτική Ευρώπη, στη Νότια Ανατολή και στην Αφρική. Μια από δεκάετη σύμβαση με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και παρά την εξοχική της οικονομική της πρόοδο, η χώρα αυτή είναι ακόμη κατά πολύ σε σύγκριση με τους εταίρους της της Ε.Ο.Κ. και οι έλλειψες της για την

αυτή από κοινότητα μπορεί να είναι στην έπιναφορά στρατιωτικών στη κυβέρνηση κατά τον περασμένο Ιούλιο. Παραμένει έτσι των ενδών για να παρουσιάσει μία σκληρότερη εφάρμοση για την αντιμετώπιση της πίεσης αυτής, ο Αντιδωστής - Πρωθυπουργός κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος ανέλαβε να στατή κυβέρνηση που και προέβλεπε σε υπουργικές θέσεις σχετικά μέλη του επαναστατικού συνόλου.

λίου του. Έτσι, όλες οι κυρίως, τους προσωπικές θέσεις έχουν καταλήξει από προηγούμενους.

Θεμέλι να προσφέρω λιμενικές διευκολύνσεις στην Έκτο Στάλο τους. Μία πρόσφατη συμφωνία που είχε υπογραφεί ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Ην. Πολιτείες θα επέτρεφε τον κατά την πρώτη τρίτητα διπλασιασμό του αριθμού του Αμερικανικού παραγωγού στην Ελλάδα, ο οποίος θα φθάσει τις 15.000. Ο ελληνικός λαός που θέλει να θεωρήσει Ευρωπαϊκή είναι την αμερικανική εισαγωγή των μιά δέκα έργα που μπορεί να αποκαταστήσει των πολιτικών διευκολύνσεων του. Αυτό και τα γεγονότα, για πολλούς Έλληνες, η αμερικανική ύπαιθρος, φωνάζει η κριτική στην Ελλάδα να συμπερινο καθιστά, είναι η αιτία του αυξανόμενου αντιαμερικανισμού. Ακόμα και μικροεπιχειρήματα ανάμεσα σε Αμερικανούς ναυτές και Έλληνες οδηγούς ταξί υπηρεσιών είναι παρόμοια στην πρόση σελίδα των ελληνικών εφημερίδων.

Στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» της 11ης Απριλίου, στη στήλη Επίκαιρα Θέματα, ο Παρατηρητής επιχειρεί μια σύντομη αλλά περιεκτική περιγραφή του πώς η Ελλάδα έφτασε στην υπερθέρμανση. Για την περίπτωση της Ελλάδας, ο ανώνυμος συντάκτης σημειώνει πως ακολούθηθηκε η τακτική της έντονης ενίσχυσης της ζήτησης, αλλά το αυξητικό φαινόμενο της μετανάστευσης και της ανεργίας συνέβαλε ώστε να οδηγήσει στην παρούσα κατάσταση – «η οποία θα μπορούσε να αποφευχθεί». Επίσης, έχει τη σημασία του το γεγονός ότι εν μέσω του άρθρου υπάρχει και μια γελοιογραφία που απεικονίζει έναν άνθρωπο πάνω σε ένα βάθρο να μοιράζει διάφορα, επιδόματα, αγαθά, και να «ταΐζει» τον λαό δημιουργώντας τεχνητές ανάγκες.

επίκαιρα θέματα

ΠΩΣ ΩΔΗΓΗΘΗΚΑΜΕ ΣΤΗΝ ΥΠΕΡΘΕΡΜΑΝΣΗ

Βαθεία ανάλυση του φαινομένου που οδήγησε στα τελευταία αντιπληθωριστικά μέτρα

Την κατά το μεσοπόσο έτη θεωρούμεν τον καιρό των υπερθέρμαστων, ο οποίος οφείλεται στην ανεπάρκεια των επενδύσεων και στην υπερβολική κατανάλωση. Η Ελλάδα, που είναι μια χώρα με υψηλό δείκτη του εθνικού προϊόντος, είναι η μόνη χώρα στην περιοχή των Βαλκανίων που δεν έχει υπερθέρμανση. Η Ελλάδα, που είναι μια χώρα με υψηλό δείκτη του εθνικού προϊόντος, είναι η μόνη χώρα στην περιοχή των Βαλκανίων που δεν έχει υπερθέρμανση.

Χρονιά	Εθνικό Προϊόν	Επενδύσεις	Κατανάλωση
1960	42,2	100,0	100,0
1961	54,3	129,2	129,2
1962	61,8	170,2	170,2
1963	65,6	194,2	194,2

Η Ελλάδα, που είναι μια χώρα με υψηλό δείκτη του εθνικού προϊόντος, είναι η μόνη χώρα στην περιοχή των Βαλκανίων που δεν έχει υπερθέρμανση.

Η κριτική στην κυβέρνηση συνεχίζεται και στο τεύχος της 20ης Απριλίου, λίγες ημέρες μετά τη λήψη νέων οικονομικών μέτρων αλλά και μία ημέρα πριν από την

επέτειο της 21ης Απριλίου. Ενώ μέχρι τότε οι εφημερίδες αναδημοσίευαν τους θετικούς οικονομικούς απολογισμούς της προηγούμενης χρονιάς, τώρα μία ημέρα πριν από την επέτειο ο Κόλμερ στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» σχολιάζει τα νέα μέτρα και εκτιμά πως δεν θα αντιμετωπιστεί η υπερθέρμανση, αλλά θα εμποδιστεί η επέκτασή της. Ο συντάκτης αναλύει ένα προς ένα τα μέτρα και καταλήγει ότι τα νέα μέτρα είναι «μπαλωματικά» και πρόσκαιρα.

ΜΑΛΛΟΝ ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΕΠΕΚΤΑΣΩΣ ΠΑΡΑ ΑΠΟΘΕΡΜΑΝΣΗ ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑ ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

● **Ρύπανση του περιβάλλοντος και βιομηχανία**

Τού συνεργάτου μας κ. Κ. ΚΟΛΜΕΡ

ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ φορά έκστη από το σάλιο της υπερθέρμανσης. Η κυβέρνηση, με μέτρα τα οποία εθίγησαν την περασμένη Παρασκευή, 30 του μηνός, περιόρισε τις δημόσιες δαπάνες κατά 8% περίπου, περιόρισε τα πιστωτικά προγράμματα των ειδικών κρατικών οργανισμών (ΑΤΕ, ΕΤΒΑ, ΤΤΕΑ, κλπ.) κατά 4,5 δισ. δραχ., ανέστειλε κατά 1.100 εκατομμ. δραχ. το πρόγραμμα επενδύσεων των δημοσίων επιχειρήσεων (ΔΕΗ, ΟΤΕ) και αύξησε τον φόρο μεταβιβάσεως ακινήτων, ενώ επέβαλε φόρο 10% επί των οικοδομικών αδειών. Επίσης επεφύλαξε να λάβη νομοσυντάκτικα και πιστωτικά μέτρα, για την απορρόφηση της ρευστότητας.

Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της νέας αποθερμαντικής πολιτικής της Κυβερνήσεως είναι κατά την γνώμη μας η ανάσωση της εξουσίας της Νομισματικής Επιτροπής, προς την οποία στράφηκαν εκ νέου τα βλέμματα των παραγόντων της ιδιωτικής οικονομίας, για να διαπιστώσουν ποια και ποσα μέτρα θα κληθεί έκστη σκέψιμο να ληφθούν για την συγκράτηση της ρευστότητας. Σκεπτικόν άποψισμα των ά-

βεδούς παρέχονται ορισμένα κίνητρα για την πραγματοποίηση βιομηχανικών και τραπεζικών επενδύσεων, συμπλέκονται όμως τα εγυρτήματα αυτά με την φειδοειδή της περιφερειακής ανάπτυξης, χωρίς να υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις των κορυφαίων «εξωτερικών οικονομικών». Και το κυριότερον, εφαρμόζεται ένα κατά τα μάλλον ήπιον αστραρό και παρατεταμένο πλάνο τιμών, ενώ για ουσιαστική μισθολογική και πληρωματική αύξηση λόγος να μην γίνεται. Έτσι δεν μπορούμε να πούμε ότι η κυβέρνηση εφαρμόζει πολιτική οικονομικής ανάπτυξης με ελεγχόμενο πληθωρισμόν, όπως πιστώσαμε προς στιγμή με τον όλιγο προϋπολογισμό των 103 δισ. τον περασμένο Δεκεμβρίου. Και όφθα κατά την γνώμη μας. Γιατί η μέθοδος της αναγκαστικής αποθερμαντικής θυσίας τον μαθητευόμενο μάγο, ιδιαίτερα όταν η άνοδος του ποσοστού ανεργίας δεν φροντίζει ούτως ώστε ο πληθωρισμός να προκαλέσει ανάσωση του εισοδήματος και αύξηση της πραγματικής αποταμίευσης που απαιτείται στη διαπερηγνάς συμβάλλει στην συγκράτηση των τιμών.

Ωστόσο, στις 3 Σεπτεμβρίου, και ενώ έχει ξεκινήσει η προσπάθεια φιλελευθεροποίησης του καθεστώτος, ο Μακαρέζος, μέσω της «Απογευματινής», υποστηρίζει πως εισερχόμαστε σε περίοδο νομισματικής ισορροπίας, ενώ χαρακτηρίζει κερδοσκόπους όσους μιλούν για την εύθραυστη και απροετοίμαστη ελληνική οικονομία.

Παρ' όλα αυτά, το «Κέρδος», στις 11 Σεπτεμβρίου, θα προειδοποιήσει για την εξάντληση των αποθεμάτων σίτου στην Ελλάδα. Εξαιτίας, λοιπόν, της έλλειψης αποθεμάτων σιταριού, η εφημερίδα προαναγγέλλει πως η κυβέρνηση θα προχωρήσει σε αύξηση της τιμής του ψωμιού. Επίσης, τονίζεται πως εκτός των άλλων η απουσία κρατικού ρυθμιστικού πλαισίου συνέβαλε στο να γιγαντωθεί το πρόβλημα.

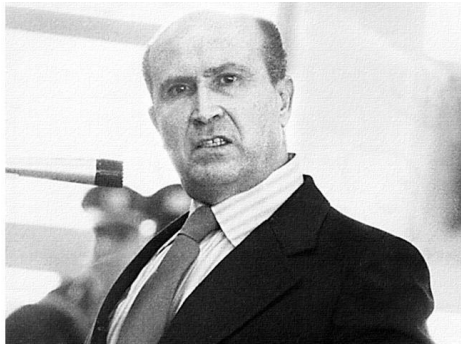

Ο νέος πρωθυπουργός Σπύρος Markezinos στις 2 Οκτωβρίου, όπως μας πληροφορούν τα «Νέα», υπόσχεται εκλογές το ταχύτερο δυνατό, και συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 1974.

Όμως, τα γεγονότα του Πολυτεχνείου θα αποτελέσουν ένα σφοδρό χτύπημα στο καθεστώς της χούντας, θα εκθέσουν την κυβέρνηση διεθνώς και αποτελέσουν την αφορμή ώστε τα πιο ακραία στοιχεία να βγουν στην επιφάνεια και να αναλάβουν την εξουσία. Λίγες μέρες μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου, στις 25 Νοεμβρίου, ο ταξίαρχος Ιωαννίδης θα ανατρέψει τον Παπαδόπουλο. Μαζί με την υπόλοιπη χώρα ο Τύπος θα επιστρέψει στο καθεστώς της αυστηρής λογοκρισίας που ίσχυσε μετά την 21η Απριλίου 1967. Όλα θα δημοσιεύονται μετά από έγκριση της Επιτροπής Λογοκρισίας. Ευτυχώς, αυτή η κατάσταση θα συνεχιστεί μόνο για λίγους μήνες ακόμη. Δυστυχώς, η περιπέτεια της Ελλάδας θα τελειώσει με μια τραγωδία, την τουρκική εισβολή στην Κύπρο.

Ο Ταξίαρχος Ιωαννίδης στη Δίκη της Χούντας (αρχείο ΑΣΚΙ)

«Τα Νέα», 23 Ιουλίου 1974

6. Τα σκάνδαλα της χούντας

Ξεχωριστό κεφάλαιο αξίζει να αποτελέσει η παρουσίαση των τριών μεγαλύτερων οικονομικών-επιχειρηματικών σκανδάλων στα οποία ενεπλάκη, δημιούργησε και υποστήριξε η ίδια η κυβέρνηση του απριλιανού καθεστώτος. Και αυτό γιατί οι συγκεκριμένες υποθέσεις, εξαιτίας του καθεστώτος αυστηρής λογοκρισίας που ίσχυε, συγκαλύφθηκαν από τον Τύπο και είδαν το φως της δημοσιότητας λίγο πριν από το τέλος της χούντας – και πάλι, όπως θα δούμε, για λόγους πολιτικού συμφέροντος.

6.1 Το Τάμα του Έθνους

Στις 14 Δεκεμβρίου 1968 ο Γ. Παπαδόπουλος, στο μήνυμά του για το επερχόμενο έτος, θυμήθηκε μια εκκρεμότητα του 1829. Θυμήθηκε ότι η Δ' Εθνοσυνέλευση είχε υποσχεθεί στον Θεό την κατασκευή ενός μεγαλοπρεπούς ναού, για να Τον ευχαριστήσει για την απελευθέρωση του έθνους. Το 1969, λοιπόν, θα ολοκληρώνονταν 140 χρόνια από το τάμα που είχαν κάνει οι Έλληνες το 1829, και η «εθνοσωτήριος» θα έκανε πράξη την υπόσχεση.

«Κατά το 1969 ο ελληνικός λαός θα αρχίσει την εκτέλεση του Τάματος», υποσχέθηκε ενώπιον δημοσιογράφων ο Παπαδόπουλος.

Λίγες ημέρες αργότερα ανακοινώθηκε και η τοποθεσία ανέγερσης του ναού, που αποφασίσθηκε να είναι τα Τουρκοβούνια – πρόκειται για ένα υπερυψωμένο σημείο που θα έκανε ορατό τον ναό ακόμη και από τη θάλασσα. Το 1969 συγκροτήθηκε ειδική επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν οι Παττακός, Μακαρέζος, μεταξύ άλλων υπουργών, αναλαμβάνοντας το «ύψιστο εθνικόν έργον».

Εκτός όμως από την ειδική επιτροπή, συγκροτήθηκε και ειδικό ταμείο με σκοπό τη συγκέντρωση των απαραίτητων χρημάτων για την κατασκευή του μεγαλεπήβολου κτιρίου. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι δημόσιες επιχειρήσεις ήταν αναγκασμένες να κάνουν δωρεές στο συγκεκριμένο ταμείο, και αυτό γιατί αν δεν κατέθεταν... τον οβολό τους θα έπαιρναν «θέσιν κατά της εθνικής επανάστασεως», όπως σημειώνεται στο ιστορικό λεύκωμα της «Καθημερινής». Σύμφωνα μάλιστα με την ίδια πηγή, το Τάμα του Έθνους ήταν το ιδανικό πρόσχημα ώστε ουσιαστικά να θεσπιστεί «ειδική έμμεση φορολόγηση του συνόλου του ελληνικού πληθυσμού».

Το πρώτο δημοσίευμα που ασχολήθηκε με το θέμα εκτενώς αποκαλύπτοντας τις σκοτεινές και σκανδαλώδεις πτυχές του ήταν ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος». Στις 31 Μαΐου 1973 θα δημοσιεύσει ανυπόγραφο άρθρο με τίτλο «Το Τάμα του Έθνους έχει εξελιχθεί στο πιο πετυχημένο σίριαλ», σημειώνοντας μεταξύ άλλων: «Τρία ολόκληρα χρόνια το Διοικητικό Συμβούλιο του Ειδικού Ταμείου της Επιτροπής Ανεγέρσεως κάνει προσπάθειες για να επιτύχη όχι την πραγματοποίησιν του έργου αλλά την ανάθεσιν της μελέτης!». Το δημοσίευμα δεν στρέφεται κατά της

κυβέρνησης, ούτε την κατηγορεί για κατασπατάληση ή υφαρπαγή χρημάτων. Στόχος είναι η αργοπορία και η ολιγωρία που έχει επιδείξει η αρμόδια επιτροπή για την κατασκευή ενός τόσο πολυδάπανου έργου.

Στις 19 Ιανουαρίου του 1974, και ενώ έχει αλλάξει η κυβέρνηση μετά το πραξικόπημα του Ιωαννίδη που ανέτρεψε τον Παπαδόπουλο, η «Εστία» δημοσιεύει τα οικονομικά στοιχεία του Τάματος. Σύμφωνα με την εφημερίδα, στο Ταμείο είχαν εισρεύσει 454 εκατ. δραχμές (45 εκατ. από τον κρατικό προϋπολογισμό, 230 εκατ. από δάνεια και τα υπόλοιπα από δωρεές). Από αυτά τα 454 εκατ. δραχμές, όμως, στο Ταμείο είχαν απομείνει μόνον 47,3 εκατ. δραχμές. Στις 26 Ιανουαρίου 1974 η εφημερίδα «Τα Νέα» σχολίαζε: «Πάντως και οι πιο ολιγόπιστοι θαύμασαν το γεγονός ότι με εντελώς κανονικό τρόπο αναλώθηκε το τεράστιο αυτό ποσόν για ένα έργο του οποίου ακόμα δεν κατάφεραν οι υπεύθυνοι να έχουν ούτε το σχέδιο».

Γιατί όμως η «Εστία» και «Τα Νέα» δημοσίευσαν τη συγκεκριμένη στιγμή το οικονομικό σκάνδαλο; Πολύ απλά, επειδή η νέα χούντα του Ιωαννίδη ήθελε να εκθέσει το προηγούμενο καθεστώς. Όχι όμως και να το οδηγήσει σε δίκη, γιατί θα εξέθετε όλο το καθεστώς συνολικά. Ο Ιωαννίδης είχε ορίσει πρωθυπουργό τον Ανδρουτσόπουλο, που είχε αναλάβει υπουργός Οικονομικών και Εσωτερικών από το 1967 έως και την ανατροπή του καθεστώτος του Παπαδόπουλου. Μια δίκη λοιπόν θα αμφισβητούσε τη διαφάνεια του πρωθυπουργού Ανδρουτσόπουλου και του προέδρου Ιωαννίδη.

6.2 Τα αγροτικά χρέη

Όπως είδαμε, τον Μάρτιο του 1968 ο Παπαδόπουλος απευθυνόμενος στους φοιτητές του Αριστοτελείου μίλησε για το «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών», για τη φιλοπατρία, τη φιλονομία και την υψηλοφροσύνη, αλλά και το πώς δεν θα υπάρχουν πένητες στην Ελλάδα επί διακυβέρνησής του. Μια ημέρα αργότερα, στις 30 Μαρτίου, στο Αλεξάνδρειο Μέλαθρο, θα αναφερθεί αποκλειστικά στους αγρότες. «Με την γην είναι συνδεδεμένην εξ όλων των πλευρών η ζωή του ανθρώπου. Από κάποιο κομμάτι γης ξεκίνησε κατά την γέννησιν και εις κάποιο κομμάτι γης θα καταλήξει».

Η ομιλία του περιελάμβανε και άλλα... βαθυστόχαστα μηνύματα μέχρι να καταλήξει στην είδηση της ημέρας: χαρίζονται αγροτικά χρέη έως 100.000 δραχμές, ανά αγρότη. «Η κυβέρνησις, διά την απολύτρωσίν σας από το παρελθόν, έλαβε μία μεγάλην απόφαση. Απεφάσισε τον χαρισμόν των αγροτικών χρεών. Ιδού λοιπόν ο στίβος ελεύθερος. Έκοψα κάθε δεσμόν αδρανείας προς το αμαρτωλό παρελθόν. Το πεδίο "Ελλάς" είναι ιδικόν σας. Ριφθείτε εις την μάχην. Είναι η μάχη της Ελλάδος, τόνισε emphaticά.

Η ουσία λοιπόν του κυβερνητικού μέτρου, όπως μεταδόθηκε από όλα τα ΜΜΕ, ήταν ουσιαστικά η εξής: Χαρίζονται όλα τα χρέη ανά αγρότη προς την Αγροτική Τράπεζα που είχαν προκύψει πριν από την 21η Απριλίου 1967, έως του ποσού των 100.000 δραχμών. Το μέτρο έγινε νόμος (Α.Ν. 454) και δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως με ΦΕΚ 20/6/68. Σύμφωνα με τον Μακαρέζο, όπως ο ίδιος αναφέρει στην αυτοβιογραφία του, «ευεργετήθηκαν 643.884 οικογένειες αγροτών, δηλαδή το 52% του ελληνικού λαού τότε, και 1.247 νομικά πρόσωπα».

Ήταν όμως τόσοι οι ωφελημένοι από τη διαγραφή των χρεών, και η αγροτική «σεισάχθεια» αποτέλεσε την αφορμή για την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των αγροτών; Δυστυχώς, η κατάσταση δεν ήταν τόσο ευνοϊκή όσο ήθελε η κυβέρνηση να μεταδώσει μέσω των ελεγχόμενων μέσων μαζικής ενημέρωσης. Όπως σημείωνε ο καθηγητής Γ. Γιαννόπουλος (1976), «μόνο οι μεγάλοι παραγωγοί, που διαθέτουν την απαραίτητη δύναμη για να επηρεάζουν τις αποφάσεις της Τράπεζας, και οι μεγάλοι συνεταιρισμοί κατάφεραν να παγώσουν τα χρέη τους. Ο μικροπαραγωγός μόλις που ένιωσε την καλοσύνη του καθεστώτος. Αυτή η πράξη διαγραφής των χρεών επέτρεψε, επίσης, στο καθεστώς να αγοράσει την πολιτική υποστήριξη των μεγάλων παραγωγών της χώρας και να δημιουργήσει το δικό του δίκτυο κολάκων, που με την υποστήριξή τους ελπίζει να κρατήσει την ύπαιθρο κάτω από τον έλεγχό του».

Όσον αφορά το αγροτικό εισόδημα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, αποδεικνύεται πως η χούντα κατάφερε να παρουσιάσει μια πρωτόγνωρη πτωτική τάση στο εισόδημα των αγροτών. Είναι χαρακτηριστικό πως σε όλη τη δεκαετία του 1960, έως το 1967, το αγροτικό εισόδημα ως ποσοστό επί του εθνικού παρέμενε άνω του 20% (κατά μέσο όρο στο 17,3%). Από το 1968 έπεσε κάτω του 20% και μόνο το 1973 επανήλθε στο 20,61%.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο καθηγητής Πεσμαζόγλου (1976): «Μετά το 1967 όχι μόνον έπεφταν κατά πολύ οι ρυθμοί αύξησης του αγροτικού προϊόντος και εισοδήματος, όχι μόνο αυξανόταν η διαφορά τους από το βιομηχανικό προϊόν και το αστικό εισόδημα, αντίστοιχα, αλλά μειωνόταν σημαντικά και το κατά κεφαλήν εισόδημα των παραγωγών».

Για τους ίδιους λόγους με την αποκάλυψη του Τάματος, έτσι και στα αγροτικά χρέη η αλήθεια ξεκίνησε να λάμπει μετά την ανατροπή του Παπαδόπουλου από τον Ιωαννίδη. Στις 3 Ιανουαρίου 1974 ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» θα δημοσιεύσει άρθρο του Λ. Λιακατά με τίτλο «Δραματική εικόνα καλπάζουσας ερημώσεως της ελληνικής υπαίθρου». Σε αυτό λοιπόν ο συντάκτης θα σημειώσει: «Η εγκατάλειψη της υπαίθρου στην Ελλάδα δεν έχει τα φυσιολογικά κριτήρια που ίσχυσαν στις ανεπτυγμένες χώρες, γιατί βασικά το παγκόσμιο αυτό φαινόμενο της μείωσης του γεωργικού πληθυσμού συνδέεται με την ταυτόχρονη αύξηση της γεωργικής παραγωγής και του γεωργικού εισοδήματος, ως αποτέλεσμα της μεγάλης αύξησης

της παραγωγικότητας που σημειώθηκε στον τομέα της γεωργίας, χάρη στην εισαγωγή νέων επιστημονικών τρόπων και τεχνολογικών μεθόδων. Το πέρασμα αυτό στις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες διήρκεσε επί δεκαετίες και δεν πραγματοποιήθηκε στα όρια μιας πενταετίας, όπως τείνουν να πιστεύουν οι αρμόδιοι της χώρας μας. Στην Ελλάδα το φαινόμενο της εγκατάλειψης της υπαίθρου συνδέεται σταθερά με τη μείωση της γεωργικής παραγωγής και του γεωργικού εισοδήματος». Ενώ σε άλλο σημείο επισημαίνει: «Οι αγρότες απογοητευμένοι από την καθήλωση των τιμών των προϊόντων τους εγκατέλειψαν την ύπαιθρο για να μεταναστεύσουν ή να συσσωρευθούν στα αστικά κέντρα».

Χαρακτηριστική είναι και η δήλωση Μαρκεζίνη, μιλώντας στην «Ακρόπολη», στις 23 Οκτωβρίου 1973: «Η γεωργική παραγωγή επί έτη ήτο στάσιμος και σε ορισμένα βασικά είδη είχε σοβαράν κάμψιν».

Όπως και στην περίπτωση του Τάματος, έτσι και εδώ η κυβέρνηση Ιωαννίδη δημοσιεύει την αλήθεια για την αποτυχημένη αγροτική πολιτική των προκατόχων, με στόχο να δείξει πόσο φαύλοι ήταν οι προηγούμενοι...

6.3 Τα «μαύρα» κρέατα

Είδαμε προηγουμένως πως το θέμα της ανάπτυξης βιομηχανίας κρέατος απασχολούσε τις εφημερίδες, την αγορά και το κράτος. Οι Έλληνες ζητούσαν περισσότερο κρέας, οπότε έπρεπε να καλυφθεί η ζήτηση.

Την Πέμπτη 21 Σεπτεμβρίου 1972, λοιπόν, ο Στυλιανός Παττακός υπέγραψε διαταγή με σκοπό τη διάθεση «το ταχύτερον εις την αγοράν των κρεάτων». Επικεφαλής του σχεδίου τέθηκε ο υφυπουργός Εμπορίου, Μιχάλης Μπαλόπουλος, ο οποίος οργάνωσε με τους συνεργάτες του την εισαγωγή κρεάτων από τη Ροδεσία (Αφρική) και τη Αργεντινή. Επρόκειτο για «μαύρα», λόγω του σκούρου χρώματός τους, και αμφίβολης ποιότητας κρέατα.

Πώς λειτουργούσε το εμπόριο των «μαύρων» κρεάτων; Οι μεγαλέμποροι που ενδιαφέρονταν «λάδωναν» αρμοδίους κρατικούς υπαλλήλους και εξασφάλιζαν άδειες εισαγωγής κρεάτων, οι οποίες στην ουσία ήταν μονοπωλιακές. Μάλιστα, σε καίρια χρονικά διαστήματα αυτοί οι μεγαλέμποροι περιόριζαν τη διάθεση ντόπιων κρεάτων στην ελληνική αγορά, με σκοπό να ξεπουλήσουν όσο περισσότερα «μαύρα» κρέατα ήταν δυνατόν.

Ήταν ένα τεραστίων διαστάσεων σκάνδαλο με συνεργάτη το ίδιο το κράτος. Οι λίγοι έμποροι που είχαν τις άδειες λειτουργούσαν σαν κυρίαρχοι της αγοράς καθορίζοντας τις τιμές. Η αύξηση των τιμών έπληττε τους αγοραστές, αλλά διευκόλυνε και τους κρατικούς υπαλλήλους, διότι οι ανατιμήσεις μεγάλωναν και τις δικές τους προμήθειες.

Το καθεστώς Ιωαννίδη, όμως, για να δείξει και σε αυτή την περίπτωση ότι είναι ανώτερο του προηγούμενου, έδωσε στη δημοσιότητα το σκάνδαλο. Ο δημοσιογράφος Γιάννης Καψής, στον «Ταχυδρόμο» της 24ης Μαΐου 1974, έγραφε στο ρεπορτάζ του: «Η διαφορά τιμής του ροδεσιανού κρέατος από τις διεθνείς τιμές ήταν 200-300 δολάρια ανά τόνο. Και τη διαφορά αυτή την κέρδιζαν οι εισαγωγείς σε ελεύθερο συνάλλαγμα. Μόνο η εταιρεία 'Τσώνη ΑΕ' εισήγαγε 24.000 τόνους (με 20 φορτηγά σκάφη και 150 αεροπλάνα) και κέρδισε σε ελεύθερο συνάλλαγμα 4.700.000 δολάρια που πουλήθηκαν με την τιμή των 32 δραχμών κατά δολάριο. Καθαρό κέρδος 10 εκατομμυρίων περίπου».

Η μόνη διαφορά με τα προηγούμενα σκάνδαλα ήταν πως οι υπαίτιοι, και ο Μπαλόπουλος, οδηγήθηκαν ενώπιον της δικαιοσύνης, και αυτό γιατί το καθεστώς Ιωαννίδη πίστευε πως δεν έχει καμία σχέση με το σκάνδαλο και δεν φέρει ευθύνη.

7. Αντίθεση ή υπακοή – Συμπεράσματα

Το πώς οι εφημερίδες μετέδωσαν και κάλυψαν δημοσιογραφικά την οικονομική πολιτική της δικτατορίας της 21ης Απριλίου, δηλαδή εάν υπέδειξαν υπάκουη στάση απέναντι στο καθεστώς ή εάν αντιτάχθηκαν στις εντολές της χουντικής κυβέρνησης, σχετίζεται με τις γενικότερες συνθήκες υπό τις οποίες παρουσιαζόταν το οικονομικό σχέδιο και οι σχετικές ειδήσεις. Η στάση που κράτησαν οι εφημερίδες εκδηλώνεται στη γλώσσα του άρθρου, στη διατύπωση του τίτλου και του υπότιτλου, στην ερμηνεία της είδησης, στην έκταση του άρθρου, στις φωτογραφίες ή στα σκίτσα, στην ύπαρξη υπογραφής ή στην ανωνυμία του αρθρογράφου-συντάκτη.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης χρονιάς, δηλαδή από την κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος έως το τέλος του 1967, οι εφημερίδες ήταν υποχρεωμένες να δημοσιεύουν συγκεκριμένα άρθρα. Είχε συσταθεί από το καθεστώς η Επιτροπή Λογοκρισίας, η οποία έδινε στις εφημερίδες κατευθυντήριες γραμμές για το πώς να καλύπτουν ειδησεογραφικά ένα γεγονός, πώς να σχολιάζουν την είδηση, τι τίτλο και υπότιτλο ή και ποια λεζάντα θα πρέπει να τοποθετούνται στο άρθρο. Αυτή την περίοδο, λοιπόν, της αυστηρής λογοκρισίας δεν υπάρχει κάποια αξιοσημείωτη μορφή αντίθεσης των εφημερίδων. Η ελευθεροτυπία δεν υφίσταται πλέον στα Άρθρα του Συντάγματος, παρά ο έλεγχος και η ολοκληρωτική υπακοή στις εντολές και διαταγές της κυβέρνησης. Τα οικονομικά κείμενα των εφημερίδων χαρακτηρίζονται από ομοιότητα τόσο ως προς τη μορφή όσο και ως προς το περιεχόμενο. Άλλωστε επρόκειτο για κυβερνητικές ανακοινώσεις που δεν έπρεπε επ' ουδενί να υποστούν την παραμικρή δημοσιογραφική επεξεργασία από την πλευρά της εφημερίδας. Όσες εφημερίδες επέλεξαν να συνεχίσουν την έκδοσή τους, αποφάσισαν να συμφωνούν στην έμμεση κατά κάποιον τρόπο συμμετοχή στην κατάσταση. Ήταν διατεθειμένες λοιπόν να συμμετέχουν και να υπακούν, χωρίς να προκαλούν την εξουσία. Βέβαια, όταν λέμε «διατεθειμένες» δεν εννοούμε ότι όλες ήταν φιλικά προσκείμενες στο καθεστώς. Εννοούμε ότι ήταν αναγκασμένες να υπακούσουν, γιατί σε διαφορετική περίπτωση υπήρχε μόνο μία εναλλακτική: η διακοπή της έκδοσης της εφημερίδας.

Κατά το 1968 και το 1969, έχουμε κυρίως την ανακοίνωση και τις συνέπειες του Πενταετούς Προγράμματος της κυβέρνησης για την οικονομία. Η κατάσταση που επικρατεί στον Τύπο δεν έχει αλλάξει προς το καλύτερο. Μάλλον έχει παγιωθεί, όπως καταφέρνει η ίδια η χουντική κυβέρνηση. Η Επιτροπή Λογοκρισίας υφίσταται, όπως υφίστανται οι περιορισμοί και οι οδηγίες που έπρεπε να ακολουθούν οι εφημερίδες. Ωστόσο, η προληπτική λογοκρισία θα σταματήσει, αλλά θα παραμείνουν σε ισχύ άλλοι περιορισμοί. Οι εφημερίδες μπορούσαν να ασκούν κριτική στην κυβέρνηση, αλλά με τρόπο «καλόπιστο», όπως ήταν η σχετική παραίνεση της κυβέρνησης προς τα ΜΜΕ. Επειδή όμως η χούντα δεν ξεκαθάρισε τη σημασία της «καλόπιστης» κριτικής, πολλές εφημερίδες διατήρησαν την ανησυχία

τους και η αρθρογραφία τους ήταν προσεκτική, αποφεύγοντας κάθε άμεση εκδήλωση αντίθεσης και ανυπακοής στην κυβέρνηση. Μια πρώτης μορφής αντίθεση εμφανίζεται στα πλαίσια της γενικότερης ταύτισης των εφημερίδων με τις οικονομικές εξαγγελίες, δηλαδή στην έκταση της υποστήριξης που έδιναν στην κυβέρνηση και στα οικονομικά της μέτρα. Αρχίζουν λοιπόν να εμφανίζονται τα πρώτα δείγματα ξεκάθαρης προσήλωσης, αλλά και έμμεσης αντίθεσης στο καθεστώς. Ορισμένες εφημερίδες επιλέγουν να τοποθετήσουν τις οικονομικές ειδήσεις σε περίοπτη θέση στο πρωτοσέλιδό τους, διατρανώνοντας έτσι την υπακοή τους, ενώ άλλες προσπαθούν να εντάξουν κάπου εμβόλιμα στην ύλη τους τις αντίστοιχες ειδήσεις. Όπως φάνηκε από τα δημοσιεύματα, η «Ναυτεμπορική» και η «Ακρόπολις» από την αρχή είχαν δηλώσει την πλήρη υπακοή τους στο καθεστώς. Οι οικονομικές ειδήσεις που προέβαλλαν τοποθετούνταν σε κεντρικό σημείο της πρώτης σελίδας και ξεχώριζαν για τη χρήση υπερβολικών γλωσσικών χαρακτηρισμών υπέρ του καθεστώ. Η «Εξπρές», από την άλλη, μετέδιδε, ως όφειλε και ήταν υποχρεωμένη, τις οικονομικές ειδήσεις, ωστόσο είτε τις τοποθετούσε σε χαμηλότερη θέση στην πρώτη σελίδα ή επέλεγε να μη χρησιμοποιήσει υπερβολικούς χαρακτηρισμούς. Μάλιστα, σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, η «Εξπρές» φαινόταν σαν να αφήνει υπονοούμενα πως υπάρχουν θολά σημεία στις αποφάσεις και πρωτοβουλίες της κυβέρνησης.

Κατά τα έτη 1970-1974, συνεχίζουν να ισχύουν κάποιοι από τους αρχικούς περιορισμούς της ελευθεροτυπίας, αλλά το γενικότερο πολιτικό κλίμα χαρακτηρίζεται από «φιλελευθεροποίηση». Οι εφημερίδες πλέον έχουν μεγαλύτερα περιθώρια να ασκήσουν κριτική στην κυβέρνηση, να διατυπώσουν ενυπόγραφα τη διαφωνία τους με την οικονομική πολιτική του καθεστώτος. Η αντίθεση όσων εφημερίδων διαφωνούν γίνεται πιο ξεκάθαρη. Αυτή την περίοδο, μάλιστα, υπάρχουν πολλά δημοσιεύματα που υποχρεώνουν την κυβέρνηση να λάβει θέση και να απαντήσει. Επίσης, έχουμε αναδημοσιεύσεις ειδήσεων από ξένες εφημερίδες και περιοδικά που βάλλουν ευθέως κατά των οικονομικών χειρισμών της δικτατορίας. Από τα οικονομικά έντυπα με τη μεγαλύτερη εμπειριστατωμένη αντίθεση ξεχωρίζει αναμφισβήτητα ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος». Με επιχειρήματα και άποψη σχολιάζει όλα τα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης, ενώ παρακολουθώντας τον πληθωρισμό να καλπάζει διεθνώς είναι το πρώτο μέσο που θα κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου για την ελληνική οικονομία.

Όπως σημειώνει ο Κωνσταντίνος Στράτος (1995), «δεν αποτελεί έκπληξη σε απολυταρχικά καθεστώτα να βλέπει κανείς εκδηλώσεις αντίθεσης, οι οποίες συχνά καταστέλλονται, τώρα να γίνονται ανεκτές». Και συμπληρώνει: «Τέτοια ανεκτικότητα αντίθεσης δικαιολογείται και από την αδυναμία των καθεστώτων να επιβάλουν ενότητα», λόγω της ανακρίβειας που χαρακτηρίζει την ιδεολογία τους αλλά και της δυσκολίας να διατηρήσουν συστηματική κινητοποίηση. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον Στράτο, η φιλελευθεροποίηση της νομοθεσίας του Τύπου θα

επέτρεπε τη δημοσίευση κειμένων, άρθρων και σχολιασμών από τη μη νόμιμη αλλά όχι την παράνομη αντίθεση. Εφημερίδες που είχε κλείσει το καθεστώς -των οποίων την αντίθεση θεωρούσε παράνομη- δεν επανεκδόθηκαν με τη φιλελευθεροποίηση.

Καθοριστικό χρονικό σημείο της επταετίας ήταν τα γεγονότα της εξέγερσης του Πολυτεχνείου. Με την εκ νέου εφαρμογή «κατάστασης πολιορκίας» οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες μπορεί να εκδηλωθεί αντίθεση από τις εφημερίδες είχαν οριοθετηθεί από προκήρυξη του αρχηγού των ενόπλων δυνάμεων που απαγόρευε τη δημοσίευση ειδήσεων «που φέρνουν αναταραχή». Ο Τύπος, για ακόμη μια φορά, γνώρισε καθεστώς λογοκρισίας μετά την ανατροπή του Γ. Παπαδόπουλου από τον Ιωαννίδη. Το ρυθμιστικό πλαίσιο, όπως εξηγεί ο Στράτος, στηριζόταν σε υπονοούμενα και μορφή αυτολογοκρισίας με φόβο την πιθανή διακοπή της έκδοσης. Και φυσικά, οι εφημερίδες μετατρέπονται σε όχημα άσκησης εξουσίας και διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, όταν το καθεστώς Ιωαννίδη επιλέγει να δημοσιεύσει οικονομικά σκάνδαλα του προηγούμενου καθεστώτος.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να μιλήσουμε για ενιαία στάση των εφημερίδων απέναντι στην οικονομική πολιτική της δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου. Όπως η ίδια η οικονομία καθοριζόταν βάσει των πολιτικών στρατηγικών και του διεθνούς οικονομικού-επιχειρηματικού περιβάλλοντος, έτσι και ο τομέας της ενημέρωσης εξελισσόταν με γνώμονα τις ελευθερίες και το πλαίσιο που παρείχε η εξουσία. Ο Τύπος λειτουργούσε σε ένα συγκεκριμένο ρυθμιστικό πλαίσιο οι κανόνες και άξονες του οποίου καθορίζονταν από τις ανάγκες και τους στόχους ενός απολυταρχικού καθεστώτος. Παρ' όλα αυτά, παρατηρήσαμε διαφοροποιήσεις στη στάση πολλών από τις εφημερίδες. Μεταξύ των εφημερίδων που επέλεξαν να συνεχίσουν τη λειτουργία τους επί χούντας, υπήρχαν αυτές που αυθόρμητα υποστήριξαν την οικονομική πολιτική και το ίδιο το καθεστώς, αλλά και εκείνες που, ενώ ήταν συχνά αναγκασμένες να το υποστηρίξουν, εκδήλωναν με έμμεσο ή άμεσο τρόπο αντίθεση σε αυτό.

Πέραν αυτών, όμως, ανακύπτει και ένα άλλο ενδιαφέρον σημείο που δεν πρέπει να αγνοήσουμε. Η περίοδος της χούντας ήταν μια πολύ μεγάλη χρονική περίοδος, κατά την οποία η πλειονότητα των ΜΜΕ λειτούργησε ως φερέφωνα της εξουσίας, και εξαιτίας της λογοκρισίας αναγκάστηκαν να συμβιβαστούν και να εναγκαλιστούν με την εξουσία. Γεννήθηκε και αναπτύχθηκε μια σχέση ανάμεσα στον Τύπο και την εξουσία που η αποκατάσταση της Δημοκρατίας και η κάθαρση που ευαγγελιζόταν δεν κατάφερε ποτέ να διασπάσει. Η εξέλιξη του Τύπου στη μεταπολίτευση μόνο περισσότερα ερωτήματα δημιουργεί. Αν και η λογοκρισία, ο έλεγχος και η απαγόρευση έπαψαν ουσιαστικά να υφίστανται, γιγαντώθηκε η σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ Τύπου και εξουσίας. Ίσως γι' αυτό ακόμη και σήμερα η ελληνική κοινή γνώμη δεν σταμάτησε να βλέπει τόσο καχύποπτα τα ΜΜΕ. Ίσως γι'

αυτό και σήμερα οι εφημερίδες παραμένουν τόσο ανυπόληπτες και δοσμένες στα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα της χώρας.

Σχηματική αναπαράσταση της στάσης των εφημερίδων 1967-1974

	1967	1968	1969	1970-1974
Οικονομία	Οικειοποίηση των προδικτατορικών επιδόσεων	«Πενταετές» πρόγραμμα ανάπτυξης	Η Ελλάδα πετυχαίνει τους στόχους του ΑΕΠ, επενδύσεις, εισοδήματα, μετανάστευση	Πρώτα σημάδια διεθνούς πληθωρισμού - εθνικής ύφεσης, αυξάνεται η ζήτηση, μειώνεται η παραγωγή, ανατίμηση προϊόντων
Ρυθμιστικό πλαίσιο	Επιτροπή λογοκρισίας	Παραμένει η λογοκρισία. Επιτρέπεται η «καλόπιστη» κριτική	Οι εφημερίδες πλέον αυτολογοκρίνονται. Μετατόπιση ευθύνης από το κράτος στη διεύθυνση του μέσου	Φιλελευθεροποίηση (μέχρι την επαναφορά στη λογοκρισία - χούντα Ιωαννίδη)
Εφημερίδες	Αναδημοσιεύουν επακριβώς ό,τι δημοσιεύει η κυβέρνηση ΥΠΑΚΟΗ	Επιφυλακτική η αρθρογραφία ΗΜΙΑΝΤΙΘΕΣΗ	Ξεκάθαρη ιδεολογική τοποθέτηση ΑΝΤΙΘΕΣΗ	Ενυπόγραφη η διαμαρτυρία προς την κυβέρνηση ΑΝΤΙΘΕΣΗ (χειραγώγηση από τη χούντα Ιωαννίδη)

Βιβλιογραφία

Πρωτογενείς πηγές

Πρωτοσέλιδα και δημοσιεύματα οικονομικού περιεχομένου από τις εφημερίδες:

«Απογευματινή», Φεβρουάριος-Αύγουστος 1968, Μάρτιος-Δεκέμβριος 1969, 1970-1974

«Ακρόπολις», Απρίλιος-Νοέμβριος 1967, Ιανουάριος-Μάρτιος 1968, Φεβρουάριος-Δεκέμβριος 1969, Μάρτιος-Ιούλιος 1969

«Βήμα», Ιούλιος-Δεκέμβριος 1967, Μάρτιος-Νοέμβριος 1968, Φεβρουάριος-Δεκέμβριος 1969, 1972-1974

«Εξπρές», Μάρτιος-Αύγουστος 1968, Φεβρουάριος-Σεπτέμβριος 1969

«Ναυτεμπορική», Απρίλιος-Ιούλιος 1967, Φεβρουάριος-Ιούνιος 1968, Απρίλιος-Δεκέμβριος 1969

«Οικονομικός Ταχυδρόμος», 1970-1974

Δευτερογενείς πηγές

OECD, Economic surveys by the OECD Publications Center (Οικονομικές μελέτες από το κέντρο εκδόσεων του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης - ΟΟΣΑ), New York, 1966 -1974

Kafiris, V. (1975), *The Greek Economy Under Dictatorship (1967-1974)*, Journal of the Hellenic Diaspora Vol. 2, No 3

Αλιβιζάτος, Ν. (1983), *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση, 1922-1974 – Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

Βαϊτίσιος, Κ. – Γιαννίτσης, Τ. (2004), *Η Μεταπολεμική Οικονομική Μεγέθυνση, Οικονομία και Πολιτική στην Σύγχρονη Ελλάδα* (επιμ.: Θ. Σακελλαρόπουλος) τ. Α', Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος

Βεργόπουλος, Κ. (1984), *Η συγκρότηση της νέας αστικής τάξης 1944-1952*, στο συλλογικό έργο «Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950», Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

Βότσης, Γ. – Ζαφείρης, Χ. (2010) [Στρογγυλό Τραπέζι], «Από την μαρτυρία στην ιστορία: Τι κέρδισε και τι έχασε ο Τύπος από την περιπέτεια της δικτατορίας», στο Κοτσιφός & Ζαφείρης, *Η έντυπη αντίσταση*, Θεσσαλονίκη: εκδόσεις ΕΣΗΕΜ-Θ

Γιαννόπουλος, Γ. (1976), *Οι εργάτες και οι αγρότες στο καθεστώς της στρατιωτικής δικτατορίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

- Ζίγδης, Ι. (1977), *Προτίμησα τη φυλακή*, Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος
- Καζάκος, Π. (2007), *Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά*, Αθήνα: Εκδόσεις Παττάκη
- Καράγιωργας, Σ. (1978), *Οι οικονομικές συνέπειες της στρατιωτικής δικτατορίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Κουμπαρέλης, Αν. (2016), (διδακτορική διατριβή) *Οι διαφημίσεις ως δείκτες νοοτροπιών: μεταβάσεις της καταναλωτικής παραστατικής στην έντυπη ελληνική διαφήμιση (1875-2015)*, Αθήνα: Σχολή Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών (ΕΚΠΑ)
- Λέανδρος, Ν. (2013), *Τα Μέσα στο επίκεντρο της κρίσης. Τα οικονομικά αποτελέσματα οκτώ μεγάλων επιχειρήσεων*, από το συλλογικό έργο «Η κρίση και τα ΜΜΕ», επιμ. Γ. Πλειός, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Μαρκεζίνης, Β. Σπύρος (1979), *Αναμνήσεις 1972-1974*, Αθήνα: αυτοέκδοση
- Μελετόπουλος, Μ. (1988), *Ο ελληνικός υποαστισμός*, στο περιοδικό «Νέα Κοινωνιολογία», αρ. 1
- Μελετόπουλος, Μ. (2008), *Η δικτατορία των συνταγματαρχών*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Μουζέλη, Ν. (1978), *Νεοελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Εκδόσεις Εξάντας
- Παπαδημητρίου, Δ. (2005), *Ο αθηναϊκός Τύπος στον 20ό αιώνα: Συνέχειες και νέες τάσεις, 1922-1974* στο συλλογικό έργο «Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα», Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών
- Παπαθανασόπουλος, Στ. (2010), *Τα ΜΜΕ μπροστά στην κρίση*, άρθρο του στην «Καθημερινή», 14/12/2010
- Παπαχελάς, Αλ. (2017), *Ο βιασμός της ελληνικής δημοκρατίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Βιβλιοπωλείον της Εστίας
- Πεσμαζόγλου, Ι. (1976), *Η ελληνική οικονομία μετά το 1967*, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο
- Πλειός, Γ. – Φραγκονικολόπουλος, Χρ. (2010), *Τα «εθνικά θέματα» στη δίνη των ΜΜΕ*, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρη
- Πουλάκης, Αθ. και Χαρ. (2017) (στο συνέδριο Νέων Οικονομολόγων που πραγματοποιήθηκε στις 2-3 Δεκεμβρίου του 2017, της Εταιρίας Οικονομολόγων Θεσσαλονίκης με τίτλο: Η Πολιτική Οικονομία 1967-1974)

Ραϊτσίνης, Χαρ. (2016), *Παράνομος Τύπος, λογοκρισία και προπαγάνδα κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των συνταγματαρχών*, διδακτορική διατριβή ΑΠΘ – Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών – Τμήμα Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, Θεσσαλονίκη

Σκλαβούνης, Γ. (1995), *Ιστορία του Τύπου*, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην-Ίων

Στράτος, Κων. (1995), *Αντίθεση και διαφωνία – Η στάση των εφημερίδων στη δικτατορία 1967-1974*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Σωμερίτης, Ριχ. (2008), «Επίμετρο: 1784-1974», Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, τόμ. Α, Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (ΕΙΕ)

Τζανεττάκος, Γ. (2017), *Η κατάλυση της ελευθερίας του Τύπου*, άρθρο του στην «Καθημερινή», 21 Ιουνίου 2017

Χαρλαύτη, Τζ. (2007), *Έλληνες εφοπλιστές και ναυτιλιακές επιχειρήσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

«Διατί έγινε η Επανάσταση της 21ης Απριλίου» (1967), αγνώστου συγγραφέα, Αθήνα: Πανελλήνιος Συνομοσπονδία Εφέδρων Αξιωματικών